

Bedehuset i Skibotn, harmonisk sameksistens eller ekskluderende maktfellesskap?

Tina Cathrine Karlsen

*Masteroppgave i religionsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Våren 2006*

Innholdsfortegnelse

Forord

Kapittel 1	2
1.1 Tema.....	2
1.2 Spørsmålsstilling	3
1.3 Forskningshistorie	4
1.4 Teori	10
1.5 Metode.....	11
Kapittel 2	19
2.1 Bygda Skibotn og Skibotn marked.....	19
2.2 Sosiale forhold, - små stuer, latskap og lav moral	22
2.3 Læstadianismens inntog i området	24
2.3.1 Noen grunner til læstadianismens store utbredelse i området.....	25
2.4 Skibotn bedehus, - den spede begynnelse	26
2.4.1 Vigslinga	28
2.4.2 Skibotn bedehus ut fra et symbolsk og mytologisk aspekt	29
2.5 Skibotn bedehus som gjenstand for bygdestrid.....	34
Kapittel 3	41
3.1 Stevnehelg på Skibotn, - en kort skildring	41
3.2 Teori rundt ”vi” og ”de andre”	44
3.3 Den læstadianske identiteten.....	46
3.3.1 Hvem er ”de andre”?	48
3.3.2 Medlemmer av ”den rette tro”, - hvordan språk kan lage skiller og grenser	51
3.3.3 Pietismen og puritanismen som grenser.....	56
3.4 ”Lestusan”, - bygdefolkets forhold til læstadianere og konflikten mellom gruppene ...	58
3.4.1 Hva er en læstadianer?	59
3.4.2 Forskjeller mellom ”oss” og ”dem”.	63
3.4.3 Spenninger/Konflikter	69
Kapittel 4 Avslutning	76
Bibliografi	79
Vedlegg: Intervjuguide	84

Kapittel 1

1.1 Tema

Temaet for min mastergradsoppgave i religionsvitenskap er nordnorsk bedehuskultur. For å snevre inn feltet har jeg valgt å skrive om bedehuset i Skibotn i Nord-Troms. Jeg ønsker, med bedehuset og Lyngen-læstadianismen i sentrum, å se nærmere på forholdet mellom læstadianerne og bygda Skibotn. Gjennom å kombinere et historisk perspektiv med et sosiologisk/kulturelt perspektiv vil jeg se på forholdet mellom disse to ut fra et ”vi” og ”de andre” perspektiv, med bedehuset i sentrum. Med utgangspunkt i begreper som bl.a. identitet og symbolteori vil jeg se på bedehuset som et avgrenset fellesskap i fellesskapet/samfunnet, og hvordan dette fungerer.

Jeg ser for meg en oppgave med to hoveddeler der jeg i først vil se på bedehusets historie og vil bl.a. stille spørsmål rundt initiativtakere til bygging av bedehuset, arkitektonisk utvikling, og utforming, økonomi, ledelse osv. Dernest vil jeg benytte en mer nåtidig, sosiokulturell vinkling. Her vil jeg konsentrere meg om bruken av huset i dag. Jeg vil basere denne delen av oppgaven på bl.a. feltarbeid og intervju for å finne ut hvordan forholdet ”vi” og ”de andre” praktiseres, opprettholdes og legitimeres, og hvordan dette fungerer i forhold til bygda for øvrig.

At det mest sentrale møtested for Lyngen-læstadianerne ble bygd akkurat på Skibotn er ingen tilfeldighet. Skibotn som sted har vært møtested og markeds plass for folk i generasjoner før læstadianismen gjorde inntog i Nord-Norge. Skibotn bedehus er et privateid bygg, eid av Lyngen-læstadianerne. Den norske kirke gis adgang til å bruke det, forutsatt at regler for bruk av huset følges.

I 1895 stod første del av bedehuset ferdig, og i 1931 ble det vigslet til kirkelig bruk. Helt opp til 1990-tallet ble bedehuset ikke brukt til for eksempel konfirmasjon av bygdas konfirmanter. Bedehuset har en spesiell stilling med tanke på brukernes tilknytning til huset, som går utover det lokale. I forbindelse med de store stevnene er Skibotn bedehus samlingspunkt for læstadianere fra hele Nord-Norge, spesielt Nord-Troms. Det eksisterer slikt sett to slags Skibotn: Skibotn under stevner og Skibotn ”til hverdags”.

1.2 Spørsmålsstilling

Jeg ønsker altså å skrive en oppgave om bedehuset i Skibotn med to fokus, en historisk betont førstedel, mens annen del skal ha mer henblikk på et ”vi” og ”de andre” perspektiv på forholdet mellom bygdefolk og læstadianere i Skibotn i dag. Når oppgaven har to hoveddeler, er det viktig at de perspektivmessig kan knyttes sammen og ikke ender opp som to forskjellige oppgaver. Når jeg velger å skrive noe om det historiske, er dette nettopp fordi jeg mener at ved å vise bygdas og bedehusets historie, vil bygdefolkets og læstadianernes tilknytning til stedet og bygget framkomme tydeligere. Det å vise sammenheng mellom historien og stedstilknytning blir det som samtidig gir kontinuitet i oppgaven og knytter de to perspektivene sammen på hensiktsmessig vis.

Problemstillingen for min oppgave vil derfor være: Bedehuset i Skibotn, - harmonisk sameksistens eller ekskluderende maktfellesskap? Dette må ses på som en selvlaget tese som jeg ønsker å bekrefte eller avkrefte gjennom å se på bedehuset med et ”vi” og ”de andre” perspektiv. Med ”harmonisk sameksistens” er det forholdet mellom bedehusfellesskapet og bygda jeg refererer til. Hvordan er dette forholdet, er det et uproblematisk forhold? Det samme gjelder for ”ekskluderende maktfellesskap”. Det jeg mener med dette, er om læstadianerne har makt utover egen forsamling. Spørsmålet er om de er med på å sette dagsorden og bestemme agenda for hvordan ting skal/bør være også i bygda for øvrig. Er deres tilstedeværelse og meninger viktige i den forstand at det preger hva bygdefolket snakker om, er opptatt av og hvilke verdier de anser som viktige. Skaper læstadianerne debatt i bygda?

I den historiske delen vil del-spørsmål knyttes til bl.a. hvordan forholdet mellom bygdefolket og Lyngen-læstadianerne har vært i historien: Oppslutning rundt læstadianismen, stemning rundt bygging av bedehuset, konflikter, økonomi, politiske forhold og samfunnsforhold. Selv om den historiske delen vil være viktig i forhold til å forsøke å vise historiske linjer med betydning for nåtiden, er det likevel den samtidsmessige delen jeg ønsker å sette hovedfokus på.

1.3 Forskningshistorie

Læstadianismen må kunne sies å være en markant religiøs aktør i det nordnorske religiøse landskapet, og den har preget landsdelen sterkt siden dens inntog. Det eksisterer i dag mange retninger innen læstadianismen, og den livskraftige Lyngen-retninga er en av dem. Lyngen-retninga eller ”Den luthersk-læstadianske menighet” kjennetegnes bl.a. gjennom dens nære samarbeid med Den Norske kirke, framheving av dåpens absolutte nødvendighet for frelse og at man vektlegger prekener av Luther heller enn Læstadius på forsamlinger. Rørelser¹ forekommer også i mindre grad² hos Lyngen-læstadianerne sammenlignet med andre læstadianske retninger. Dette fordi man ønsker å betone at frelsen kun kan oppnås ved troen av nåden alene og ikke gjennom menneskeverk. Hovedområdet for Lyngen-retninga er Lyngen og Nord-Troms, men det finnes også mindre forsamlinger i bl.a. Sør-Troms og Finnmark.

I mange kirkehistoriske verk er læstadianismen nesten ikke omtalt, eller helt fraværende. 2-binds verket *Norsk kirkehistorie i det 19. århundre* (1979) av Einar Molland tar for seg kirkens utvikling fra 1814 og fram til opprettelsen av Menighetsfakultetet i Oslo i 1908. Molland skriver om lekmannsbevegelser og vekkelse, men læstadianismen blir overhodet ikke nevnt i noen av disse kapitlene.

I *Norsk kirkehistorie* (1993) nevnes læstadianismen under kapittelet ”Konservativt og radikalt lekfolk” (Oftestad, Schumacher & Rasmussen, 1993: 213). De førstefødte og Lyngen-retninga nevnes, men det utdypes ikke noe mer om hva de forskjellige retningene står for eller noen bakgrunn for bevegelsen. Læstadianismen blir merkelig nok omtalt over fire sider under kapittelet om frikirkelige bevegelser i A. Aarflots verk om norsk kirkehistorie³, bind 2. Aarflot beskriver kort hvordan læstadianismen kom til Norge og gir et sammendrag av Kautokeino-opprøret i 1852⁴. Aarflots framstilling av læstadianismen er lettforståelig, men gir ikke noen

---

¹ Rørelser: Når personer føler seg berørt av forkynnelse, henvender de seg til predikant eller andre i forsamlingen og vil bekjenne sine synder og motta syndsforlatelse.

² Det vil være riktigere å si at rørelser ikke forekommer i det hele tatt i Lyngen-læstadianismen i dag. Rørelsene avtok gradvis og døde ut med den i mange år ledende predikanten Karl Lunde, som døde i 1975.

³ ”Norsk kirkehistorie” av Andreas Aarflot, 1967, bind 2. Bindet inngår i en serie på tre bind, der Aarflot har skrevet bind 2.

⁴ Kautokeino-opprøret i 1852 kom som en følge av en rekke hendelser i den læstadianske menighet. Stor avstand mellom de vakte læstadianerne, kirke og myndigheter kulminerte den 8. november 1852 ved at handelsmann Ruth og lensmann Bucht ble drept av rasende, fanatiske religiøse i Kautokeino. For mer om Kautokeino-opprøret, se for eksempel Bjørklund, 1985: 291-306 eller Zorgdrager i: Norderval & Nessel (red.), 2000: 188.

dybdeforståelse av læstadianismen som en av de viktigste samfunnsinstanser i Nord-Norge gjennom tidene. Forskning på læstadianismen knyttes ellers opp til andre sosiokulturelle eller sosioøkonomiske perspektiv.

Selv om læstadianismen har blitt mer eller mindre oversett i kirkehistoriske oversiktsverk, finnes det likevel mye litteratur om læstadianismen, både oppslagsverk, historiske skildringer og vitenskapelig litteratur. I tillegg er det utgitt prekener og dokumenter av Læstadius selv, samt at Lyngen-læstadianerne utgir et eget tidsskrift *Under Vandringsen*.

Dagmar Sivertsens verk *Læstadianismen i Norge* fra 1955 er en klassiker innen feltet. Sivertsen begynner med å gi en innføring i kirkelige og samfunnsmessige forhold som lå til grunn for den læstadianske veknelsen som begynte like etter 1845 (Sivertsen, 1955: 5-37). Videre gir Sivertsen en oversikt over læstadianismens historiske utvikling i forskjellige geografiske områder, og til slutt tar hun opp enkelte teologiske spørsmål.

Sivertsens bok gir en god oversikt over læstadianismen og dens utbredelse, men boka er ganske gammel, og det savnes et nyere, lignende verk i forsiningshistorien. Et alternativ til Sivertsens bok, er boka *Læstadianismen i Nord-Norge* av Per M. Aadnanes, som utkom i 1986. Boka gir en elementær innføring i den læstadianske vekkinga i Nord-Norge. Forfatteren sier selv at utgangspunktet for å skrive boka var de manglende kunnskaper om læstadianismen som han har møtt som lærer ved Alta lærerhøgskole.

I forhold til Sivertsens bok er Aadnanes bok mer aktuell i forhold til min oppgave, da Aadnanes tar opp tema som berører læstadianismen i dag. Bl.a. ser han på læstadianismen som kulturkritikk (Aadnanes 1986: 94). Han hevder at læstadianismen har nære forbindelseslinjer til pietismen, i og med at man tar avstand fra "unødvendige ting" som tar oppmerksomheten vekk fra "det ene nødvendige". I læstadianismens tilfelle ble den pietistiske innstillingen til verdslig materialisme særdeles vellykket i forhold til at det ble en kristendom "for folket". Materiell fattigdom ble satt i bakgrunn for åndelig rikdom. Dette er noe som helt til i dag er sentralt innenfor læstadianismen, og er en måte å uttrykke avstand til "verdens folk" som er opptatt av materiell rikdom og unødvendig luksus.

Boka *Vekkelser og vitenskap. Lars Levi Læstadius 200 år* er et av de siste bidrag til læstadianisme-forskningen. Den er utgitt av Universitetet i Tromsø og er en artikkelsamling

der læstadianismen og Læstadius ses på fra forskjellige faglige hold, bl.a. religionsvitenskap, sosialantropologi, filosofi, historie og botanikk (Norderval & Nettet, 2000). Øyvind Eggens artikkel i boka heter ”Kontinuitet og endring i en læstadiansk menighet” og er basert på hans hovedfagsoppgave i sosialantropologi ved Universitetet i Tromsø. Her tar Eggen bl.a. opp hva som har endret seg i den såkalt konservative⁵ grenen av Lyngen-læstadianismen og hvordan det har skjedd. I forhold til dette snakker Eggen om hvordan den læstadianske prekenen er en måte å markere avstand på (Eggen i: Norderval & Nettet, 2000: 12). Avstand markeres i form av direkte uttalte ord om å holde fast ved det gamle, den rette lære som ikke trenger modernisering. Men også selve prekenens ”form” kan tolkes som en måte å markere avstand, da den ikke er like lett forståelig for en utenforstående. Det gammelmodige språket og prekenens særegne oppbygging kan være vanskelig å forstå for andre enn de som er født inn i tradisjonen.

Eggen sier også at sammen med teksten, den rette lære, er ritualet et av hovedsymbolene for en læstadianer. Ritualet innebefatter bl.a. selve forsamlingen, prekenen, innredningen og plasseringen av bord, stoler og lignende. Dette er ting som er meningsbærere for en læstadianer, men som en utenforstående kan ha vanskelig for å ”se” rent umiddelbart. Eggens artikkel er interessant i forhold til min oppgave, da jeg ønsker å finne ut av hvordan avstand markeres og hva den læstadianske identitet er bygget på.

Torjer Berglund (nå Olsen) og Bengt-Ove Andreassen har begge tatt hovedfag i religionsvitenskap ved Universitetet i Tromsø.⁶ Olsens oppgave om Lyngen-læstadianismens forhold til den norske kirke, er interessant for meg med tanke på at Berglund blant annet diskuterer læstadianernes forhold til ”verdens folk”, modernitet og pluralisme. Andreassen skriver om prosessene som førte fram til en selvstendigjøring av Lyngen-læstadianismen i perioden 1900-1948. I forhold til min problemstilling skriver Andreassen blant annet om de læstadianske stevnene som identitetsmarkører utad, og han ser på bedehusets viktighet som identitetsmarkør (Andreassen, 2001: 131-134). Både Berglunds og Andreassens oppgaver er interessante for min oppgave og dens spørsmålsstilling da de tar opp sentrale tema innenfor læstadianismens utvikling og tilstedeværelse i samfunnet i dag.

---

⁵ Lyngen-læstadianismen opplevde i 1992 en splittelse som førte til en deling i to fraksjoner: de såkalt liberale og de såkalt konservative. Kjernen til denne striden omhandlet blant annet uenighet i forhold til teologiske spørsmål, blant annet gjengiftemål etter skilsmisse, og om de seks skapelsesdagene i Første Mosebok skulle oppfattes bokstavelig eller ikke. I et nøtteskall kan man si at stridens kjerne lå i hvordan forholde seg til modernisering.

⁶ Berglund tok hovedfag høsten 2000, Andreassen ble uteksaminert våren 2001.

Læstadianismen blir for øvrig også nevnt i mer populærvitenskaplige utgivelser, slik som for eksempel *Nordnorsk kulturhistorie*, første bind. Under kapitlet ”Det gjenstridige Nord-Norge. Religiøs, politisk og etnisk mobilisering 1850-1990”, beskrives blant annet den læstadianske vekkelsens begynnelse, dens tilknytning til kirka, samt noen betraktninger om hvorfor vekkelsen ble så sterk i Nord-Norge (Drivenes & Jernsletten, i: Drivenes, Hauan & Wold, red., 1994: 212-225).

I *Fjordfolket i Kvænangen, fra samisk samfunn til norsk utkant 1550-1980* har Ivar Bjørklund skrevet om samfunnsutviklingen i en nordnorsk kommune, der han tar opp alt fra bosetting og politiske og økonomiske forhold til gjenreisning av lokalsamfunnet etter andre verdenskrig. Fjerde del av boka omhandler tiden mellom 1850-1950 og omhandler opposisjon, herunder også den læstadianske vekkelsen i området. Bjørklund er spesielt opptatt av læstadianismens politiske og kulturelle innhold, der han ser på læstadianismen som et vendepunkt i den nordnorske befolkningens historie. Den manglende skolegangen med lav grad av lese- og skriveferdigheter, den store økonomiske forskjellen mellom samene/kvenene og den norske befolkningen og det språklige skillet mellom norsk og samisk, ble gjennom læstadianismen gjort om fra å være noe negativt til å bli noe verdifullt. Læstadianismen, slik Bjørklund ser det, blir en motkultur til det norske dominerende samfunnet (Bjørklund, 1985: 314-322).

I forhold til forskning på bedehuskultur må det kunne sies at bedehuset i dag står fram som en tydelig avgrenset kultur i det religiøse Norge. Likevel har det ikke blitt forsket i særlig grad på området. Olaf Aagedal er den norske forsker som har forsket mest på norsk bedehuskultur. I 2003 utkom hans bok *Bedehusfolket* som er en studie av bedehuskultur i tre norske bygder på 1980-1990 tallet. I tillegg til de tre bygdestudiene tar også Aagedal opp noen sentrale teorier om kulturen/virksomheten.

I forhold til min oppgave er Aagedals teori om innenfor-utenfor fellesskap relevant. I den forbindelse sier han at man kan snakke om tre former for systemlogikk, nemlig samfunn basert på:

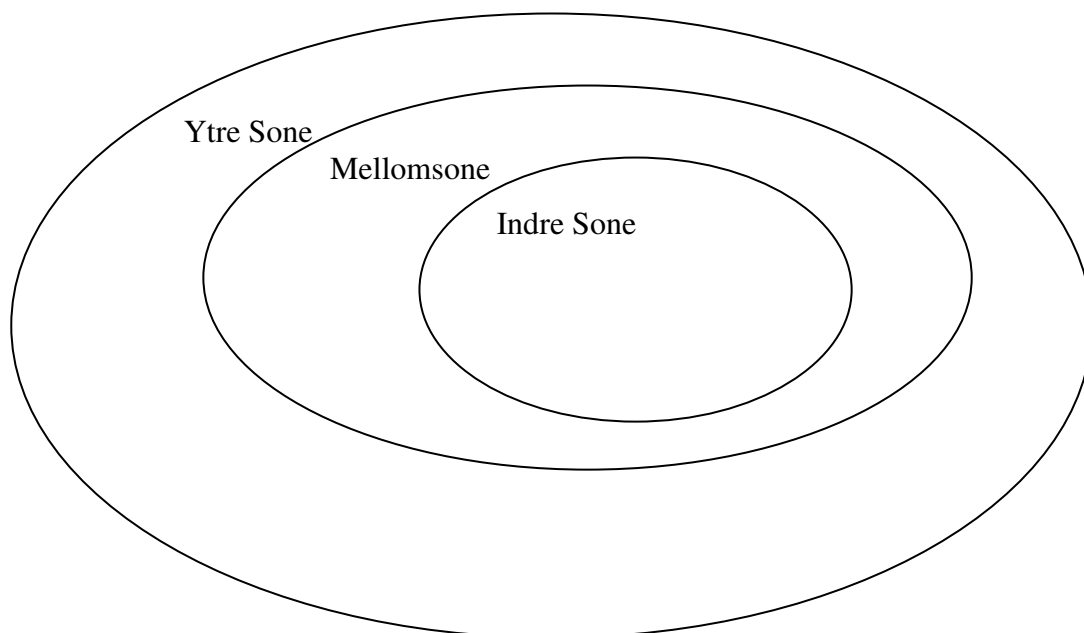
A) ”Vi” og ”de andre”-logikk	B) Bytte-logikk	C) Over-underordning
Commune/kommunitets	markeds	hierarki
kollektiv	kollektiv	kollektiv

(Aagedal, 2003). Argument og handlinger får mening innenfor sin egen systemlogikk, men blir opplevd som irrelevant, ugyldig eller undergravende innenfor de andre.

Jeg ønsker å finne ut hvordan de tre forskjellige systemlogikk-typene interagerer i Skibotn. Bedehusfellesskapet må kunne sies å være A: et fellesskap basert på en innenfor-utenfor logikk. Selv om det fins autoriteter også i det læstadianske fellesskapet (C), må man kunne si at tanken om ”vi” mot ”dem/de andre” er det som har høyest legitimitetsverdi i bedehuskulturen. Bedehuskulturen kan også ses på som et sonesystem:

Fig.1 Soneinndeling i bedehuskulturen

A) Den indre sonen representerer kjernen i bedehuskulturen, og er sonen for det ene og nødvendige. Bare de troende og omvendte tilhører denne eksklusive sonen.

B) I mellomsonen er man både innenfor og utenfor bedehusfellesskapet: innenfor det moralske fellesskapet, men utenfor det åndelige. Mennesker i denne sonen blir vurdert positivt og som akseptable av den indre sonen.

C) Den ytre sonen kan avgrensnes utenfor både det åndelige og moralske bedehusfellesskapet. Dette er den forbudte sonen det verdslige og umoralske hører til (Aagedal 2003:89).

Denne soneinndelingen fungerer som et kart som både de innenfor og de utenfor kan bruke. Det gjelder regler for hvilke roller som lar seg kombinere i forholdet mellom sonene, bl.a. strengt forbud mot å kombinere sone A og C. Denne inndelingen er Aagedals, men kan være relevant for min oppgave i forhold til at jeg ønsker å finne ut om disse grensene kan brukes på Lyngen-læstadianismen, og hvor strenge/absolutte grensene eventuelt er innen Lyngen-læstadianismen. Overholdes grensene i praksis, og finnes det situasjoner eller tilfeller der grensene kan tøyes? Finnes det sanksjoner i forhold til de som overtredet grensene?

I tillegg til *Bedehusfolket* har Aagedal også utgitt bøkene *Bedehuset: Rørsla, bygda, folket (1984)* og *Rapport fra bedehusland. (1988)* Disse kan være nyttige å lese, men er begge mer stedsbundet og mindre teoripreget enn *Bedehusfolket*, og er derfor ikke så fruktbar å bruke i forhold til nordnorsk/læstadiansk bedehuskultur. Det måtte i så tilfelle være om man ønsker å bruke dem komparativt, finne likheter og forskjeller mellom læstadiansk bedehuskultur og bedehuskultur andre steder.

I det hele finnes det lite forskning på nordnorske forhold innen bedehuskultur. Roald Kristiansen har skrevet en artikkel i boka *Kulturens materialisering: identitet og uttrykk (2000)*, der han tar for seg bl.a. materiell uttrykksform i læstadiansk forsamlingskultur. Kristiansen mener nordnorsk/læstadiansk bedehuskultur skiller seg fra øvrig bedehuskultur på to viktige områder: A) den er knyttet til en problematikk omkring regionale og/eller etniske markeringer, og B) den er knyttet til en særlig teologisk forståelse av evangeliets revitalisering i maktens periferi (Kristiansen, 2000: 75).

Den læstadianske forsamlingskulturens identitet som læstadiansk vil alltid stå eller falle med dens teologiske forankring i en historie som er regional og etnisk signifikant, ifølge Kristiansen. I samme artikkel viser Kristiansen til Aagedals typologi over religiøse kulturer i relasjon til samfunnet, og ser hvor læstadianismen kan plasseres i denne typologien. I mange tilfeller vil man kunne plassere læstadianismen i kategorien bedehusreligiøsitet, ut fra at virksomheten er organisert i selvstendige forsamlinger med egne predikanter. Men Lyngen-retninga skiller seg ut ved at den har inngått en så sterk allianse med Den norske kirke. Derfor passer Lyngen-retninga bedre under kategorien bygdekirke, både ideologisk og i materiell

uttrykksform. Man ser bl.a. dette tydelig i arkitekturen på Skibotn bedehus som utseendemessig ligner mer på et tradisjonelt kirkebygg enn et bedehus (Kristiansen, 2000: 80).

I forhold til mitt ”vi” og ”de andre” perspektiv må det påpekes at den læstadianske forsamling ikke kan sies å representere en form for grendebedehus. Selv om læstadianerne leier ut til Den norske kirke og slikt sett kan sies å huse både de innenfor og de utenfor, kan man ikke si at huset fungerer som en institusjon for hele bygdefellesskapet, da grensene mellom sosiale og religiøse samlinger ikke utviskes i Skibotn bedehus. Huset brukes ikke til allmenne kulturformål eller sekulære arrangement, som for eksempel bingo, møtelokale osv.

Det finnes altså lite teori rundt nordnorsk bedehuskultur, men jeg mener likevel det finnes tilstrekkelig litteratur i forhold til innenfor-utenfor perspektivet jeg ønsker å fokusere på. Både sone- og typologi inndelingen er teorier som kan overføres på nordnorsk bedehuskultur og jobbes videre med. At det finnes såpass lite forskning på et område som har vært og er så viktig i nordnorsk religionshistorie og samfunn, er en av grunnene til at jeg ønsker å skrive om dette i min hovedfagsoppgave. Jeg ønsker å sette fokus på dette feltet i håp om å bringe fram ny viten og skape mer interesse rundt forskningen på læstadiansk forsamlingskultur.

1.4 Teori

Begrepet ”vi og ”de andre” knyttet til identitet er en sentral teori i min oppgave, og som jeg tar utgangspunkt i. Lyngen-læstadianernes identitet som gruppe baseres på mange ting, som for eksempel etnisitet, nasjonalitet, teologi/troslære etc., men den utformes også i høy grad i forhold til ”de andre”. ”De andre” kan omfatte flere kategorier for eksempel andre læstadianske retninger eller generelt alle som ikke er ”som oss”, som står utenfor ”vårt fellesskap”. Alle, både individer og grupper, framstår som individer og grupper kun ved å eksistere i *forhold* til andre. Noen individer eller grupper er/blir viktigere ved enten å sammenligne seg med eller ta avstand til noen. Disse individene eller gruppen kalles ”betydningsfulle/signifikante andre”⁷. Jeg er altså interessert i å finne ut hvem som er de mest betydningsfulle andre for Lyngen-læstadianerne. Er det de ikke-troende, de som står utenfor

---

⁷ Begrepet ”betydningsfulle/signifikante andre” er lånt fra sosialpsykologien og er der en betegnelse på personer som er sentral i barns/personers primærsosialisering, foreldre, søsken osv. I utvidet betydning står begrepet for viktige kontrast kategorier for en gruppe eller et individ. Kontrastkategoriene spiller en viktig rolle i gruppen eller personens selvskrivelse og opplevelse av egen identitet og tilhørighet (Eidheim 1993: 128).

frelsen og fellesskapet, deriblant bygdefolket, og i tilfelle: Gjelder dette i alle sammenhenger? Teori om identitet og betydningsfulle andre blir derfor sentral i oppgaven.

Andre teoretiske verktøy jeg ønsker å bruke, er bl.a. symbolteori. Anthony P. Cohen (1987) sier at folk konstruerer sine lokalsamfunn symbolsk og gjennom dem skaper dem om til en ressurs og et lager for mening. Dermed fungerer de også som referanse til folks identitet. Symboler er effektive fordi de ikke er presise. Samme symbol kan tillegges ulike meninger, både samtidig og over tid (Cohen, 1987: 118 & 21). Symbolteori kan brukes på to vis i mitt tilfelle: A) knytte den til identitetsforståelse: Hvilke symboler brukes (bevisst og ubevisst) for å markere identitet og tilhørighet til sin gruppe, og avstand til "de andre"?, og B) kan bedehuset i seg selv være bærer av symboler som markerer avstand/nærhet? Kan bedehusets arkitektur, utsmykning osv. si oss noe i forhold til innenfor-utenfor perspektivet? Hvem som er "vi" og hvem som er "de andre" avhenger selvfølgelig av hvem man snakker med, bedehusfolk eller bygdefolk.

1.5 Metode

Å bestemme seg for metodevalg er viktig når man skriver oppgave, da hvilken metode som velges er avgjørende for oppgavens utvikling. Første hoveddel av oppgaven min er en historisk undersøkelse av bedehusets tilblivning og utvikling. Metoden vil her i hovedsak bestå av innhenting av informasjon og data fra Statsarkivet i Tromsø. Her har jeg gjort interessante funn fra Bispearkivet, som inneholder blant annet visitasprotokoller fra Lyngen prestegjeld i tiden rundt vigslinga av bedehuset i Skibotn. I tillegg til bispearkivet ved Statsarkiver finnes også en del private arkiv som kunne vært relevante for meg, men disse har jeg ikke hatt tilgang til. I Storfjord kommunes arkiver fant jeg dokumenter angående bygging og utbygging, plantegninger og søknader i forhold til bedehuset. Jeg har også gått gjennom aviser, brev og ellers tidligere skrevet litteratur om de historiske sidene ved bedehuset og læstadianismen. Jeg har hatt god kontakt med Nord-Troms museum, personer med sentrale roller eller verv i forhold til bedehuset og medlemmer av menighetsrådet for Storfjord sokn, som alle har sendt meg relevant materiale. Alle disse kildene må gjennomgås mer systematisk etter hvert da ikke alt er like relevant. De må også forstås og vurderes ut fra den situasjon de er skrevet i og ut fra en større historisk bakgrunn.

I forhold til historiske kilder er det mange spørsmål som blir aktuelt. Ottar Dahl gir en vid beskrivelse av hva en historisk kilde er: ”En historisk kilde er et konkret foreliggende datum, oppfattet som en rest, et spor eller et produkt av en fortidig situasjon, som kan brukes til å prøve eller begrunne svar på historiske problemer” (Dahl, 1964: 15). Siden denne definisjonen er så vid kan den i teorien omfatte også rene naturfenomener, men i min sammenheng snakker jeg her om rester, produkter eller spor av *menneskelig* aktivitet. Likevel finnes det som Dahl argumenterer med, en del grenseområder, slik som bevarte skikker/tradisjoner, talemåter og språk, navn og lignende (ibid). For eksempel kan man ved å se på etternavn i Skibotn, si med stor sikkerhet at det har vært en betydelig finsk innvandring til bygda. Jeg vil i den historiske delen av oppgaven jobbe med en del historiske tekster i form av protokoller, brev, læstadianske taler m.m. De læstadianske talene er spesielt interessante, da den mest ”fredelige” tale egentlig kan ha en skjult mening, i form av for eksempel samfunnskritikk. Dette skjulte budskapet er tilgjengelig for den som vet å lete etter den og som kan kodene for å forstå de læstadianske talene. Ricoeur mener at all forståelse egentlig er tekstforståelse og diskuterer hva som kan defineres som tekst. Han mener at det sentrale i kommunikasjon mellom mennesker er symbolene (Ricoeur, 1999: 69). Dersom alle ting kan ”leses” som en tekst da alle ting er symboler, kan man altså si at i læstadianismen kan predikantbordet være et symbol med en mening som kan fortolkes. Torjer Berglund kommer med eksempel på dette i sin hovedfagsoppgave. Han setter bordet i en større sammenheng utfra det han vet fra før om læstadianismen og deres historie med tanke på deres forhold til kirka, deres tradisjoner og de andre herskende forhold rundt den læstadianske taleformen (Berglund, 2000: 21).

Når man trekker ut mening fra en historisk kilde, må man være oppmerksom på at den mening som trekkes ut kanskje ikke var intendert. Med dette mener jeg at når for eksempel et brev blir brukt som kilde, kan det hende at forskeren trekker ut mening som brevets forfatter ikke hadde intendert da han eller hun skrev brevet. Meningen forskeren trekker ut skapes i ettertid, når forskeren ser brevet i en større sammenheng, en sammenheng som kanskje ikke eksisterte da brevet ble skrevet. (Dahl, 1986: 53). I mitt tilfelle bør jeg altså være oppmerksom på at det historiske materialet jeg bruker ikke nødvendigvis ble tillagt samme mening som jeg tillegger dem i ettertidens lys.

Slik Ricoeur ser det, kan altså alt tolkes som tekst. Likevel er det viktig å begrense kildematerialet. Dette gjøres gjennom å definere en spørsmålsstilling, hva er det jeg ønsker å

få vite? Det er ikke det kvantitative som er viktig for meg i forhold til kilder, men heller det å finne eksempler på kilder som kan belyse min spørsmålsstilling. Samtidig kan det være viktig å se på bredden, for eksempel flere beskrivelser av forhistorien til bedehuset. Dette for å kunne danne meg et variert bilde av fortiden. Innholdet i et brev eller en historie er alltid preget av hvem som skrev det, med tanke på for eksempel forfatterens sosiale status. Det finnes ikke "gode" eller "dårlige" kilder i den forstand at en kilde kan være "god" i en sammenheng, men "dårlig" i en annen. Derfor blir det like viktig å få bredde i kildematerialet som det er å begrense det.

Mens første hoveddel av oppgaven er en historisk analyse, vil andre hoveddel ha en sosiologisk tilnærming. Her ble det mest fruktbart å bruke kvalitativ metode, der jeg både gjorde dybdeintervju med enkeltpersoner og utførte deltagende observasjon. Det skilles mellom to hovedformer for metodisk tilnærming i samfunnsvitenskapen: 1) kvalitativ og 2) kvantitativ metode. Som navnene tilsier, snakker vi her om to metoder som er ganske så vesensforskjellige, uten at det betyr at man ikke kan bruke begge metoder for å få svar på ett og samme spørsmål. I likhet med historiske kontra nåtidige data er det ofte slik at kvantitativ og kvalitativ metode overlapper og utfyller hverandre i en undersøkelse. I forhold til å løse den nåtidige delen av oppgaven fant jeg at kvalitativ metode med intervju er best egnet, bl.a. fordi det i de skriftlige kildene som fins ofte er det vi kan kalle for maktstemmene som kommer til orde. Intervju gir meg større mulighet til å få tak i andre stemmer.

Oppgavens andre hoveddel vil altså hovedsakelig baseres på feltarbeid og intervju, både med de innenfor og de utenfor bedehusfellesskapet, men også her er skriftlige kilder relevante, som for eksempel forskrifter for bruk av bedehuset og avisinnlegg. Det dreier seg om kilder fra begge hold som kan belyse relasjonen mellom bygdefolket og Lyngen-læstadianerne.

I forhold til min oppgave er kritikken om at kvalitative intervju ikke kan anses som generaliserbart og troverdig, da man har for få intervjuobjekter, særlig relevant. Men igjen vil jeg understreke at jeg ikke er ute etter å generalisere. Jeg er ute etter enkeltstemmer, og i så måte er kvalitative dybdeintervju et utmerket redskap.

Det finnes utvilsomt en del problemer knyttet til intervju, men hvis man er oppmerksom på disse er det likevel fullt mulig og akseptabelt å bruke intervju. Dessuten finnes det ofte ikke mange alternativer dersom man ønsker å finne ut av folks dypere meningsforestillinger, som

vanskelig lar seg kvantitativt måle gjennom spørreskjema og lignende. Kvalitativ metode innebærer liten grad av formalisering, mens den kvantitative metoden mer er formalisert og strukturert (Holme & Solvang, 1991: 15). ”Målet” for kvalitativ metode er primært det å forsøke å *forstå*, og er ikke så opptatt av å prøve om data er generelt gyldige. *Nærhet* til kilden er derfor viktig når man vil forstå og trenge dypere inn i det man studerer. Jeg vil altså benytte meg av feltarbeid som metode. I sosialantropologien, der feltarbeidet ”stammer” fra, var et feltarbeid en metode der man oppholdt seg, og helst bodde sammen med informantene, over en lengre tidsperiode. Dette var særlig nødvendig dersom man gjorde feltarbeid i en fremmed kultur, hvilket var vanlig i antropologien.

Av praktiske, økonomiske og tidsmessige grunner kunne ikke mitt feltarbeid foregå over lang tid. Å bo sammen med en læstadiansk familie kunne vanskelig la seg gjennomføre, og hadde ikke gitt meg noe større utbytte i forhold til min spørsmålsstilling, som er bedehuset i Skibotn, ikke hvordan en læstadiansk familie organiserer dagliglivet.

I forbindelse med feltarbeidet kan det oppstå noen metodiske problemer, og det er derfor nødvendig med metodisk refleksjon over min rolle når jeg kommer til bygda og skal foreta intervju. Med bakgrunn i/røtter i et læstadiansk lokalmiljø har jeg mange personlige relasjoner til mennesker i miljøet, uten at jeg selv er aktiv/troende læstadianer. Dette *kan* by på utfordringer i forhold til at: A) folk kan ha problemer med å være åpne i en samtalesituasjon, da informantene kan finne at relasjonen mellom oss er for nær, og B) at man tar for gitt at jeg med bakgrunn i Lyngen vet mer enn jeg faktisk gjør, og derfor unnlater å fortelle meg ting de tar for gitt at jeg vet. Min rolle i intervjusituasjonen er derfor viktig å definere. Siden jeg ikke er læstadianer, og dermed en av ”de andre” må jeg kunne sies å være en outsider.

Det eksisterer flere perspektiver innenfor religionsvitenskapen i forhold til hvordan studere religion. Den såkalte insider/outsider problematikken som eksisterer innenfor samfunnsvitenskapen bør vies oppmerksomhet i min sammenheng. Begrepet ”outsider” tar jeg her fra boka *The Insider/Outsider problem in the Study of Religion* (McCutcheon, 1999). Problematikken kan i et nøtteskall sies å omhandle spørsmålet om i hvilke grad er motiver for menneskelig handling tilgjengelig for en som ikke deler samme tro og deltar i samme handlinger? Diskusjonen går ikke bare ut på hvordan forskere skal gripe an problemet ved å være outsider, men også om ”outsidere” i det hele tatt *kan* studere andres tro. Altså: hvordan kan jeg som ikke-læstadianer (og med hvilken rett) si noe om læstadiansk tro og

handlingsmåte? McCutcheon mener at man kan "løse" dette problemet gjennom metodisk agnostisisme. Overskriften til kapitlet lyder: "Methodical agnosticism: Do not pretend that conclusions are certain" (McCutcheon, 1999: 6). Han mener at det er mulig å unngå spørsmålet om sannhet eller ikke sannhet i religionsvitenskapen. Ved å innta en nøytral posisjon kan outsideren ta sikte på å beskrive og sammenligne insiderens tro, uten å si noe om sannhet eller ikke sannhet i insiderens uttalelser om sin tro (ibid). Metodisk agnostisisme forutsetter at outsideren deltar og forsøker å sette seg inn i insiderens livsverden for å kunne beskrive og sammenligne, og samtidig innrømme at man som outsider ikke har tilstrekkelig kunnskap og informasjon til å kunne uttale seg om sannhet. Metodisk agnostisisme har ikke noe med agnostisisme å gjøre, men er en analysemetode der outsideren velger metodeverktøy som unngår å stille spørsmål om sannhet i tro og religion, når det ikke eksisterer måter å tilegne seg empiriske bevis for å fastslå sannhet.

Forskere som Eliade og Otto vektlegger den personlige, religiøse erfaring og mener at man må være innenfor for å forstå religion. De mener religion er noe ureducerbart som outsideren ikke har forutsetninger for å trenge inn i. (McCutcheon, 1999: 69). Andre forskere, deriblant Shaw, kritiserer Eliade og Otto for å ha et for romantisk syn på religion. Shaw mener at religion er en av mange menneske skapte institusjoner, og at det er feil å skille religion fra andre samfunnsfelt (Shaw i: McCutcheon, 1999: 107-108). Ut fra insider/outsider debatten vil jeg snu litt på begrepene, og overføre insider/outsider til et annet, relatert begrep, som jeg allerede har nevnt: "vi" og "de andre". "Vi" og "de andre" begrepet kan ikke helt sammenlignes med insider/outsider perspektivet. Mens "vi" og "de andre" perspektivet er en måte/teori for å se på forholdet mellom de som er innenfor og de som er utenfor bedehusmiljøet, er insider/outsider begrepet mer en metodisk diskusjon innenfor det vitenskapelige miljø om selve studiet. Hvem som er "vi" og hvem som er "de andre" avhenger selvfølgelig av hvem man snakker med, bedehusfolk eller bygdefolk. Eliade og Otto sier altså at religion er "noe annet", noe ikke-reducerbart, noe som *må* erfares. Min oppgave er ikke ute etter å forstå tro per se. Jeg ønsker primært å se på hvordan en religiøs gruppe interagerer med og i det samfunnet den eksisterer i.

Problemer i forhold til objektivitet, følelser og forutinntatthet er metodiske problemer som gjelder i like stor grad for insidere som for outsiders. Det er ikke mulig for forskeren å være

totalt objektiv. Det viktige er å være klar over og bevisst egne holdninger og subjektivitet og å jobbe med dette, og forsøke å gå inn i samtaler og feltarbeid med et åpent sinn.

I mitt tilfelle og i min oppgave er det spesielt viktig å tenke over egen forutinntatthet med tanke på at jeg har nære relasjoner til mange læstadianere og er vokst opp i et læstadiansk miljø, og er "farget" av dette, både på godt og vondt. I forhold til objektivitet er blant annet spørsmål som: Hva er fakta, viktig. Man kan si at det er et fakta at læstadianismen er en pietistisk bevegelse, per definisjon. Men er det et faktum at alle læstadianere faktisk lever og handler i forhold til det pietistiske ideal? Man må altså være bevisst på forskjellen mellom den ytre beskrivelsen av læstadianismen som pietistisk, og det som faktisk skjer og hva folk faktisk gjør. Det er også viktig å ha noen "verktøy" i form av teorier å forholde seg til. Man kan ikke observere eller spørre om "alt", og det teoretiske verktøyet man har hjelper til med å holde kursen, også i forhold til størst mulig grad av objektivitet.

Jeg ønsker altså å se på kontekstualitet og heterogen kunnskap. Gjennom å bruke intervju vil jeg se om det fins tendenser i forhold til konflikt vs. harmoni blant læstadianere og bygdefolket i Skibotn. Ut fra dette dro jeg på feltarbeid som strakte seg over fire dager, knyttet til de liberale Lyngen-læstadianernes stevne-helg i november 2003. Der deltok jeg på stevnet (deltagende observasjon), samtalte med folk og gjorde samtidig noen dybdeintervju.

Da jeg ønsker å se på forholdet mellom læstadianere og innbyggerne i Skibotn, var det nødvendig å finne informanter fra begge "leire". Blant bygdefolkinformantene ville jeg ha informanter som varierte både med henhold til kjønn, alder og grad av tilknytning til bedehuset. Også blant læstadianerne ønsket jeg å få et variert utvalg av informanter, da dette er viktig for å få med seg flest mulig "stemmer", i forhold til kjønn, alder og maktposisjon i det læstadianske miljø. Til sammen har jeg intervjuet 12 personer. Det kan argumenteres med at dette er for få informanter for å lage et helhetlig bilde av forholdene. Men som sagt er jeg ikke ute etter å generalisere, men si noe om hvordan enkeltmennesker opplever forholdet mellom læstadianere og bygdefolk.

Informantene vil gjennom oppgaven bli skilt fra hverandre ved bruk av tall og bokstaver. Gruppeinndelingen er som følger: Gruppe 1 = læstadianere, gruppe 2 = bygdefolk som er positive til læstadianismen, gruppe 3 = bygdefolk som er negative til læstadianismen, og gruppe 4 = tidligere læstadianere som ikke er aktiv i dag. Videre er informantene innen hver

gruppe delt med bokstaver; informant 1A, 1B osv. Når jeg gjennom oppgaven bruker betegnelsen ”bygdefolk” menes det bygda som gruppe, sett bort fra andel positive eller negative til læstadianismen. Læstadianere kan jo selvfølgelig også regnes som bygdefolk, men slik jeg bruker termen er det bygdefolk som ikke er læstadianere jeg sikter til. Samme regel gjelder for læstadianerne: Jeg vil presisere om det skrives om læstadianismen som helhet eller om det er enkeltpersoners meninger som kommer til uttrykk.

Når jeg bruker termen ”læstadianere” snakker jeg i hovedsak om den såkalte liberale gruppen innenfor Lyngen-læstadianismen, da det er kun informanter fra denne gruppen jeg har intervjuet og hatt kontakt med. Grunnen til at jeg ikke har intervjuet medlemmer blant de såkalt konservative i Lyngen-læstadianismen, bunner dette i at jeg ikke anser det som viktig hvilken fraksjon informantene kom fra, i forhold til min spørsmålsstilling. I innledningsfasen av oppgaven, der jeg tok kontakt med aktuelle informanter, ble det mer eller mindre tilfeldig at jeg kun intervjuet informanter fra den liberale siden. De første jeg intervjuet, anbefalte meg å intervju noen de kjente og slik begynte ryktene om mitt feltarbeid å gå. Splittelsen mellom de såkalt konservative og de såkalt liberale er en annen konflikt enn den mellom bygdefolk og læstadianere, og jeg anser ikke at informantutvalget slikt sett har hatt betydning for min oppgaveløsning.

Å bruke eksempler/sitater fra informanter i en tekst må overveies nøye og gjøres presis dersom det skal kunne legitimeres. Steinar Kvale gir en god oversikt over hvilke kriterier som må være tilstede for at sitatbruk i en oppgave skal kunne gjennomføres hensiktsmessig. Bl.a. at sitatene må kunne relateres til den generelle teksten. Et sitat i seg selv kan ikke brukes som et bærende element i teksten, men brukes for å understreke et større poeng eller for å knytte dem opp mot allment aksepterte teorier (Kvale 2001: 188-189).

Jeg har valgt å bruke intervjuutdrag i ganske stor grad i deler av teksten. Dette gjelder spesielt i analysekapitlet om bygdefolkets syn på læstadianerne og striden rundt bedehuset. Jeg mener at det her er hensiktsmessig å bruke en del sitater, da jeg mener at budskap og mening framkommer tydeligere ved bruk av sitat med påfølgende analyse, framfor at jeg bare skulle referere til hva som er blitt sagt. Jeg har også valgt å sitere informantens ordrett. Med dette mener jeg at jeg skriver sitatene på dialekt og forsøker å få fram pauser eller nøling i samtalen. I forhold til for eksempel når bygdefolket skal beskrive forskjellen mellom bygdefolk og læstadianere, mener jeg at budskapet framkommer bedre dersom det gjennom

sitatbruk kan leses hvilke ordvalg informanten bruker for å beskrive læstadianerne.

Lyngen-læstadianerne i den forsamling jeg studerer, er et forholdsvis lite miljø med sentrum i Nord-Troms og deler av Finnmark. I tillegg til at miljøet består av et ganske lite i antall medlemmer, er det også ganske gjennomiktig, da mange av medlemmene har familiære bånd med hverandre, eller har nære vennskapsbånd. Også Skibotn som sted er ganske gjennomiktig der ”alle vet hvem alle er”. Derfor blir det viktig, så langt det er mulig, ikke nødvendig å utlevere mine informanter. I tilfeller der informanten selv, i intervjuet sier noe om sin alder, kjønn, yrke eller lignende, har jeg forhørt meg med informanten om det er greit at jeg bruker sitatene ordrett.

Et annet etisk hensyn jeg måtte overveie var hvor langt jeg kunne tillate meg å gå i selve intervjusituasjonen. Selv om mitt tema og mine spørsmål i mine øyne var forholdsvis uproblematisk, måtte jeg være konstant oppmerksom på at informanten kanskje ikke følte det på samme måte, da det tross alt var snakk om et så personlig forhold som religion. Jeg måtte derfor være skjerpet overfor informantens grenser. Disse grensene kan selvfølgelig være en hindring i forhold til det å komme til bunns i ting og få presise data.

Ellers er de etiske reglene i forhold til forskning regulert ved lov (Lov om personvern), samt at samfunnsvitenskapelig fakultet har utarbeidet en etisk mal for hvordan gå fram i intervju og feltarbeid. På grunn av materialets sensitive karakter har jeg meldt prosjektet mitt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, siden det finnes lover for hvordan slikt materiale skal behandles.

Kapittel 2

2.1 Bygda Skibotn og Skibotn marked

Denne første delen av oppgaven skal omhandle de historiske fakta rundt bygda Skibotn, bedehuset og Skibotn marked. Jeg mener det er viktig å få en forståelse for hvorfor akkurat Skibotn ble hovedsete for Lyngen-læstadianismen og hvorfor jeg mener akkurat denne bygda står i en særstilling og gjør det interessant å forske på forholdet mellom ”vi” og ”de andre”.

Omtrent tre mil utover den åtte mil lange Lyngenfjorden i Nord-Troms ligger bygda Skibotn. I dag har bygda ca. 6-700 innbyggere og er den største bygda i Storfjord kommune⁸. Tidligere var det fiske og småbruk som var hovednæring her, som i de fleste små kystbygder i Nord-Troms. I dag er båten mest en fritidsgeskjeft, og ljàen og melkespannene står og ruster i uthuset. Skibotns befolkning livnærer seg i dag hovedsakelig gjennom service- og sekundærnæring. Tross bygdas beskjedne utseende, der husene ligger gjemt bak høye furutrær, har Skibotn hatt betydning som strekker seg langt utover lokalbefolkningens tilknytning til stedet.

I dette kapitlet skal vi se tilbake på bygdas historie og forsøke å gi et inntrykk av bygda den gangen flere tungemål var vanlig. Jeg skal se på hva som preget bygda og de rådende samfunnsforhold i tida før læstadianismen kom, samt se på hvorfor akkurat Skibotn anses som arnested for læstadianismens inntog og utvikling i dette området av Nord-Norge.

På 17-1800 tallet inntraff hungerstider i nord-områdene i Finland og Sverige, og folket her ble tvunget ut på vandring for å berge livet. Antallet flyktninger var så stort at man kan snakke om innvandringsbølger til Nord-Norge. Skibotn ble sterkt preget av dette, da Skibotn er den første kystbygda man kommer til gjennom Skibotndalen fra Kilpisjärvi på finsk side. De finske flyktningene satte sitt preg på bygda, som etter hvert skilte seg ut fra de omkringliggende bygdene ved at etternavn som for eksempel Lambela, Grape, Sepploa og

---

⁸ Selv om Skibotn er den største bygda i kommunen, ligger ikke kommunesenteret her, men på Hatteng. Per januar 2005 hadde Storfjord kommune 1935 innbyggere. Opplysningene er hentet fra Statistisk sentralbyrås nettsider, www.ssb.no/kommuner.

Siikavuopio var, og er, vanlige navn i Skibotn.

Men allerede før innvandringsbølgene på 17-1800 tallet var bygdefolket i Skibotn godt vant med ”fremmedfolk”, og hadde allerede en befolkning der alle tre stammer⁹ var godt representert. Bygdas geografiske plassering gjør den til et naturlig knutepunkt mellom Norge, Sverige og Finland, og samene hadde sin eldgamle ferdselsvei her, på flytting mellom vidda og kysten. Denne ”trafikken” skapte grunnlag for handel mellom samene og kystbefolkningen. Det er vanskelig å si akkurat når den offisielle markedshandelen kom i gang, men i boka *Fotefar mot nord* sies det at de første notatene om marked på Skibotn er fra 1500- tallet (Grepstad & Thorheim, 2004: 606).

Markedsplassen lå først på sørvest-siden av elva som deler bygda i to, men tidlig på 1800-tallet flyttet man plassen til andre siden av elva, da værforholdene var bedre her. Fire uker før jul gikk høstmarkedet av stabelen. Det var tilpasset slaktetid, innkreving av landsgjeld, samt at snøen som regel hadde lagt seg på denne tiden og gjorde tilgjengeligheten med rein, slede og på ski lettere. Høstmarkedet het på folkemunne ”lappemarkedet”, da det var da reindrifts-samene kom for å handle. Fire uker etter jul var tiden for det såkalte ”kvenmarkedet”, da profesjonelle handelsfolk fra Tornedalen kom med sine varer. I perioden mellom 1840 og 1914 ble det i tillegg arrangert et tredje marked i mars, men i 1916 ble det bestemt at det kun skulle avholdes to marked per år, i november og februar (ibid).

Selve markedsplassen ligger relativt åpent og flatt til, med kort avstand til sjøen. Langs ”hovedgaten” lå markedsbuene vegg-i-vegg med bolighus. De fleste buene var grå og ubehandlet, med unntak av de røde Aune-buene, eid av den ”kjente” handelsmannen O. L. Aune fra Tromsø. Det ble også satt opp små, midlertidige buer under markedene, holdt oppe med stokker og kledd med seilduk. I 1900 bodde 150 mennesker rundt om i de femten buene langs Fjærveien og Gata i Skibotn (ibid). På 1900-tallet ble det til og med bygget hotell her, men for de tilreisende samer og andre små-aktører var ikke hotellet et aktuelt bosted under markedet.

Vanlige handelsvarer var fisk, pelsverk, ryper, kaffe, sukker, mel, tobakk og lignende. Av skriv til fogden i Senja og Tromsø fra H. Oxaas 23. mars 1885 kan vi lese at følgende varer

---

⁹ Betegnelsen ”tre stammer” (for eksempel ”trestammers- møte”, ”trestammers befolkning” etc.), blir i Nord-Norge brukt for å betegne de tre folkeslag som bodde her: nordmenn, samer og kvener/ finske innvandrere.

hadde blitt solgt under markedet denne gangen: 21.700 kg. mel, 1120 kg. gryn, 960 kg. kaffe, 633 kg. sukker, 233 kg. tobakk, 3862 kg. smør, 4680 kg. reinkjøtt, 700 kg. kokekjøtt, 114 skinn og 2437 ryper (Hauge, 1986: 110). Vi skjønner ut fra disse tallene at Skibotn marked var en begivenhet som folk valfartet til langveisfra. En annen ting som kan gi et bilde av markedets omfang er antall ”raider” som kom over fjellet. Et raid besto av ti-tolv reinsdyr, og det kunne komme opptil 200 slike raider til Skibotn i forbindelse med marked. Man kan jo tenke seg at det ble temmelig fullt av både folk og fe etter hvert

På 1900-tallet begynte turisme å ta seg opp som næring, og store dampskip ble etter hvert et vanlig syn, også i den lange og trange Lyngenfjorden. På Lyngseidet sto sognets kirke og den store Giæver-gården der Giæver-familien drev handel. Gjennom dampskipsforbindelsen fikk området handelsforbindelser ennå lengre borte enn før, bl.a. store og mektige Christiania. Fra en skildring av Skibotn marked i Morgenbladet 11. mars 1900 kan man lese;”... Nordlandene staar med andre ord paa tærskelen til en ny tid, de rives du af sin udestengthed og introduceres paa verdensmarkedet. Og det ikke blot materielt, men ogsaa aandeligt. I dampskibenes kjølvand følger de nye kulturelementer støt og sikkert...”

Den tyske okkupasjonen under 2. verdenskrig satte en stopper for markedet. Etter krigen klarte man ikke å gjenoppta virksomheten. En over 300 år gammel tradisjon var brutt. Tidlig på 1990-tallet begynte man riktignok å arrangere marked igjen, men med store forskjeller fra de tradisjonelle markedene. Markedsplassen er flyttet til den nye idrettshallen, og markedstida er satt til sommerhalvåret (siste halvdel av juni). I dag er det tivoli og fornøyelse som preger markedet, selv om man kan få kjøpt små handverk fra lokale aktører, samt reinpølse, krøkebærsaft og lignende.

Noen ting står ennå som vitner om forgangen tid, Skibotns storhetstid da stedet to ganger i året var valfartssted for så mange mennesker; to Aune-buer står ennå, den ene en stor fireroms-bu, den andre ble brukt som kjøttlager. Disse er antagelig de eneste bygninger på hele Nordkalotten som ennå står og kan vitne om tiden med markeder rundt omkring. I tillegg til disse to er to andre buer gjenoppbygd i etterkrigstid (Grepstad & Thorheim, 2003: 610).

2.2 Sosiale forhold, - små stuer, latskap og lav moral

I denne delen skal vi kort se litt nærmere på hvordan samfunnet var i området Lyngen-Storfjord før læstadianismen kom. Hvordan levde folk og hvordan var de politiske og religiøse forholdene? Dette er et tema man kunne skrevet en hel bok om, slik at jeg må kun forsøke å gi en grov skisse over tilstandene, for å kanskje lettere se sammenhengen mellom området og folkene som levde her og det at læstadianismen fant så gode vekstforhold og slo så dype røtter akkurat her. I boka *Finnmarkens folk* skriver forfatteren Samuli Paulaharju; ”... Ringa är husen i Lyngen. Också Skibotntraktens kvänpörten och lappstugor är bara helt vanliga små grå pörten och farstukammarstugor, som hålls varma av järnspisen i dörrvrån...” (Paulaharju, 1973: 31).

Dette er ikke et landskap av prangende bygninger, tyllgardiner, og blomsterpotter i karmen er ikke et vanlig syn. Riktignok sto herskapelige Giæver-gården på Lyngseidet, prestegården på Karnes og Rasch-gården på Skibotn. Men for menigmann og -kvinne besto husene av fire vegger, torvtak og var, ja, nettopp ”små grå pörten”, slik Paulaharju beskriver, mer eller mindre vilkårlig plassert langs fjærsteinene.

Dagmar Sivertsen skriver at befolkningen besto av en fåtallig embetsmannsklasse, en enda mindre velstandsklasse og en stor allmue uten fast eiendom. (Sivertsen, 1955: 7). Etnisk sett var Lyngen og Storfjord området i en særstilling. Fra tidligere tider var området preget av samisk bosetning, i hovedsak sjøsamere, som etter hvert ble ispedd nordmenn og finsk og svensk innvandring. I 1801 foretok sokneprest og prost Henning Junghans folketelling i Lyngen. Her oppgis det at det fantes 1728 innbyggere i Lyngen¹⁰. Av disse var 22 familier norske (i alt 104 personer), 48 familier var kvensk/finsk (i alt 257 personer), og den samiske befolkning besto av 270 familier (i alt 1367 personer) (Larsen, 1976: 79).

Yrkesfordeling var også tatt med i denne folketellinga, og her ser vi at det fantes fem gjestgivere, tre jektestyrmenn, to smeder, to ”fallerende borgere fra Torneå”, to stevnevitner, en postfører, en proprietær, en bygdeskipper, en snekker, en tømmermann, en klokker, en

---

¹⁰ Tidligere hadde Lyngen kommune langt større utstrekning enn i dag og innebefattet foruten Lyngen også de i dag selvstendige kommunene: Storfjord og Kåfjord. Ved kongelig resolusjon 21.juli 1929 ble storkommunen Lyngen delt i tre, med virkning fra 1.juli 1930. Opplysninger hentet fra www.storfjord.kommune.no, se under *historie*.

prost, en skysskaffer, en skolemester, en distriktskirurg, en kobberslager, en møller, en rokkedreier, en garnbinder og en båtbygger (Larsen, 1976: 79). Resten av befolkningen antas å være fiskere og småbønder.

Hverdagen for allmuen besto i arbeid, arbeid og atter arbeid, og mange hadde nok bekymring i sene nattestimer for hvordan de skulle få hjulene til å gå rundt. Likevel var kystbefolkningen bedre stilt enn folk fra innlandsområdene i Nord-Finland og Nord-Sverige, som måtte lite på bra avlinger for å klare seg. Langs kysten hadde man jo havet og fisken i alle fall. Noen hadde små jordbruk i tillegg, men man har aldri blitt rik av å drive jordbruk i Nord-Norge. Det var knapt nok avkasting til å være selvforsynt. Sivertsen sier at A. Coldevin mener at det er klimatiske forhold som står til hinder for jordbruket i Nord-Norge (Sivertsen1955: 8). Sivertsen mener at grunnen også kan ligge i at allmuen ikke eide jorden de dyrket, og dermed interesserte ikke bonden seg desto mer for å arbeide med dette (Sivertsen, 1955: 9-10).

Å bli selveier innebar dessuten en risiko. Handelsmannen tok sjelden pant i innbo og husdyr, hvilket skapte en trygghetsfølelse hos leilendingen og gjorde at de vegret seg for å kjøpe jord og bli selvstendig. Da var fisket en mer trygg og forutsigbar gjødsel. Året for fiskeren besto i det legendariske torskefisket i Lofoten, som varte fra midten av januar til rundt påske, før man siden dro på loddefisket i Finnmark. Fiskesesongen for disse fiskerne varte fra januar til cirka midten av august. Det var et hardt liv både for fiskeren og konene som gikk der hjemme og ikke akkurat kunne ligge på latsiden de heller. Store barneflokker på 10-12 barn forekom til langt innpå 1900-tallet, selv om det vanlige lå på 5-7 barn per familie (Drivenes, Hauan & Wold: 1994: 90, bind 1). For dagens mennesker kan dette høres direkte "uansvarlig" ut, og man kan jo undres på hvordan folk hadde tid og ikke minst plass til alle disse barna i sine "ringe stuer". Disse barna ble oppdratt til arbeid, og man kan si at det praktiske både ble mer verdsatt og var mer tiltrengt enn åndelige sysler. Opplysningen blant befolkningen var generelt lav, og som Sivertsen sier: I Finnmark var den rent mislig (Sivertsen, 1955: 14). I 1846 hadde Tromsø prosti kun tre faste skoler og tolv omgangsskoler (Sivertsen, 1955: 17). Det fantes ikke noen faste skolehus/bygninger til undervisning, og barna i Lyngen og på Skibotn fikk sin skolegang gjennom omgangsskole systemet. Det ble truet med bøtelegging dersom barna ikke møtte opp til undervisning, og det ble forventet at man kjente til bokstavene når man begynte på skolen, dvs. ved 7-års alder, men det fantes unntak fra dette for foreldreløse og fattigbarn (Larsen, 1976: 82). Med kun to-tre måneders undervisning i året

og lærere som ofte ikke var av de beste¹¹, kan man jo skjønne at opplysningsarbeidet gikk trått i området.

2.3 Læstadianismens inntog i området

Det var markedet på Skibotn som først gjorde den svenske presten Lars Levi Læstadius oppmerksom på området rundt Lyngenfjorden. Han hadde hørt rykter om den utbredte drukkenskapen der, og dermed også det åndelige forfallet og lave moralen i forbindelse med markedene, men også generelt blant befolkningen.

Disse ryktene bekymret Læstadius. I en beretning fra markedet i 1845 beskrives den alkoholiserede tilstand på stedet; ”... og i hele denne Tid saa og hørte man ikkun Sværme af berusede Mennesker rave omkring fra Bod til Bod for at bortakkordere deres Fiskevarer ene og alene mot Brændevin...” (Larsen, 1976: 230) Selv hadde Læstadius fått en åndelig oppvåkning i 1843 (Havdal, 1977: 26), og fordret det enkle, strenge liv ut fra pietistiske normer, der drukkenskap var en av de største synder.

Læstadianismen kom til Norge gjennom tre hovedårer: Kautokeino, Lyngen og Ibestad/ Gratangen. Høsten 1847 sendte Læstadius seks åndelige veiledere til Kautokeino, og grunnen til at dette til dels anses som læstadianismens viktigste innfallssted, skyldes antagelig mer de voldsomme tingene som skjedde der i forbindelse med Kautokeino-opprøret, enn at Kautokeino som sted har hatt større betydning for læstadianismens utvikling, eller at folk der er sterkere troende der enn andre steder. Per Anders Person Nutti, mer kjent som Antin-Pieti, ble sammen med Mattis Siikavuopio i 1848 sendt av Læstadius til Skibotn marked for å forsøke å vekke det glade budskap blant befolkningen (Drivenes, Hauan & Wold, 1994: 214). På Skibotn gikk markedet sin gang, men ryktet om de svenske predikantenes ankomst nådde Skibotn før predikantene selv og vakte ikke positive reaksjoner. Da de to omsider kom, ble de møtt av stengte dører og de talte for døve ører. En stor skuffelse for de to som nå med egne øyne kunne beskue drukkenskapen og den åndelige fattigdomen. Men før de oppga Skibotn, stilte de seg opp og sang en salme litt i utkanten av markedsplassen, uten at det så ut til å anfekte menneskene rundt dem i særlig grad (Westeson, 1988: 60). Stedet de to predikantene sto og framførte sine salmer på, skulle bli det eksakte sted der Skibotn bedehus senere ble

---

¹¹ Forholdene for omgangs skole- lærere var ofte så dårlige at man hadde problemer med å besette stillinger. Dermed oppsto en situasjon av ”man tager det man haver” (Sivertsen, 1955: 17).

oppført.

Siden det i første omgang ikke så ut til å lykkes på Skibotn marked, bestemte utsendingene seg for å dra videre utover Lyngenfjorden. Det sies at de dro videre til andre siden av fjorden, der ”sognets skrøbeligst og fattigsligst stilte befolkning” bodde. Her var mottagelsen en ganske annen enn i Skibotn, og de fikk både mat og husly hos fiskeren Mons Monsen, den første læstadianer i Lyngen sogn (Larsen, 1976: 231). Det fortelles videre at man fikk lånt seg en båt og tok seg videre utover Lyngenfjorden. På fjorden støtte de på uvær, og rak, mer eller mindre tilfeldig, i land i en vik som heter Pollen (Westeson, 1988: 90). Her ble en hel familie vakt. Og slik begynte den læstadianske bevegelsen å bre seg i området. De talte ikke mange i begynnelsen, men det skulle bli atskillig flere etter hvert.

2.3.1 Noen grunner til læstadianismens store utbredelse i området

Det er vanskelig å si hvor mange av innbyggerne i Lyngen og Storfjord som til de forskjellige tider har vært og er læstadianere, men det er ingen tvil om at bevegelsen har hatt dyptgripende betydning for området og folket her. Da Sivertsen skrev sin bok om læstadianismen i 1955, opplyses det at av prestegjeldets 9050 innbyggere står kun 20 utenfor Den norske kirke (Sivertsen, 1955: 247). Det er jo ikke dermed sagt at alle innenfor Den norske kirke var læstadianere, men man har grunn til å anta at en stor del av dem var det. Det er i dag ikke en så stor og markant del av befolkningen som er læstadianere, selv om det innenfor visse områder og innefor enkelte familier er store konsentrasjoner av aktivt troende læstadianere.

Det er nok flere og til dels komplekse grunner til at bevegelsen kom til å stå så sterkt her, både i Lyngen, men også i Nord-Norge generelt. Vi har sett litt på hvordan de sosiale og etniske forhold var i området før læstadianismen kom, med drikkfeldighet, lav moral, en stor samisk befolkning, samt en relativ liten grad av opplysning blant folket. Noen hevder at grunnen til den store oppslutningen ligger i at den læstadianske bevegelsen utgjorde en motkultur. Den oppsto som en motreaksjon på de mislige samfunnsforhold som befolkningen levde under (Bjørklund, 1985: 314-322). I tillegg er dette et område der folketro tradisjonelt har stått sterkt. Folketro kan nok likevel ikke forklare læstadianismens nedslagskraft akkurat i Lyngen. Dersom vi ser på for eksempel nabokommunene til Lyngen området, Balsfjord og

Målselv, ble disse så å si ikke berørt av læstadianismen i det hele tatt. Vi har sett at Lyngen og Storfjord området var en naturlig møteplass mellom samer og kvener fra Norge, Finland og Sverige. Balsfjord, Målselv og Bardu hadde også innvandring, men denne innvandringen besto i hovedsak av nybrottsfolk fra Østerdalen og Gudbrandsdalen¹². I boka *Læstadianerne. Fra Nordkalottens kirkehistorie* av Olaf Havdal nevnes en annen viktig grunn til at læstadianismen fikk oppslutning i Nord-Troms, nemlig det at læstadianismen var en vekkelse som benyttet innbyggernes språk: - samisk. Selv om læstadianismen hadde røtter i Sverige, ble det preket på samisk. Mange opplevde nok at det norsktalende prestskapet talte forbi dem, ikke bare språkmessig. Oppslutningen om læstadianismen kan dermed også forklares med at det endelig kom noen som kunne tale til befolkningen på deres eget språk (Havdal, 1977: 77).

2.4 Skibotn bedehus, - den spede begynnelse

Rett ved siden av hovedveien på Skibotn, ved siden av butikken og med utsikt til sjøen, ligger Skibotn bedehus. Selve bygget ser ut som et vanlig kirkebygg mer enn et grendebedehus, og det er ikke spesielt arkitektonisk utfordrende. Ingen skilt eller ytre tegn indikerer for den utenforstående, forbipasserende at dette er stedet som anses som arnested for den mest livskraftige vekkelsen i Nord-Norge.

Første byggetrinn av Skibotn bedehus sto ferdigstilt i 1895. Både økonomiske tilskudd og selve byggingen var det den luthersk-læstadianske menighet som sto for. I 1874-75 ga Antin-Pieti den første pengegaven til bygging av bedehuset, pålydende 100 kroner (Hauge, Solheim, Sivertsen & Hauglid, 1986: 116). Planleggingen og selve byggeprosessen tok rundt tjue år fra den første pengegaven innkom til bygget sto ferdig, slik at gleden var nok stor blant læstadianerne da bygget sto klart. I følge branntaksten i 1905 opplyses det at bedehuset var 11 meter langt og 7 meter bredt og var innredet med kateter og 36 benker (ibid). Det har senere blitt gjort påbygninger og forandringer i mange trinn. Bedehuset ble betydelig skadet under 2. verdenskrig, men det ble restaurert og gjort større. I 1972 hadde huset blitt påbygd tre ganger før, to ganger mot syd og en gang mot vest. I byggetillatelse med arkivnummer 62/72 gis det for fjerde gang tillatelse til å reise et tilbygg på Skibotn bedehus. Det oppgis ikke eksakt i dokumentet hvor dette tilbygget skal være eller hva det skal brukes til. Byggetillatelsen er

---

¹² Informasjon hentet fra Bardu kommunes offisielle nettsider: www.bardu.kommune.no

datert 25/5 1972. Det er bygningshåndverker Magnus Solheim fra Tromsø som skal ta seg av oppdraget. I brev fra ham, datert den 5/12 1972¹³, framgår det at byggingen består av diverse fasadearbeid og tilbygg på predikanthuset, som ligger ved siden av selve bedehuset. Men han sender byggetillatelsen i retur. Grunnen til dette oppgir han å være at byggearbeid er blitt påbegynt uten at han har blitt informert om det, samt at det har blitt gjort endringer på diverse ting. Solheim formulerer seg ganske skarpt i brevet og uttaler blant annet at: "... Jeg har inntrykk av at byggekomiteen mener seg å kunne handle fritt i dette foretak, - likesom før - ved ulovlig påbygg av dette prosjekt, så den får bare ta det hele og fulle ansvar. Jeg sender byggetillatelsen i retur..." (Storfjord kommunes arkiv, Skibotn bedehus) I visitasprotokollen 12/2 1975 berettes det at bedehuset er blitt betydelig utvidet. Det har fått elektrisk oppvarming, ventilasjonsanlegg og høytaleranlegg. I predikantboligen er det kommet innlagt vann, kloakkledning og toaletter. Dessuten er det bygd et bårehus, og alle bygninger er inngjerdet. Det nevnes også at bedehuset har fått gaver i form av ny kirkeklokke, antependium, alterduk, gulvteppe foran alteret, brudestoler og koralbok (Biskopens arkiv, Lyngen, nr. 457, Statsarkivet i Tromsø). Den 9/11 1983 har det vært befaring i Skibotn bedehus, der det ble konstatert følgende forhold:

1. Det er rømningsveier for ca. 440 personer (byggeforskriftenes kap. 33.3.)
2. Det er sitteplasser for ca. 425 personer nede i kirken (dårlig kopi, så jeg er ikke sikker på antall sitteplasser) (BF 33:5).
3. Galleriene kan ikke benyttes av publikum p.g.a. manglende rømningsveier (BF 33:3 & 33:4).
4. Sittebenkene er løse. Må festes (BF 33:5).
5. Avstanden mellom sitteplassene var ca. 75 cm. Skal være minst 1.0 meter (BF 33:5).
6. Minste gangbredde mellom benkeradene ble målt til 82 cm. Økes til 1.0 meter (BF 33:5).
7. Det er ikke nødlys over utgangsdørene (BF 33:6).
8. Det er ikke reservebelysning i lokalet (BF 33:6).

(Storfjord kommunes arkiv, Skibotn bedehus, arkivnr. 132.1)

I dag består bedehusområdet av flere bygninger: selve bedehuset, Reisa-stua, samt et lite bygg med toaletter.

---

¹³ Dette brevet er å finne i Storfjord kommunes arkiver på Hatteng, under byggesaker / Skibotn bedehus.

2.4.1 Vigslinga

Ved kongelig resolusjon av 5. mars 1930 ble det bestemt at:

Det tillates at det Læstadianske samfund tilhørende i bedehus i Skibotn i Lyngen prestegjelds hovedsokn i Hålogaland bispedømme, innvies til kirkelig bruk for – efter å være tilbygget et kor med det nødvendige kirkelige inventar, og så lenge det anstendig vedlikeholdes - å anvendes til avholdelse av gudstjenester og utførelse av kirkelige forretninger på betingelse av, at koret holdes avstengt fra hus, når dette benyttes i annet øiemed (Biskopens arkiv, nr. 573/30).

Hva var kirkens interesser i forhold til å få vigslet bedehuset? Kan ønsket være fundert i et behov for større kontroll og innflytelse i forhold til en av de mest betydningsfulle, kristne menighetene i området? Læstadianerne meldte seg aldri, på tross av sin til tider sterke kirkekritikk, ut av Den norske kirke. Selv om det eksisterte mange uenigheter mellom kirka og læstadianerne, var de likevel forbundsfeller på mange områder, for eksempel i forhold til dissentermenigheter. Kirka registrerte at i de områder læstadianismen sto sterkt, kom ikke dissenterne til. Kirka og læstadianerne stod slikt sett sammen mot dissenterne, mot gjendåp, fri nattverd, utmelding fra kirka og egne menighetsdannelser (Havdal, 1977: 96).

Det viste seg vanskelig å finne noe særlig førstehåndsinformasjon om vigslinga av bedehuset. Noe har biskop Berggrav nedtegnet, men foruten det lille jeg fant fra ham, finnes det mest kun nedtegnelser vedrørende sted, dato og lignende om vigslinga. I ”Spennings Land” skildrer Berggrav hvordan han opplevde vigslinga av Skibotn bedehus til kirkelig bruk den 22. juni 1931.

Til stede under vigslinga var også Erik Johnsen, en stor skikkelse i det læstadianske miljø, samt Lyngen sogneprest, kapellan, Erik Eriksen (sønn av Erik Johnsen), Mikkel Mikkelsen og en finsk prest (Biskopens arkiv, nr. 364). Etter at biskopen hadde vigslet bedehuset, skal han sagt til Erik Johnsen: ”Stig nå opp på den prekestolen som framfor noen er din, og tal til oss”¹⁴, hvorpå Johnsen talt i to timer over Jesu dåpsbefaling. Fra visitasprotokoll og brev (ibid) kan vi lese at Berggrav beskriver vigselsdagen som en ”aparte dag, i mange deler”. Etter lesning av skriftstykker og den ”formelle” vigselen, ble det holdt nattverd gudstjeneste

---

¹⁴ Forskjellige sitat finnes her. Her er sitatet hentet fra nettsiden: <http://home.c2i.net/manndalen>. Det er ikke helt den samme ordlyden i sitatet i for eksempel boka ”Taler av Erik Johnsen”, utarbeidet av Elias Olsen og Marie Skorpa, 1963. Utgitt av Den læstadianske menighet, Fylkestrykkeriet i Tromsø, 1963.

med 170 nattverdsgjester¹⁵, og tilslutt var det hele ti barnedåper.

Hvilken interesse hadde læstadianerne i å få vigslet bedehuset? Vi har jo sett at læstadianerne på langt nær kan sies å være enig med Den norske kirke når det gjelder en rekke forhold. Det kan slikt sett være vanskelig å se hvorfor læstadianerne ønsket å bli ennå mer innlemmet og underlagt kirka. Læstadianerne hadde bygget på huset, slik at det som hadde begynt med et skur rundt 1895, i 1931 var blitt et korshus med kortilbygg. Kortilbygget var det siste som måtte være på plass før læstadianerne kunne anmode om å få vigslet sitt bedehus. Biskop Berggrav omtaler læstadianerne som ”Luthers mest trofaste arvtagere”, og som lutheranere ønsket de å få vigslet huset til kirkelig bruk slik at Ordet og sakramentene kunne opptre i fellesskap, under samme tak (Berggrav 1937: 116-117).

2.4.2 Skibotn bedehus ut fra et symbolsk og mytologisk aspekt

Stedet Skibotn har for de fleste læstadianere innen Lyngen-retninga en helt spesiell betydning i at det er her det viktigste møtestedet deres er lokalisert. Det er her hovedstevnene finner sted og stedet anses som arnested for bevegelsens utvikling i området. Utover dette har også stedet og bedehuset en sterk mytologisk og symbolsk betydning for læstadianerne. Det kan se ut som det eksisterer en felles virkelighetsforståelse og selvforståelse blant læstadianerne, som definerer huset og stedet ut fra Bibelen.

Når jeg i dette kapitlet skal se på hvordan læstadianerne ser på egen selvforståelse og eksistens i sammenheng med myter, finner jeg det nyttig å først se på noe myteteori. Dette er et vidt fagfelt, og jeg skal ikke gå inn i noen lengre myteanalyse her, men kort si litt om hvorfor mytene har så stor makt og er så betydningsfulle for menneskene, spesielt innenfor religion. I hverdagspråket brukes ofte ordet ”myte” på en negativ måte, i den forstand at det betegner noe usant eller oppdiktet. Det er kanskje ikke riktig å si at begrepet har en direkte motsatt betydning i religionsvitenskapen, men her er utgangspunktet at myten ses på som noe sant og reelt, i at den kommuniserer en verdensorden og for insidern er sann og naturlig (Paden, 1994: 71). Myten har en funksjon. Jeg ønsker i dette kapitlet å se på hvilken funksjon mytene har for læstadianerne.

---

¹⁵ I ”Spennings land” oppgir Berggrav at det av 350 tilstedeværende, var 274 som kom til nattverd (Berggrav, 1937: 118). I visitasprotokollen oppgis det 174 nattverdsgjester (Biskopens arkiv nr. 364, Statsarkivet i Tromsø).

Wendy Doniger sier om myten at; "... myte er en historie som er hellig for og blir delt av en gruppe mennesker som finner sine viktigste betydninger i den; det er en historie som antas å ha blitt komponert i fortiden, om en begivenhet i fortiden, eller, mer sjeldent, i framtiden, en begivenhet som fortsetter å ha betydning i nåtiden fordi den huskes; det er en historie som er del av en større gruppe av historier..." (Doniger i: Gilhus & Mikaelsson, 2001: 105).

Bronislaw Malinowski observerte under sine studier av trobrianerkulturen at myter ikke bare handler om fortellinger som blir fortalt, men også om virkelighet som blir levd (Gilhus & Mikaelsson, 2001: 107). Doniger sier altså at myten er viktig for menneskene fordi den bærer i seg viktige elementer for menneskenes eksistensforståelse, i form av at den sier noe om hvorfor ting er som de er og hvordan ting burde være. Myten er bærer av mening og blir husket og ført videre fra generasjon til generasjon. Malinowski mener at myten er så viktig at den er med på å sette premisser for hvordan menneskene fører livene sine (ibid). I læstadianismen ser mytene ut til å være høyst aktuell og viktige i at de til stadighet blir representert som noe som læstadianerne fundamentere sin tro på. Mytene er også viktige i at de legitimerer det læstadianske liv, i form av de handlinger og valg en læstadianer gjør.

De bibelske mytene/fortellingene er ikke kun fortellinger om hvordan folk levde og sameksisterte i bibelsk tid, de kan overføres og aktualiseres. De er fortellinger som fungerer på den måten at de forteller oss noe om rett og galt, rent og urent, hellig og profant, og de sier oss noe om hvordan verden fungerer og hvordan menneskene bør leve.

Roald E. Kristiansen har skrevet en artikkel om hvordan man i læstadianismen tolker rom og tid og skriver seg selv inn i historien gjennom å bruke blant annet bibelske myter som referanse. Kristiansen påpeker to sentrale forhold i sammenheng med den læstadianske selvforståelsen:

- 1) En stedsanalogi der det rom nåtidens hendelser foregår, fortolkes i lys av a) det rom Læstadius virket i, de svenske Lappmarker og b) det rom de bibelske fortellingen utfolder seg i.
- 2) En tidsanalogi der nåtidens livs vilkår fortolkes i lys av a) de vilkår som hersket i svensk Lappmark på Læstadius' tid og b) de vilkår som hersket i bibelsk tid (Kristiansen, 2001: 63).

I forhold til stedsanalogien brukes altså de svenske Lappmarker på Læstadius' tid som referanse til samtidige hendelser. Et eksempel på dette er synet om at Lappmarken blir ansett som hellig sted, på linje med Israel. Samtidig trekkes andre paralleller dersom det er andre

ting som er viktig å belyse. Etter Lyngen-læstadianernes brudd med den nåværende Førstefødte-retningen, blir det for Lyngen læstadianerne et poeng å trekke sammenligninger mellom Gällivarre¹⁶ og Rom, som steder der vranglære og synd flourer (Kristiansen, 2001: 163). Med andre ord ser læstadianerne en sammenheng mellom deres eget bosted (Nord-Troms og Finnmark), og det bibelske Israel, samtidig som andre bibelske steder og myter blir brukt for å framheve andre egenskaper ved steder. Det er ikke bare innenfor læstadianismen at bevegelser, grupper og kulturer skriver seg inn i en større historisk sammenheng og bruker religiøse myter for å oppnå mening i nåtiden. Et annet kjent eksempel er den amerikanske kulturs selvforståelse, der man ser på Amerika som det lovede land, et Israel nr. 2 der Guds utvalgte folk holder til (Marsden, 1990: 43). Også læstadianerne ser på seg selv som et utvalgt folk og geografiske forhold i Lappland (nordområdene i Norge, Sverige og Finland) blir direkte sammenlignet med geografiske forhold i Israel. Med utgangspunkt i bibelsitat som for eksempel fra profeten Sakarias 6.8, der det heter at; ”Herrens ånd skal hvile over Nordens Land”¹⁷, tolker læstadianerne det dit hen at de er utvalgt.

Kristiansen ser i sin artikkel på hvordan læstadianerne aktualiserer og representerer denne fortids-nåtidsforståelsen gjennom blant annet salmetekster, der både bibelsk tid, sted og rom blir tolket inn i en nordnorsk kontekst. Israelittenes vandring gjennom ørkenen til det lovede land blir sett på som et bilde på det øde, ørkenaktige landskapet i Nord-Norge, som fungerer som et midlertidig oppholdssted på veien til noe bedre, himmelriket. Denne måten å bruke bibelske myter på i sin egen hverdag og liv, kan muligens virke som uttrykk for overlegenhet for en utenforstående, og her kommer igjen spørsmålet om mytens funksjon inn, nemlig *mening*. Et poeng med religion er å trekke grenser mellom mann og kvinne, hellig og profant, godt og ondt, troende og vantro osv. Grunnlaget for disse grensene finner vi ofte i mytene, og grensedragningen fører til sosiale og kulturelle konsekvenser som kan være minst like viktig som overbevisningen om å ”være frelst”. Det er her snakk om tilhørighet, trygghet, identitet, essensielle momenter som gjennom bruk av myter skaper mening.

I forhold til bedehuset blir det også knyttet fortellinger som tolkes inn i en større kontekst for å gi ytterligere mening. Historien om de to første læstadianske predikantene som kom til Skibotn, er en kjent fortelling. I tillegg til historiske fakta flettes det også her inn bibelske

---

¹⁶ Gällivarre i Nord-Sverige anses som hovedsete for den læstadianske Førstefødte-retningen.

¹⁷ I sin artikkel påpeker Kristiansen at dette bibelsitatet er fra en gammel finsk oversettelse av Bibelen. I nyere oversettelser har sitatet motsatt betydning, der det står at Gud skal stille ”sin stille sin vrede på Nordens Land”.

trekk. Predikantene reiste alltid to i følge, slik også Jesu disipler alltid hadde en reisevenn¹⁸. Slik de læstadianske predikantene ble jaget fra markedsplassen i Skibotn, ble også Josef og Maria ”tvunget” ut fra Betlehem. Og i det mest fattigslige skur er det mirakelet skjer: Jesus blir født i Betlehem, og i det fattigste hus i Pollen i Lyngen blir de første læstadianerne i området frelst.

Et annet perspektiv ved predikanthistorien er det at de to predikantene som kom til Skibotn i realiteten er de eneste som kan sies å ha lyktes med sin misjon i området. Utsendinger til andre steder i området, som blant annet til Kautokeino kan jo ikke akkurat sies å ha vært vellykket. Predikantenes suksess, om enn ikke umiddelbart, kan på et vis tolkes som apostolisk suksesjon, og dersom det gjøres setter det læstadianismen inn i en enda større mytologisk sammenheng og tradisjon.

I kristendommen betegner apostolisk suksesjon den ubrutte rekke av det kirkelige embete fra apostlene til nåtiden, via ordinasjon¹⁹. Denne rekken av apostler arbeider for evangeliets forkynnelse og virkeliggjørelse, og hver enkelt har gjennom å være utsendinger fra Jesus, i seg en egen myndighet til å uttale seg med autoritet i trosspørsmål. I den læstadianske tradisjon har det vært vanlig at det på stevnene på Skibotn blir utpekt nye ”lesere”. Disse leserne får som oppgave at de sammen med en eldre leser skal reise rundt og holde forsamlinger i læstadianske miljøer. Med bakgrunn i blant annet tradisjonen om å alltid reise to og to sammen under misjoneringen, kan det se ut som om læstadianerne i praksis forutsetter en slags apostolisk suksesjon. Myten om apostolisk suksesjon blir da også en måte å legitimere både egen tilstedeværelse og å skrive seg inn i en større sammenheng, samt at det gir myndighet å være del av en mytisk rekke av forgjengere. Selve kontinuiteten blir myndighetsgivende og meningsdannende i seg selv. Både myten om apostolisk suksesjon og parallellen mellom Josef og Marias bortvisning og predikantenes bortvisning, kan sies å være narrativ retrospeksjon eller myteskapning, i den forstand at det lages sammenhenger i ettertid som ikke eksisterte ved hendelsestidspunktet. Mening skapes/tillegges i ettertid²⁰.

---

¹⁸ Tradisjonen med å reise to- og- to i følge, var en bevisst ”strategi” fra Læstadius` side. Den bunnet i å videreføre tradisjonen om at apostlene alltid reiste to og to, fra Jesu tid, og det var dessuten også praktisk, ettersom at det var tryggere å reise to.

¹⁹ Hvert enkelt ledd i rekken har mottatt sitt embete fra en forgjenger ved ordinasjon. Det er bare biskoper som kan ordinere, slik at en ubrutt biskopsrekke er forutsetningen for apostolisk suksesjon. Den norske kirke kan ikke påberope seg apostolisk suksesjon, da dens ordinasjon går tilbake til den første bispevielsen etter reformasjonen. Den ble utført av Johannes Bugenhagen (1485- 1558). Bugenhagen var presteviet, men ikke bispeviet (Kværne & Vogt, red., 2002: 27).

²⁰ Jf. Aagedal, 2003: 32.

Stedet Skibotn og bedehuset har altså en spesiell plass i læstadianernes bevissthet; det var her det hele begynte da predikantene sto på en stein og framførte sine salmer før de ble jaget fra stedet. En informant forteller at gulvet måtte skiftes ut på grunn av råte for noen år siden. Under rivningsarbeidet ble det oppdaget en stor stein som var halvveis nedgravd i sanden under gulvet. Det ble konkludert med at dette måtte være steinen de første predikantene hadde stått på den gangen, og som man jo visste at bedehuset var bygd oppå. Det ble gjort forsøk på å grave steinen opp, men jo mer det ble gravd, jo større virket steinen å bli. Steinen ble dermed liggende, og nytt gulv ble lagt. Det er ikke vanskelig å trekke bilder ut fra denne historien²¹, om læstadianismens grunnstein, som er bunnsolid og ikke lar seg rokke, selv med moderne verktøy. Også for utenforstående til læstadianismen kan bedehuset ses på som et hellig sted, ettersom det jo er et gudshus som er vigslet til kirkelig bruk, og også bygdefolket knytter i høy grad sin historie og sine røtter til dette bygget. Det eksisterer en dialektikk mellom stedet og dets brukere ved at menneskene skaper stedene de omgir seg med, samtidig som stedet danner menneskene. Et sted må ses i kontekst med dets brukere, først da kan stedet gi noe mening. Et eksempel på hvordan et steds betydning blir forstått og dermed også hvilke handlinger som er tillatt på stedet, er i det man trer inn på en kirkegård. Menneskene trer samtidig inn i en slags "kirkegårds-modus" i forhold til hvordan å oppføre seg. Denne stedsforståelsen er mer eller mindre felles for mennesker innenfor samme kultur, men kan være vanskelig å umiddelbart oppfatte og se for en utenforstående.

I sin artikkel "Kulturens materialisering: identitet og uttrykk" har Roald Kristiansen tatt et nærmere blikk på forholdet mellom de indre og de ytre forhold ved bedehuset i Skibotn. Kristiansen mener å kunne se en sammenheng mellom den læstadianske bevegelsens tro og meninger og hvordan disse så og si "avspeiler" seg i bedehusets arkitektur. Huset har arkitektur og uttrykk som minner sterkt om tradisjonell kirkebygging i området. Både innvendig og utvendig ligner bedehuset mer på en vanlig kirke enn et typisk bygdebedehus. Dette kan antyde det sterke forholdet bevegelsen har hatt til Statskirka. Lyngenlæstadianismen har aldri vært en dissenterbevegelse løsrevet fra kirka²². Den har alltid hatt sterk tilknytning til det lutherske²³ og har holdt seg innenfor statskirkelige rammer selv om

---

²¹ Jf. Matteus 21.42.

²² Dissenterloven av 16. juni 1845, gir adgang til utmeldelse fra Statskirka og gir bestemmelser for hvordan menigheter utenfor Statskirka skal etableres og organiseres, samt at den angir regler for protokollføring og innberetning. Loven gjelder også dem som ønsker å melde seg ut uten å inntre i et annet trossamfunn. Ny lov kom i 1891, om at også ikke-kirkelige samfunn kan danne menigheter (Molland, 1979: 182).

²³ Bevegelsen har alltid hatt sterk tilknytning til Luther, og lutherske taler blir lest og referert til like mye som taler av Læstadius.

det har vært uenighet om liturgi og praksis. Tilknytningen til Statskirka kan også ses på som en av grunnene til at læstadianismen har blitt lite nevnt i bøker om både kirkehistorie og dissenterbevegelser.

Inne i bedehuset finnes lite utsmykning, albertavlen er den eneste form for maleri eller utsmykning. Men det at det finnes albertavle og døpefont viser at dette ikke kan sies å være et typisk bedehus. Også interiøret forøvrig er enkelt: Smale, slitte trebenker og hvitmalte, nakne vegger mellom gallerisøyler uten noen form for annen pryde. Denne beskjedne utsmykningen står til læstadianismens idè om ydmykhet og beskjedenhet og vitner om dens puritanske lære, der all form for pynt og ytre dekor anses å være overflødige, materielle ting som tar oppmerksomheten bort fra det viktige. Slik kan vi se at bedehuset som fysisk form også er et symbol. Gjennom sitt utseende formidler bedehuset både noe om sitt forhold til Den norske kirke, samtidig som dets spartanske indre sier noe om læstadianske verdier og linjene til puritanismen og pietismen.

2.5 Skibotn bedehus som gjenstand for bygdestrid

I dette kapitlet skal jeg forsøke å si noe bakgrunnen til konflikten mellom bygdefolk i Skibotn og læstadianerne. Jeg skal gi noen grunner for konflikten og tegne et bilde av hvorfor akkurat Skibotn og bedehuset her ble kjerne til konflikt.

At bedehuset i Skibotn har en helt spesiell betydning for Lyngen-læstadianerne, er hevet over enhver tvil. Huset og stedet har tette forbindelseslinjer både til læstadianismens historie, kultur og utvikling, men huset og stedet er også et mektig symbol som transcenderer læstadianernes tilknytning til det, til å være et symbol på en felles *nordnorsk* kultur og historie. Bedehuset er et symbol på et markert religiøst fellesskap.

Et stadig tilbakevendende punkt som informantene trekker fram i forhold til bedehuset, er dets plassering og historien om hvordan det hele startet. Dette er tydeligvis en viktig historie for læstadianerne, en historie som enhver læstadianer med respekt for seg selv bør ha kjennskap til. Det kan kanskje diskuteres om man kan gå så langt som å betrakte den som en opprinnelsehistorie, men det er i alle fall ganske lett å se at historien er en viktig del av en felles identitetsforståelse og tradisjon, der bedehuset inntar en nærmest mytologisk posisjon.

To ganger i året, i juni og i november, holder Lyngen-læstadianerne stevne på bedehuset i Skibotn.²⁴ Disse stevnene kalles gjerne "hovedstevner" og samler folk fra hele Nord-Troms, deler av Finnmark og noen ganger også fra Finland og Sverige. Det å få bli med på stevne for første gang var noe "alle" læstadianske barn gledet seg til. En av informantene beskriver det slik:

Og det va veldig.. eg huske både fra kirka og salgsbodan. Det va ganske mye rart å se på Skibotn, det va en stor opplevelse å komme dit.

(Informant 1A)

Gjennom barndomstid, ungdomstid og opp til voksen alder har bedehuset spilt en sentral rolle for Lyngen-læstadianerne. Her treffer de familie og kjente, her møter man kanskje sin framtidige livsledsager, og her får de ikke minst føle et tett fellesskap med trosfrender. De fleste jeg har snakket med har for det meste positive minner fra det å være på stevne i Skibotn. Likevel er det noe mange trekker fram som negativt, særlig når de som barn var på stevne, nemlig rørelsene:

Før, i gamle daga, herregud altså, det va jo forferdelig å være i... Eg huske allverdens, i alle fall... skrekkopplevelsa egentlig...

(Informant 3C)

Informant 1C har en mer detaljert beskrivelse av hvordan rørelsene opplevdes:

Vi ongan blei som regel sendt ut når det begynte å bli rørelsa blant folk, men så skjedde det no at vi fikk med oss nokka likevel... og det va skremmanes... jada, det va det! Han... som brukte å rope og klage og dem gråt og.. hylte. Du kan jo sjøl tenke deg kor redd man blei som onge, når de voksne plutselig blei heilt rar..ja.

(Informant 1C)

Til tross for enkelte negative minner, er det nå altså det positive som dominerer når læstadianerne tenker på stevne, og stevnene på Skibotn virker å være noe helt spesielt, i forhold til når det er stevne på Lyngseidet. Den positive holdningen til Skibotn i forhold til

---

²⁴ I og med at Lyngen-læstadianerne nå er delt inn i to grupperinger, bytter man på hvem som får holde stevne når på Skibotn. Det ene året har den liberale retningen stevne rundt den 12. nov., som er den tradisjonelle datoen for høststevnet. Neste år er det fundamentalistene som får den 12. nov. Det samme prinsipp gjelder for sommerstevnet, som finner sted rundt St. Hans tider.

Lyngseidet, kan selvfølgelig ha noe med at jeg har Skibotn og bedehuset her som utgangspunkt for mine spørsmål og dermed ikke stilte så mange spørsmål om stevnene på Lyngseidet. Likevel mener jeg at Skibotn stevnene er noe helt spesielt for læstadianerne. Det er viktig å påpeke at stedet Skibotn og bedehuset her, for mange, - også læstadianere, har minst like viktig betydning på det sosiale plan, som på det religiøse. Det er kanskje ikke først og fremst det religiøse alle tenker på i forbindelse med stevne på Skibotn, spesielt blant ungdommen er kanskje ikke det religiøse det viktigste ved å dra på stevne. En av informantene forteller at hun ikke lenger er aktiv troende læstadianer og hun deltar heller ikke lenger på stevne. Likevel sier hun at hun savner den sosiale delen av det å være på stevne i Skibotn, fordi stedet var et møtested for ungdom med felles referanserammer og dermed en unik følelse av fellesskap som hun ikke følte og fortsatt ikke føler at hun finner noen andre steder. Stedet blir et symbol på noe hun minnes med glede og savner, et sted der minner bor.

Lyngen-læstadianerne står som eiere av bygget og har hovedsakelig selv påkostet både bygging, utgifter til utbygging/utbedringer, oppussing og vedlikehold i alle år. Dette gjør også sitt til at forholdet mellom huset og brukerne blir ekstra tett. Midler til bl. a. vedlikehold kommer dels fra kollekt, salg av *Under Vandringen* og private bidrag. I tillegg har man de siste år fått et lite bidrag fra kommunen.²⁵ Dette nære og spesielle forholdet mellom huset og brukerne gjør at de fleste læstadianere er veldig engasjert og interessert i husets framtid og ve og vel. Man er usedvanelig oppdatert og følger med i debatten rundt huset. For bygdefolket har også bedehuset betydning, enten den er av negativ eller positiv art. Et eksempel på dette kan ses i forhold til når en av bygdas folk dør og det skal holdes begravelse. Skibotn har egen kirkegård i tilknytning til bedehuset og det ønsker alle Skibotns innbyggere, så å si uten unntak, å benytte. Da blir det naturlig at selve begravelsegudstjenesten også skal holdes i bedehuset på Skibotn og ikke i kirka på Hatteng. Bedehusvedtektene i bedehuset begrenser imidlertid de pårørendes muligheter til å bestemme innhold i begravelsegudstjenesten, og dette har ført til stor frustrasjon og sorg blant bygdefolket, det må velges mellom å holde begravelsen i bedehuset, der "vi hører til" med de begrensninger vedtektene setter, eller å ha begravelse i kirka på Hatteng, noe som heller ikke føles riktig. Resultatet av dette er at mange velger å holde hjemmebegavelse.

Bygdefolket føler altså en sterk tilknytning til bedehuset, selv om de ikke er like aktive brukere av det som læstadianerne. Bedehuset har likevel en sterk symbolsk betydning for

---

²⁵ Dette bidraget lyder på 50.000,- men er kun beregnet på driftskostnader i forhold til bedehuset, og har ingen "innvirkning" på budsjettet i forhold til utbedringer, vedlikehold og lignende.

bygdefolket og de fleste har brukt bedehuset i forbindelse med feiring av høytider som jul, dåp eller bryllup, eller de har møttes i sorg over en sambygding i en begravelse. Følelsen av ikke å være en del av fellesskapet og ikke føle seg tilpass i bedehuset, som bygdefolket sitter med, føles derfor for mange som en sorg. Denne følelsen bygger i stor grad på den striden som har vært mellom læstadianere og bygdefolk i forhold til bedehusets vedtekter for bruk. Disse vedtektene er som følger:

1. Den som ønsker å forkynne Guds ord i dette hus, må tro og bekjenne uavkortet, De profetiske og Apostoliske skrifter, De Lutherske konfesjonsartikler og Apostoliske artikler, Schmalkaldiske artikler, samt Luthers lille og store katekisme. Den som ikke tror, bekjenner og lever etter disse skrifter, har ikke adgang til å forkynne i dette hus, enten de kaller seg læstadianere, lutheranere, lægd eller lærd.
2. Fri adgang til å forkynne Ordet i dette hus, har stiftets biskop, prost og de i prestegjeldet fungerende prester, såfremt Kirken ikke forkaster de i punkt 1 nevnte skrifter, samt læstadianere så lenge de lærer og bekjenner seg til den i punkt 1 nevnte lære.
3. Kvinnelige prester har ikke adgang til å forkynne i dette hus.
4. Menigheten utnevner et styre på 5 menn, som har til oppgave å føre tilsyn med huset, samt å påse at disse vedtekter blir overholdt. Dette styret velges ikke på samme vis som ved menighetsrådsvalg.
5. Sangforeninger, bønnemøter og kristelige ungdomsmøter (organiserte ungdomslag) har ikke adgang til huset. Huset kan heller ikke benyttes til basarer, pakkefester og lignende.
6. Dersom det oppstår meningsforskjell innen styret eller forsamlingen om forståelse av disse vedtekter, innankes saken og spørsmålet for Predikantrådet, som avgjør saken på Guds ords grunn etter vedtektenes ånd og bokstav. Da vedtektene ikke bestemmer at det skal velges en formann i styret, har alle medlemmer like mandat. Dette fordi utnevnelsen av styret er et tillitsforhold og kommer således ikke under den borgerlige lov med hjemmel i en formann med dobbel stemme. Styret utpeker et av sine medlemmer med den oppgave å motta henvendelser og innkalle til møte i styret.
7. Dersom huset skulle bli innvidd til kirkelig bruk, tillates dette kun på disse vedtekter.
8. Styret undertegner disse vedtekter på vegne av menigheten. Uten styrets tillatelse kan ikke huset benyttes.
9. Liturgien av 1977 tillates ikke brukt i dette hus.

(Undertegnet av Hans Nic. Nilsen, Sigmund Eriksen, Hans Pettersen, Alf Jakobsen og Jens Ottosen).Skibotn, den 20. juni 1981²⁶

Dette er de nyeste vedtektene for Skibotn bedehuskapell, og de gjeldende forskrifter i dag. Det vi kan lese ut fra disse vedtektene er at det har kommet tilføyelser etter hvert. Spesielt punkt 3, 5, 7 og 9 kan man anta er tilføyelser som har blitt til etter at det har vært diskusjon. Det er også disse samme punktene som bygdefolket reagerer mest på, og som de føler er det som utestenger dem fra å bruke bedehuset.

I forhold til bedehuset finnes det altså regler for oppførsel og handlinger, som er direkte knyttet til dets brukere, i og med at det er den læstadianske menighet som eier bygget og dermed lager retningslinjene for hvordan bygget skal framstå. Det er viktig å stille spørsmålet om hvem systemer er laget for. Med andre ord må spørsmål om kontekst stilles dersom mening skal kunne komme fram i dagen. Hvem er stedet betydningsfullt for og hvorfor? Hvorfor er systemet laget? Bedehusvedtektene²⁷ ved Skibotn bedehus er laget av dens eiere, med utgangspunkt i læstadiansk livssyn. Disse reglene er viktig for stedets mening og er faste i den forstand at de ikke uten videre kan endres på, spesielt ikke av utenforstående. En utenforstående på besøk i bedehuset må forholde seg til de gjeldende reglene. Dersom en utenforstående forsøker å omdefinere eller undergrave husets betydning, vil det nok bli oppfattet som mangel på respekt og forståelse av hva bedehuset betyr som bærer av mening, og hva læstadianerne tillegger det i form av historie, røtter, tradisjon osv.

Da man i tiden før 1895²⁸ begynte å bygge et bedehus på Skibotn var man nok ikke klar over hvilken stor betydning og posisjon huset skulle få for læstadianerne og bygda i framtiden. Initiativtakere og frivillig dugnadsgjeng var nok heller ikke klar over *hva* det var de bygde. Ved bygging av et bedehus på Skibotn bygde man bokstavelig talt et skille i bygda, et monumentalt uttrykk for tilhørighet eller ikke-tilhørighet i det læstadianske samfunn, man synliggjorde på en helt annen måte enn før hvem som tilhørte bedehusfellesskapet og hvem som ikke gjorde det.

Da bedehuset ble vigslet til kirkelig bruk i 1937 medførte det at alle kirkelige ritualer kunne utføres der. Men dette skulle vise seg å bli ganske problematisk og bidra til konflikt mellom

---

²⁶ Disse vedtektene har jeg fått tilsendt på e- post fra en av mine informanter.

²⁷ Se vedtektene på s. 37- 38.

²⁸ Første byggetrinn av bedehuset i Skibotn sto ferdig i 1895, men det er vanskelig å si eksakt akkurat når spaden ble satt i jorda.

bygdefolk og læstadianerne. Som eiere av bedehuset har læstadianerne hele tiden hevdet sin rett til å kunne bestemme regler for bruken av bedehuset, og dette har skapt konflikt i forhold til de kirkelige brukerne av huset. Konflikten mellom de to forskjellige brukergruppene bunner i mange forhold, blant annet spørsmålet om gammel eller ny liturgi ved gudstjenester og spørsmål om hvilke salmer som er godkjent.²⁹ Det har også vært spørsmål om hvem som skal kunne tillates å holde gudstjenester. På slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet ble spørsmålet om kvinnelige prester igjen et tema som ble debattert. Eller man kan kanskje ikke si at det var et reelt spørsmål, da læstadianernes holdning til dette var klar: Ingen kvinnelige prester tillates å forrette gudstjeneste ved Skibotn bedehus. Dette ble føyd til vedtektene sammen med andre regler som blant annet forbyr solosang, korsang, bevegelsessang og pakkefester.³⁰ Til sammen bygget alle disse tingene seg opp til å bli en stor konflikt, ikke bare mellom bygdefolk og læstadianere, men også bygdefolket i mellom. Jeg skal se nærmere på de forskjellige grupperingene blant bygdefolket senere, men kan bare her konstatere at bedehuskonflikten var og er et heftig tema i mange familier i Skibotn, der meningene er høyst forskjellige.

Hvorfor ble dette et så stort tema akkurat i Skibotn, i forhold til andre bygder der bedehuset ikke har vært gjenstand for så mye blest? Diskusjonen ble etter hvert offentlig, saken ble tatt opp både i TV og radio, samt i heftige avisinnlegg i både avisene *Framtid i Nord* og *Nordlys*³¹, der partenes innlegg og motinnlegg gikk i trykken daglig. I nettavisen for Storfjord kommune, "Nettopp Storfjord"³², har konflikten mellom partene blitt flittig debattert. Den 18.6.2001 skrives det;

"... Det blir høymessegudstjeneste i Skibotn bedehus søndag. Det til tross for at menighetsrådet og prestene i soknet boikotter bedehuset så lenge eierne krever at kun den gamle liturgien benyttes.

Boikotten trua den tradisjonelle gudstjenesten under St. Hansstevnet i Skibotn, og læstadianerne har derfor henvendt seg direkte til biskopen og fått hans velsignelse, så å si. Det er sokneprest Sverre Alfsen fra Skjervøy som skal forrette gudstjenesten.

- Vi stiller oss undrende til dette, sier Else Marie Sommerseth, som er leder i menighetsrådet, og kaller det forskjellsbehandling. – Mens læstadianerne får

---

²⁹ Læstadianerne er av den mening at kun salmer som står i Landstad reviderte eller "Gammel Landstad" er godkjent, ikke salmer fra Norsk Salmebok. Salmer fra Vekterropet blir også brukt.

³⁰ Pakkefester refererer til festligheter der det deles ut gaver/ pakker av noe slag, for eksempel juletreffest der nissen deler ut gaver til barna.

³¹ Avisa *Nordlys* er en regional avis, mens *Framtid i Nord* er lokalavis for Nord- Troms.

³² www.storfjord.net.

sitte i guds hus, får vi som hører til B-gjengen sitte utenfor. Det er et religiøst klaseskille, sier hun. Sommerseth mener det riktige i denne situasjonen hadde vært å kontakte menighetsrådet og prestene. – Men vi har ikke blitt spurt, sier hun...”

Skibotn bedehus står altså i en særstilling i forhold til mange andre bedehus læstadianerne eier. Det har en helt spesiell posisjon for læstadianerne med tanke på det historiske og som identitetsmarkør. Det er i tillegg vigslet til kirkelig bruk og framstår på mange måter mer som en kirke enn det man vanligvis tenker på som tradisjonelle bedehusbygg. Roald Kristiansen sier noe om dette i artikkelen ”Åndelig og materiell uttrykksform i læstadiansk forsamlingskultur” (Kristiansen, 2000: 81–82). Kristiansen mener at Erik Johnsen³³ gjennom sin etablering av tilknytning til Den norske kirke, gjorde noe som skulle bli betydningsfullt for Lyngen retningen. Retningen har i større grad enn for eksempel De førstefødte en sterk tilknytning til statskirka. Jeg mener i så måte å kunne se en sammenheng mellom bedehusets fysiske/ materielle utforming og bygdefolkets forhold til det, på den måten at man mer eller mindre ubevisst tenker at når det ser ut som en kirke, må det kunne brukes som en hvilken som helst kirke. Dette er ikke et synspunkt som jeg har direkte belegg for, men som jeg likevel mener gjenspeiler seg i hva bygdefolket gir uttrykk for i intervjuene. Blant annet brukes ordet ”bedehuset” langt sjeldnere enn ordet ”kirka” når bygdefolket skal betegne huset. Tar man i tillegg i betraktning at huset er vigslet til kirkelig bruk, er jo ikke veien så lang til å skjønne bygdefolkets tankegang på området.

En annen faktor som må tas med i betraktning i forhold til bygdefolkets engasjement, er hvordan skibotsværingene ser på bygda Skibotn.. Geografisk og forvatningsmessig er Skibotn en del av Storfjord kommune og er i innbyggertall den største bygda i kommunen. Men på det ”mentale” plan virker det som om bygdefolket i Skibotn ser på bygda som noe særegent. Den er på en måte utenforstående, i den betydning at bygda anses som mer eller mindre uavhengig og selvstendig, og det føles ikke noen særlig tilknytning til de andre bygdene i kommunen. Denne følelsesmessige separasjonen i forhold til for eksempel nabobygda Hatteng, kan være med på å forklare noe i forhold til bedehus-konflikten. Hatteng er administrasjonssenter, og det er også her kommunens kirke står. Men innbyggerne i Skibotn ser ut til å ha liten

---

³³ Erik Johnsen anses som Lyngen-læstadianismens ”far” og var helt fra begynnelsen av den fremste lederen innenfor Lyngen-læstadianismen. Han døde i 1941, hvilket blant annet resulterte i en identitetskonflikt og en lærekonflikt blant Lyngen-læstadianerne (også kalt ”erikanere” etter Erik Johnsen) og andre læstadianske menigheter, som de førstefødte og gammellæstadianerne (Andreassen, 2001: 81-94).

tilknytning til kirka her. De fleste tenker på Skibotn bedehus som sin egen og bygdas kirke, og det har blant annet slått ut i at det heller holdes gudstjeneste i gymsalen på Skibotn barneskole på Julaften, fordi ingen ønsker å kjøre til Hatteng. Å holde gudstjeneste i gymsalen kan for øvrig også ses på som et slags trekk i et maktspill som pågår mellom læstadianerne og bygdefolket. Bygdefolket sitter i gymsalen for å signalisere til læstadianerne at kampen ikke er vunnet ennå, at slaget fortsatt pågår.

Det er ikke min oppgave å velge side eller si noe om rett og galt i denne sammenheng, men det er akkurat spørsmål om rett og galt som er det sentrale her. Sett fra aktørenes perspektiv; læstadianerne mener at de som eiere av bygget har rett til å kunne bestemme over bruken, mens bygdefolket mener at det er galt, siden huset er vigslat til kirkelig bruk, og at læstadianerne derfor må forholde seg til Norsk lov, ikke sine egne vedtekter.³⁴

Kapittel 3

3.1 Stevnehelg på Skibotn, - en kort skildring

I forbindelse med mitt feltarbeid der jeg foretok intervjuer, falt det seg også naturlig å delta på et læstadianerstevne på Skibotn. Jeg har vært på stevne her tidligere, men følte at jeg måtte bli ”oppdatert”, og ønsket å få følelsen av den helt spesielle stemninga som hersker på et høststevne på Skibotn, og som jeg vagt husker fra da jeg var liten.

På stevne på Skibotn, en stemningsrapport. November 2003.

Det er kaldt og mørkt når jeg ankommer bygda Skibotn i Nord-Troms. Jeg har ikke vært her på lenge nå, og i alle fall ikke i forbindelse med høststevnet. I det vi kjører forbi bedehuset, strekker jeg hals; biler står oppstilt rundt huset, men ikke så mange. Noen mennesker står på utsiden, men ikke så mange av dem heller. Etter å ha innlosjert meg og fått meg litt mat, bestemmer jeg og min tante oss for å gå de få hundre meterne ned til bedehuset. Jeg vet ikke helt hva jeg skal forberede meg på, men skifter klær i alle fall, tar på meg et middels langt skjørt og bluse, tar av meg store øreringer. Utenfor bedehuset står det noen ungdommer og røyker når vi kommer gående. De ser på oss og blir visst litt overrasket når de skjønner at vi

---

³⁴ Det er ikke slik at læstadianerne fysisk har stengt huset for bygdefolket. Bedehuset er åpent for ”alle”, under visse forutsetninger, nemlig at bruksvedtektene følges. Disse forutsetningene blir imidlertid så i strid med bygdefolkets syn at de føler det som om de like godt kunne ha vært fysisk utestengt.

skal inn i bedehuset: Har de sett meg før, mon tro? Men vi slipper da forbi uten spørsmål og smyger oss gjennom den store dobbeltdøra som knirker noe grusomt. Jeg føler at alle snur seg, men det er kanskje bare et fåtall som legger merke til oss. Tante er litt mer bevandret i dette enn meg, jeg følger i det hun ser noen hun kjenner, og vi presser oss plass sammen med dem. Å, så varmt! Etter den bitende kulden på utsiden er det både deilig og kvelende å komme inn i det varme huset, jeg har alltid vært følsom overfor plutselige temperaturendringer. Vi har kommet midt inni avslutningsprekenen, en middelaldrende mann står foran menigheten og preker. Jeg forsøker å følge med, men det taleren sier må, vike plassen for alle de andre inntrykkene som kommer sigende og fanger oppmerksomheten min: Gamle koner i brune eller sorte kåper, menn i findressen, ungdom i... ja, jeg hadde i alle fall ikke trengt å ta av meg de store øreringene...

Jeg forsøker å komme inn i talen igjen. Det prekes om hvilke forferdelige synder dagens ungdom kan bli fristet til. Taleren prøver seg på en liten analogi som omhandler at man vet hva man har, men ikke hva man får. Historien blir ganske pussig etter hvert, og predikanten roter seg bort i bilder og sammenligninger; forsamlingen humrer litt godmodig, taleren må le litt han også. Vi har kommet på slutten av dagen, og etter en stund avsluttes dagen med salmesang. Det må med en gang sies at dersom du ikke er oppvokst i den læstadianske tradisjon, eller har et spesielt talent for å synge lyst og klagende, med sløyfer på de merkeligste steder, har du store problemer med å følge den læstadianske sangmåten. Jeg har funnet salmen i Landstad reviderte, men dette til tross; jeg faller raskt av og må bare gi opp. Lukker heller øynene og kjenner hvordan tonene fysisk fyller det varme huset. Toner som stiger, synker og stiger igjen...

Lørdag er vi tidlig ute, og jeg har forberedt meg på en lang dag i bedehuset. Jeg har til og med vært og kjøpt meg den "obligatoriske" esken med pastiller eller drops, som alle læstadianere med respekt for seg selv har med på stevne. Den er dessuten en fin avledning for sutrete barn. Ikke at det finnes så mange av dem på læstadianerstevne. Jeg har opplevd at barn sutrer mer på tivoli enn det læstadianske barn gjør på stevne! Dagens første taler begynner ganske umiddelbart etter at folk har kommet seg til ro. Han preker om den fortapte sønn. Det tales og tales og tales... og tales enda litt mer. Jeg faller nok en gang fra, til tross for at jeg forsøker å holde tritt det lille jeg makter. Varme, hosting, knitring i salmebøker... blir så trett. Oppdager til min glede at jeg visst ikke er den eneste som sliter litt. En gammel mann har lagt hodet på benkeryggen foran seg, hodet på salmeboka, øynene lukket. Sover han

virkelig, eller er han i dyp konsentrasjon over prekenens budskap? Ikke godt å si... Mange flere har kommet til i dag, huset er ganske så fullt.

Jeg må bite i det sure eplet og innse, om jeg skal klare dagen gjennom, er det på høy tid med en pause, må ut og trekke frisk luft. På stevne i Skibotn er det akseptert at folk kan gå litt til og fra under prekenen. Det er fortsatt like kaldt ute, jeg må ha noe å drikke og tusler over veien til butikken. Det er som å tre inn i en helt annen verden! Folk som tipper Lotto, unger som skal ha lørdagsgodteri, den karakteristiske lyden av varer som føres gjennom prisleseren i kassa.. Tilbake i bedehuset, og den fortapte sønnen har tydeligvis kommet seg hjem nå.

I pausene kommer jeg i snakk med folk. De spør litt forsiktig om hva jeg gjør der. De fleste som kommer og vil prate, kjenner jeg fra før. Noen har jeg gått sammen med på ungdomsskolen, noen er slektninger. Jeg står sammen med tante, og hun kjenner enda flere enn det jeg gjør, og slik kommer vi i prat med mange etter hvert. Stemningen er ganske fri, latter høres ofte, folk hilser hverandre med "Guds fred", noen klemmer hverandre; "Godt å se deg igjen!" Etter den siste pausen har jeg funnet veien til galleriet. Her sitter de fleste ungdommene og noen kvinner med små barn. Her har jeg god utsikt over benkeradene der nede; det er morsomt å studere folk.

Dagen avsluttes, som i går, med salmesang. Kanskje klarer jeg å følge dem i sangen i dag da? I begynnelsen er det vanskelig, men visst går det seg til etter hvert, jeg henger med! Det skal ikke stå på salmesynging for å avgjøre om jeg er innenfor eller utenfor i alle fall! Selv om dagen "offisielt" er over, blir de fleste sittende i bedehuset til langt utover kvelden. Det synges salmer, praten går livlig, folk går mellom benkene, noen står ute og røyker, og så synges det en salme igjen. Dette er den sosiale delen av stevnet, der folk virkelig får tid til å prate med hverandre, bli oppdatert på hva som skjer i miljøet og i hverandres liv, og det er i disse sene nattetimer at grunnlaget for mangt et ekteskap og livslange vennskap har blitt etablert. Man skulle tro at folk etter en lang dag i bedehuset kanskje ville trekke seg tilbake, reflektere og ikke minst hvile seg litt. Men læstadianere er et seigt og utholdende folkeferd. Jeg og tante må til slutt gi tapt og rusle hjem. Vi går etter den mørkelagte grusveien og rekker akkurat å høre dem dra i gang nok en salme, før vi runder et hushjørne. Men tonene følger meg langt inn i natten, og før jeg sovner rekker jeg så vidt å undre meg over om de synger ennå...

Under høststevnet på Skibotn bedehus, ble det ganske snart klart for meg at jeg sto utenfor fellesskapet, jeg var en av ”de andre”. Dette til tross for at jeg kjente mange, og sågar er i slekt med mange av de tilstedeværende læstadianerne. Derfor er det ikke vanskelig å skjønne de blant bygdefolket som ikke føler seg vel i bedehuset. Bygdefolket er ikke fysisk utestengt, men opplever at de blir sett på som en av ”de andre”, de er av ”verdens folk”, og blir dermed ekskludert på det psykiske plan, hvilket kan være verre å bryte gjennom enn fysiske barrierer. Det er med ”vi” og ”de andre” perspektivet i fokus, sett fra læstadianernes side, at jeg nå skal gå videre med i de følgende kapitlene.

3.2 Teori rundt ”vi” og ”de andre”

En sentral del av min oppgave er tanken om ”vi” og ”de andre”, som tar utgangspunkt i en teori om at mennesker alltid ser seg selv i forhold til noen andre, ofte kalt signifikante eller betydningsfulle andre. Dette gjelder enkeltpersoner/individer og grupper³⁵, og gjelder selvfølgelig også for læstadianerne som gruppe. I følgende kapittel skal jeg først ta begrepet i nærmere øyesyn ved å se på teorier rundt det og gi eksempler. Så vil jeg forsøke å trekke disse teoriene og eksemplene inn i det læstadianske, og se på hvordan tanken om ”vi” og ”de andre” virker hos læstadianerne som gruppe. Eksisterer det en tanke/bevissthet rundt dette i det hele tatt? Dersom det gjør det: hvem er deres betydningsfulle andre og hvorfor? Hvordan legitimeres, uttrykkes og opprettholdes da skillet mellom de innenfor og de utenfor i den læstadianske menighet? Hvor sterkt er skillet og hva synes man om dette?

Begrepet om de betydningsfulle andre er hentet fra sosialpsykologien og knyttes her til de personer som er sentral i barns primærsosialisering, som foreldre, søsken og annen nær familie. Men i denne sammenhengen vil jeg brukebegrepet slik den brukes i sosialantropologien, der den betegner viktige *kontrastkategorier*, for eksempel en lokalbefolkning som et kollektiv (Eidheim 1993: 128). Det er altså her snakk om at en gruppe ser seg selv i forhold til en annen gruppe for å fremme seg selv. Som ordet kontrastkategori indikerer, kan ikke den andre gruppen være en hvilken som helst annen gruppe, men altså en som står i kontrast til ens eget kollektiv. Det kan være snakk om flere kontrastkategori-grupper, og man sammenligner seg i forhold til de forskjellige gruppene alt etter hva man ønsker å vektlegge ved seg selv. Konteksten spiller en rolle her.

---

³⁵ Begrepet/ termen kan også brukes på større enheter, som for eksempel hele nasjoner.

Tidligere forskning på nordnorsk samfunnsliv med utgangspunkt i innenfor-utenfor teorien er bl.a. boka *Sett nordfra. Kulturelle aspekter ved forholdet mellom sentrum og periferi* av Frøydis Eidheim (1993). Eidheim ser at lokalbefolkningen i Honningsvåg opererer med hovedsakelig tre kontrastkategorier; samer, finner og søringer. Eidheim ser på hvordan forholdet mellom ”oss” (honningsvågere) kommuniserer, manifesterer og opprettholder skillet til ”dem/de andre” (samer, finner eller søringer). Dette forholdet mellom ”oss” og ”de andre” er en kulturell konstruksjon, et grep som gjøres for å definere egen identitet og tilhørighet, en slags selvpresentasjon. ”De” er forskjellige fra ”oss”, vi er alt det de ikke er.

Et annet typisk eksempel på hvordan forskjeller mellom grupper skapes, er det tidligere apartheid systemet i Sør-Afrika. Her framtrer det tydelig hvem den hvite befolkning kontrasterte seg til og vice versa. Alle de negative egenskapene de hvite tilskrev de fargede, er beskrivende for hvordan de hvite *ikke* så seg selv. ”De” er late og dumme, ergo er ”vi” effektive, arbeidsomme og kloke. Trond Berge har i sin magistergradsavhandling (1989) skrevet om akkurat dette forholdet.³⁶ Han beskriver situasjonen mellom hvite og fargede som en prosess der kontrasten er som et omvendt speil som kaster glans over herrene. ”Herrene” i dette tilfellet er de hvite, det er de som har makt til å definere symboler, og her kommer vi inn på et viktig punkt. Hvem som til enhver tid sitter med makt til å definere, er viktig. Man kan snakke om det Pierre Bourdieu kaller symbolsk makt. Symbolsk eller kulturell makt kan i korthet sies å være det å ha de nødvendige kunnskaper til å beherske gitte situasjoner eller felt^{37 38}. Eksempel på symbolsk makt finner vi i de mange diskursene som eksisterer i for eksempel utdanningssystemet. Blant annet finnes det bestemte diskurser innen religionsvitenskapen om hva som er legitime synspunkt innen faget. Ut fra den kunnskap man tilskriver seg selv i religionsvitenskapen, har man makt til å definere og legitimere hva disse synspunktene skal være og hvilke synspunkt som ikke skal ha gyldighet. Når det gjelder forholdet mellom læstadianere og bygdefolk, vil nok hvem som sitter med den symbolske, kulturelle makten i stor grad være situasjonsbetinget. Dette skal vi se på i de følgende kapitlene.

---

³⁶ Jeg bruker den forkortede versjonen av Berges magistergradsavhandling, simpelthen da denne var den lettest tilgjengelige, og dessuten belyste tema som passet mitt formål. Den forkortede versjoen utkom i 1991.

³⁷ Maktfordelingen i Sør-Afrika har derimot lite med kunnskaper å gjøre, men har heller røtter i en lengre historisk prosess med *maktovergrep* fra de hvites side som overskrift.

³⁸ Jf. Heggen, Jørgensen & Paulgaard, 2003: 103-113.

3.3 Den læstadianske identiteten

På spørsmål om hvordan læstadianismen har preget livet til de innenfor, svarer så å si samtlige at den har hatt stor betydning. Men man kan si at graden av betydning varierer i forhold til variabler som alder og det man kan kalle ”maktposisjon” innenfor det læstadianske miljø. Andelen av læstadianere i befolkningen har avtatt betydelig, og er i dag mindre enn for femti år siden. Hvordan læstadianismen har preget livet, vil derfor avhenge av hvor gammel, eller ung, informanten er. Mitt materiale indikerer at blant informanter født rundt 1940-1970 ser det ut til at læstadianismen har hatt større betydning i livet og for de valgene man har gjort, enn det kan sies å ha for yngre læstadianere, født etter 1970.

Tidligere sto det læstadianske miljø sterkere i samfunnet i området rundt Lyngenfjorden enn i dag, og barn og ungdom fra læstadianske familier var omgitt av omsorgspersoner så godt som alle læstadianere. Forholdene for mange var i stor grad slik en av informantene forklarer her:

Ja, den har nok prega meg sterkt i at i oppveksten va alle rundt meg troende læstadianera, og eg hadde en oppvekst i et læstadiansk hjem. Mamma, pappa, bæsteforældra, tanta, onkla, vænna... alle va troende læstadianera. Så eg trur at ”konklusjonen” må bli at eg e sterkt prega av.. både sterkt prega, men også påvirka.. ja, det har vært uunngåelig rett og slett!

(Informant 1A)

Læstadianske barn blir tidlig sosialisert inn i det vi kan kalle det læstadianske system. Med system mener jeg ikke noe negativt, men rett og slett at læstadianismen er et *sosialt* system, der man overfører forventninger og kunnskap om de grunnleggende rettigheter og plikter fra generasjon til generasjon (Martinussen, 1991: 311).

Alle livs felt var mer preget av læstadianismen før, dette gjaldt også samfunnslivet. Generelt kan man si at religion hadde mye større betydning i samfunnet og i folks hverdagsliv enn det som er tilfelle nå. Religion hadde større betydning for bl.a. politikken og økonomien i samfunnet og påvirket dermed folks liv mer. I dag er religion en sektor i samfunnslivet, på linje med politikk og økonomi, og det som skjer i den religiøse sfære trenger ikke lenger å ha så stor betydning for hvordan folk ellers håndterer hverdagen.

Ut fra at læstadianismen tidligere sto sterkere både i samfunnsliv og folks hverdagsliv generelt, er det grunn til å anta at den læstadianske påvirkning i forhold til barn og ungdom også var sterkere før enn i dag. Informantene som er født i perioden 1940-1970 gir uttrykk for

at både primærsosialiseringen og sekundærsosialiseringen³⁹ var sterkt preget av det læstadianske. Fra 1970 og utover kan det se ut som det foregår en nedtoning av religion i samfunnet (Repstad 2002: 57), og også læstadianismen blir påvirket av dette. Denne nedtoningen og sekulariseringen⁴⁰ er ikke noe ønske fra læstadianernes side, men kommer som en følge av endringer i samfunnet generelt. Disse endringene er av bl.a. politisk og økonomisk art, og kan oppsummeres i en fellesbetegnelse: Globalisering. Media spiller en stadig større rolle i folks hverdag, det har skjedd en rivende utvikling innenfor kommunikasjon, og barn og ungdom blir påvirket fra atskillig flere hold enn tidligere. Samtidig foregår en stadig bedring i privatøkonomien til folk generelt. Jeg skal ikke her gå nærmere inn på eventuelle grunner til samfunnsendringene og hvilken betydning de har hatt for læstadianismens vekst eller nedgang. Men det kan i alle fall virke som disse endringene har spilt en rolle i forhold til hvor stor grad av innvirkning læstadianismen har hatt på livene til informantene, sett i lys av når informanten er født.

Læstadianismens innvirkning på informantens liv kan se ut til å øke proporsjonalt med grad av det vi kan kalle maktposisjon i bevegelsen. En av informantene kan sies å ha hatt en markant posisjon i bevegelsen, da personen har hatt høye betroede posisjoner. I tillegg har personen, i kraft av sin posisjon i bevegelsen, hatt verv i mer sentrale organ innen kirken, der personen har talt læstadianismens sak og slikt sett forsøkt å påvirke. Informant 1B kommer med dette eksempelet:

... Men eg trur altså at om man ikke har klart å endre så mye på beslutninger som har vorre tatt, så har man kanskje i hvert fall klart å bremse en del av den negative utviklinga, sånn som eg ser det. Og eg har no tenkt at min deltagelse i Kirkemøtet, at det e ikke stort man får endra der, det gjør det ikke, det e altfor tungrodd system og altfor massiv motstand mot den gamle forståelsen som vi har. Men eg e i hvert fall veldig glad for at eg har fått gitt det til kjenne, og pekt på en del selvfølgeligheter, fra min side, som eg meine bør være med i et sånt forum som Kirkemøtet e.

(Informant 1B)

---

³⁹ Uttrykk hentet fra sosiologien. Primærsosialisering kan oversettes med oppdragelse (av barn), og består i å føre nye medlemmer av familien inn i generelle samfunnsroller. Det er i hovedsak foreldre og nære som står for primærsosialiseringen. Sekundærsosialiseringen består i å føre samfunnsmedlemmer inn i de rollene man vil få i forskjellige *sekundærgrupper*, det vil si i grupper utenom familie og nær omgangskrets. Man snakker om sosialisering som en livslang prosess, fordi sekundærsosialisering kan foregå hele livet (Martinussen, 1991: 312).

⁴⁰ Sekularisering kan kort forklares med en teori om at religion i stadig større grad må vike plassen for vitenskap og en ikke – relasjonsbegrunnelse for differensiering av samfunnet. Samtidig ser vi at vitenskapelig utvikling ikke er ensbetydende med minkende grad av religiøsitet blant folk. (Jf. Haynes i: Woodhead, Fletcher, Kawanami & Smith, 2002: 320 – 321).

Selv om læstadianismen har mistet en del påvirkningskraft blant lekfolk i dag, og heller ikke har noen konstitusjonell makt, kan vi likevel se at læstadianismen og deres verdier og synspunkt, har hatt mye og si på det lokalpolitiske plan. Mange læstadianere har opp gjennom tidene vært politisk aktive, og har til tider også vært i flertall i kommunestyrene i de forskjellige kommunene i Nord-Troms. Slik sett har de hatt makt gjennom at vedtak som blir fattet ofte er direkte påvirket av læstadiansk tankegang og verdisyn, og i neste rekke påvirker dette hverdagslivet til den øvrige befolkningen, også de ikke-læstadianske. Et eksempel på dette finner vi hos en informant som har vært politisk aktiv i kommunestyret:

Eg trur det at ... la oss no si at det har vært bestemor sin meining, som de som no e voksne folk velges inn i, maktposisjona, kommunestyreledera eller andre politiske organa med makt, dem e jo etterkommera av.. og e nok prega av det. Eg va i kommunestyret i en periode fra 94-98, og i den perioden kom det jo opp sånne ting som alkohollovgevingen, skjenkebevilgninge blei søkt om og det blei utmeisla en alkoholpolitisk plan for Lyngen og så vidare. Det e nokså... det va så tydelig at det hang nok igjen den her strenge holdningen til det for eksempel.

(Informant 1A)

Slikt sett er det nærliggende å tro at for de læstadianerne som er politisk aktive, og/eller har verv innen bevegelsen, vil det læstadianske bli mer tydeliggjort. Man må selv gjennomgå verdier og tenke grundig over og kunne begrunne sine verdier og standpunkt for å kunne presentere dem for utenforstående. Dermed kan man si at læstadianismen til en viss grad påvirker hverdagslivet mer, jo større grad av makt og engasjement man har i politikk og gjennom offentlige verv for øvrig.

3.3.1 Hvem er ”de andre”?

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hvem læstadianerne ser på som ”de andre”. Hvem de andre er, vil ofte være relasjonsavhengig, men likevel er det slik at de fleste læstadianere anser bygdefolket som den viktigste og største gruppen av signifikante andre, og også den gruppen de interagerer mest med:

Ja, dem e veldig... altså det e veldig sånn fokusert på at læstadianismen e det einaste viktige, ikke bare det, men det e liksom det som e... altså du må.. det får eg formaning om hjemmefra heile tida; vil ikke du være kristen og bla, bla, bla. Og eg sir at ja, men det e jo mange andre måta å være det på, man treng jo ikke å være... Ja, men det e no det som liksom, ja, det einaste riktige. Så alt anna, utafør det, nei, det e ikke bra...

Informant 4A er i dag ikke aktiv læstadianer, men kommer fra en slekt som langt tilbake har vært aktivt troende læstadianere. Informanten valgte å bryte med læstadianismen gradvis fra midten av videregående. I sitatet overfor beskriver informanten hvordan hun opplever læstadianernes syn på ”de andre”, deriblant henne. Læstadianernes forhold til ”de andre” er ofte et tema i talene på forsamling og på stevne. ”Verdens folk” og deres syndige livsførsel, bortvendt fra Gud, er et gjennomgangstema. Eksempel på dette er disse utdragene fra to læstadianske taler:

”... Således hører du hvorledes Gud ved sitt ord kaller mennesket inn på den rette salighetens vei. Men ikke mange stanser og lytter til denne Guds kaldelse, enskjønt nok mange har hørt Guds røst i sin samvittighet, hvis røst har virket nød og plage hos mange. Men denne samvittighetens plage som Guds røst har virket, begynner de døde ved denne verdens forferdeligste ting, ved å delta i lettsindige selskaper og all legemlig forlystelse, fordi de frykter Gud og tåler ikke å høre hans røst i sin onde samvittighet...” (Utdrag fra tale av Erik Johnsen, Skogsfjordvatn 2.8.1937. s.77)

”... Hva skal man tenke om dette? Og hvorledes skal det vel gå da, når den store regnskapsdag kommer, og der skal gjøres regnskap for hvert utilbørlige ord? Hvorledes vil det da gå med dem som ikke har båret sine børn til Jesus, men med ondt eksempel, til kortspill og dans, lettferdig skjemt og til alle udyder?...” (Utdrag fra tale av Erik Eriksen, Skibotn 14.11. 1927 s.68-69)⁴¹

Selv om disse utdragene er fra taler holdt i henholdsvis 1927 og 1937, er de like aktuelle i dag, kanskje faktisk mer aktuell i dagens pluralistiske, moderne samfunn, enn da talene ble holdt. I forhold til tro og frelse ser vi tydelig ut fra disse taleutdragene at de innenfor det læstadianske miljø opererer med spesielt to forskjellige kategorier; vi, som er rette troende og de andre som ikke vil eller tør la seg frelse og dermed vil fortapes på dommens dag. Det er også tydelig at i forbindelse med frelse nytter det ikke bare å være ”hvilken som helst” kristen, man må ta den ”rette salighets vei”, og dessuten ikke delta i ”lettsindige selskaper, kortspill og dans”. Disse utsagnene går langt tilbake i tro og selv om læstadianerne er konservative, må man anta at det også innenfor læstadianismen har skjedd en viss utvikling, kanskje ikke konvensjonsmessig sett, men muligens har toleransegrensene blitt ”mildere” på noen punkt.

---

⁴¹ Begge utdragene er hentet fra boka ”Taler av Erik Johnsen med flere”, utarbeidet av Elias Olsen og Marie Skorpa, Tromsø 1963.

Hvem er ”de andre”? Ved gjennomgang av intervjuene kan det se ut som om Lyngelæstadianerne i hovedsak forholder seg til to ”andre-grupper”: A) fundamentalistene⁴² og B) det ikke-læstadianske/bygdefolket. Forholdet mellom de såkalt liberale og de såkalt fundamentale er fortsatt vanskelig, etter fjorten år med splittelse. Splittelsen har utgangspunkt i tros- og lærespørsmål, men denne oppgaven har ikke som mål å ”utrede” denne konflikten, men det kan konstateres at gruppene i stor grad forholder seg til hverandre. Men selv om den andre grupperingen av læstadianere til dels kan sies å bli sett på som ”de andre” blir dette likevel ikke det samme forholdet som mellom læstadianere og bygdefolket eller de ikke-læstadianske. Her synes jeg det er viktig å lage et skille i forhold til *hvor* og *når* det er viktig å kontrastere seg til ”de andre”, det er nemlig sterkt situasjonsbetinget. Det virker ikke som om det er slik at den individuelle læstadianer til enhver tid, sånn til hverdags, går rundt og demonstrerer sin religiøse tilhørighet. Informant 1A uttrykker det slik:

Og e man i relevante... i situasjona kor det blir spørsmål om livssyn, ja, da e eg læstadiansk, da e eg læstadianer, ja! Så det veksle litt ka som e viktigst. Altså, la oss si at eg e på et kurs nede i Stavanger og kommer i prat med folk. Kor man sitt og spis i lag eller nokka sånn, og man begynne å snakke nærmare om... så e det jo ikke det første eg sir, at eg e læstadianer. Fordi eg også veit at læstadianismen e nokså ukjent der. Eh... hvis eg e i Nord-Sverige, i kirka i Kiruna for eksempel, og man begynne å snakke om kæm man e og fortælle litt om seg sjøl, ja, så veit eg at der e læstadianera der oppe, så der kan det være relevant og viktig å si det...

(Informant 1A)

Det kan altså se ut som det er en forskjell mellom den enkelte læstadianer og læstadianernes gruppementalitet. Både hos den enkelte og i gruppa eksisterer det en mentalitet om at man er forskjellig fra de andre, men hvordan man forholder seg til og uttrykker forskjelligheten er betinget av situasjonen. Stevne i Skibotn eller på den lokale søndagsforsamling er nok de situasjonene der skillet mellom ”oss” og ”de andre” trer tydeligst fram på den måten at da kan alle se hvem som deltar og hvem som ikke deltar på forsamlingen. Når en personer med lokal tilhørighet kjører forbi bedehuset på Skibotn eller forsamlingshuset i Oksvik på en søndag det er forsamling, vil de ved synet av alle bilene som står parkert utfor huset, bli påminnet om at her har læstadianerne forsamling.

Det finnes ikke lengre så mange ytre markører for å skille mellom de innenfor og de utenfor. Til daglig kan man ikke si at det er mulig å se av framtoning, klær og lignende hvem som er læstadianere og hvem som ikke er det. Heller ikke skiller læstadianerne seg ut i forhold til

---

⁴² Det må her presiseres at jeg kun har foretatt intervju med medlemmer av den liberale siden av Lyngelæstadianerne, den såkalte Luthersk-læstadianske menighet.

hvilke type hus de har, hvordan bil de kjører eller hvilke butikker de handler på. Det er ikke de ytre tingene som definerer en læstadianer, men i menneskelig interaksjon. Det er eksempel på dette jeg skal se på i neste kapittel.

3.3.2 Medlemmer av ”den rette tro”, - hvordan språk kan lage skiller og grenser

Den 21. desember 2004⁴³ gikk dokumentarprogrammet ”Predikanten” på NRK. Programmet var et lite portrett av den læstadianske predikanten Nils Einar Samuelsen fra Lyngen. Jeg så programmet og har også snakket med andre som så det. Det som mange ser ut til å framheve, er for det første at de er overrasket over Samuelsen relativt unge alder, og dernest at alderen ikke ”samsvarer” med talemåten hans. ”Gammeldags” og ”gammelmodig”, er typiske kommentarer jeg har hørt i etterkant av programmet.

Jeg skal nå forsøke å gi et bilde av hvordan språk/talemåte i det læstadianske miljø til dels kan være en markør i forbindelse med ”vi” og ”de andre” perspektivet. Språk er et middel for menneskene til å gi meldinger om sanseinntrykk, tanker og følelser. Det er med på å bygge opp den enkeltes selvilde og sentral selvoppfattelse, det er med på å skape identitet. Allerede Friedrich Schleiermacher mente at det språket et menneske bruker, sier noe mer om personen bak. Schleiermacher snakker om den hermeneutiske sirkel,⁴⁴ der han argumenterer for at det lar seg ikke gjøre å forstå helheten uten å forstå enkeltdelene og vice versa (Schleiermacher i: Stiver, 1996: 88- 89). I forhold til språk er det jo også slik at ved å forstå et menneskes bakgrunn, forstår vi også bedre hva det er personen sier. Det blir også vanskelig å forstå helheten i en samtale dersom en ikke forstår ordene (enkeltdelene) fullstendig.

Lyngen-læstadianismen må kunne sies å være en konservativ bevegelse; bevaring av det gamle og skepsis mot nye ting er et sentralt punkt i læstadianismen. Språket kan i så henseende ses som en viktig arena å markere denne bevarings/- motstandstanken. Vi har sett at det fins strenge restriksjoner for hvilke religiøse tekster som anses som legitime hos læstadianerne. Eksempler er at kun Gamle Landstad og Vekterropet brukes av salmebøker, ved gudstjenester brukes gammel liturgi og barna lærer Fader vår på ”gamle måten”. Den gammeldagse talemåten i læstadianismen må ses ut fra helheten Schleiermacher snakker om. Det kan diskuteres om det var Læstadius' intensjon i utgangspunktet at bevegelsen skulle ha en såpass konservativ framtoning, men siden bevegelsen er tuftet på pietistiske normer og

⁴³ Programmet gikk i reprise den 10.januar 2005 på NRK1.

⁴⁴ Hermeneutikk, fra gresk= fortolkningskunst.

verdier, ligger det jo på en måte i kortene at det ble konservativt. Det spiller for så vidt ingen rolle om hvilke intensjoner Læstadius hadde om akkurat dette, det viktige er at læstadianismen i dag framstår som det mange utenforstående vil betegne som gammeldags, uoppdatert, trangsynt, og ekskluderende gjennom språk og væremåte.

Ideen om å bevare det gammelmodige språket i læstadianismen kan ha noe med teorier om autensitet og autoritet å gjøre. Det menes at autensitet og kontinuitet, fremmer graden av autoritet⁴⁵. Språk/taleskillet mellom bygdefolk og læstadianere er ikke et dialektskille som sådan, det er ikke geografisk betinget. I stedet for dialekt, kan vi her snakke om sosiolekt eller språklig kode. Språklig kode er den språkformen som er karakteristisk for en sosial gruppe eller kategori (Martinussen, 1991: 368). Det finnes altså forskjeller i hvordan språket brukes som varierer fra person til person, eller fra læstadianer til læstadianer, om man vil. For eksempel mener jeg å kunne høre at det språket som predikantene bruker i talen på et stevne, ikke kan sies å være helt det samme som predikanten bruker til daglig. Samtidig er det forskjell på språket som brukes inne i bedehuset og det språket som tales når folk for eksempel går ut for å ta seg en røyk eller en pause. Likevel er det også forskjell på det språket som brukes i stevne-sammenheng og måten folk snakker på i jobb sammenheng eller på skolen. Dette har noe å gjøre med hvilken arena folk opptre på, hvilken situasjon folk er i. Det er selvfølgelig ikke noe eget for læstadianere å skifte talemåte etter hvilken situasjon man befinner seg i. Alle har vi forskjellige måter å snakke på i forhold til om vi er på besøk hos bestemor eller om vi spiller fotball med noen venner. Vi kan her snakke om en form for *språkspill*. Med dette menes at ord kun har/får mening innenfor sin sammenheng, og at man må se på bruken av ord for at de skal kunne fremstå som meningsfulle. Å være på besøk hos bestemor er altså en type språkspill, mens fotballkamp er en annen. Disse to forskjellige språkspillene krever helt forskjellig språkbruk og ordvalg for at mening skal fremkomme. Men ordene ikke kan bære sin egen mening uten at de samtidig blir støttet av handlinger og praksis. Dersom ordene som uttales ikke samsvarer eller korresponderer med det som sies, vil mening utebli eller setningen misforstås. Det samme gjelder selvfølgelig andre veien; handlinger kan misforstås uten bekreftende ord. For eksempel vil det være misledende dersom mor rundt familiens frokostbord skulle ha sagt: ”Sannelig, sannelig sier jeg Eder: Brød!” Det er slett ikke sikkert at far umiddelbart hadde gitt henne brødet. Det er heller ikke sikkert at ordene hadde hatt ønsket effekt, til tross for at de blir uttalt korrekt (”Vær snill og send meg

---

⁴⁵ Et eksempel kan for eksempel være et historisk spill som Stiklestad-spelet. Spillet ”suksess” avhenger i stor grad av hvor autentisk framstillingen er og hvor langt tilbake tradisjonen med spillet kan føres. Kontinuitet = større virkning/slagkraft.

brødet”), dersom mors kroppsspråk ikke samsvarte med ordene, som for eksempel dersom mor snur seg bort fra far og vender ryggen til ham i det hun spør om brød.

Disse språkspillene gjelder selvfølgelig også for læstadianere i samhandling. Men det ser ut til at de fleste mennesker relativt ubesværet og ubevisst går ut og inn av forskjellige språkspill og tilpasser seg de gjeldende regler i sammenheng. Det er først og fremst i sammenheng med stevne, lesninger og forsamlinger at språkskillene egentlig blir tydeliggjort og aktuelle.

Fig.2 Til hverdags. Felles språkspill med maktaspekt.

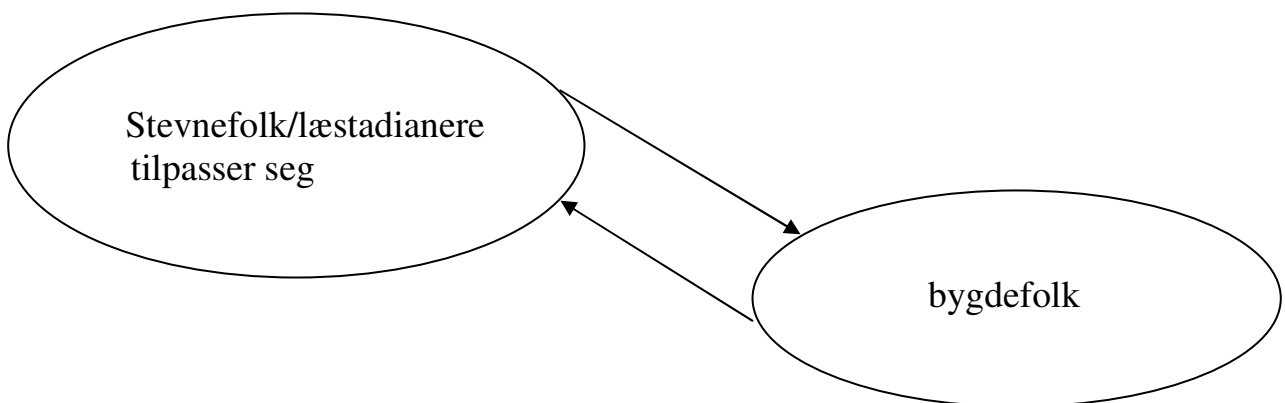
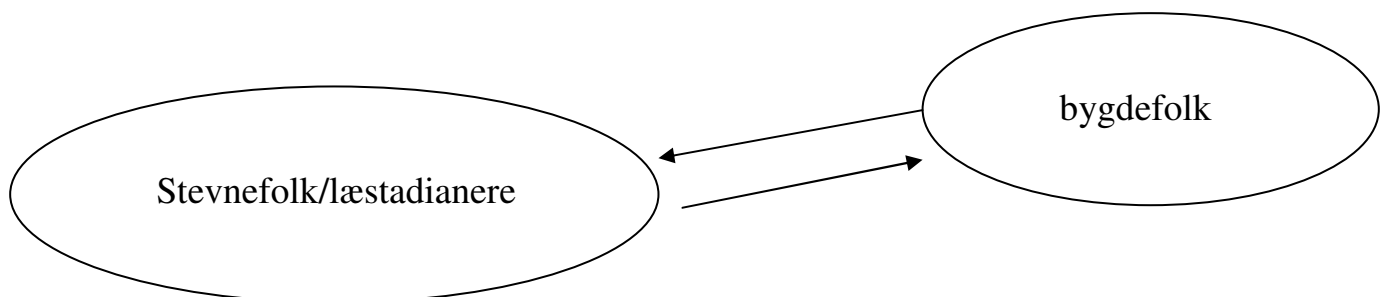

Fig.3 På stevne. Tilpasning begge veier, forskjellige språkspill med maktaspekt.

Med denne figuren har jeg forsøkt å gi et bilde på hvordan språkspillene fungerer mellom læstadianerne og bygdefolket. Vi kan se at til hverdags i forskjellige situasjoner, er det læstadianerne som må tilpasse seg bygdefolkets (“verdens”) språkspill. Her er det bygdefolket som sitter med makten og bestemmer språkspillet. På stevne er situasjonen litt annerledes. Hvem som har makten her avhenger av hvem som inntreer i hvilken verden. Innenfor bedehusets fire vegger og i det umiddelbare området rundt bedehuset er det læstadianerne som bestemmer språkspillet, og her må en utenforstående tilpasse seg. Men i det

læstadianeren trer utenfor gjerdet rundt bedehuset og for eksempel skal stikke innom butikken, må han/hun skifte over til bygdefolkets språkspill. Til hverdags byr ikke de språkspillene på de store problemene. Spillene byr heller ikke på så store problemer for læstadianerne som for bygdefolket når det gjelder å tilpasse seg og det å forstå hva som sies. Det er vanskeligere for bygdefolket å tre inn i den læstadianske verden enn det er for læstadianerne å tre inn i bygdefolkets, fordi læstadianerne til daglig i hverdagen må forholde seg til den samme verden som bygdefolket, med alle sine hverdagslige trivialiteter. Vi kan dermed muligens si at læstadianerne behersker begge verdens språkspill i høyere grad enn bygdefolket. Det handler her om det Pierre Bourdieu kaller symbolsk kapital. Symbolsk kapital er kunnskaper, væremåter, ferdigheter og handlingsrepertoarer som anses som verdifulle og etterspørres av de som dominerer i en bestemt kontekst/situasjon. Disse kontekstene kaller Bourdieu for sosiale felt, og i alle sosiale felt finnes det bestemte former for symbolsk kapital. Hvis man trer inn i et sosialt felt med mye av den formen symbolsk kapital som etterspørres, vil man være godt rustet til å vinne anerkjennelse i situasjonen. Man kan kalle dette for en form for ”know how”, at man vet hva som skal til for å mestre en situasjon (Heggen, Jørgensen & Paulgaard, 2003: 103- 104).

Mine informanter, på begge sider (både læstadianske og bygdefolket) har trukket fram språk som en viktig faktor når det gjelder forskjeller mellom ”vi” og ”de andre”. Informant 3A sier for eksempel:

Eg har jo inntrykk av at når man snakke om liturgi, og man snakke om gammelt, og for ikkje å snakke om Gamle Landstad så... det skal være sånn som det har vært, koste nesten ka det koste vil, selv om ingen skjønne bæra liksom. Fordi vi hadde her, det va før eg fikk sertifikat, så kjørte mannen min meg til kirka, når eg va kirketjener. Så kom vi hjem også sir han at han har mista heile preka i dag. Så sa eg at; koffør det da? Jo, for presten hadde sagt ganske fort i talen, ja, det va et eller anna i en setning, men det va i alle fall ”vederkvege”. Også begynte han; vederkvege, vederkvege... ka sa han... Og da gikk heile preika, for han blei så opphengt i det her. Og så va søster hannes her og så sir ho at, ha, ha, kor dum du e, skjønne du ikkje det? Nei... Så sir ho at vederkvege, det e jo et hardt ord, det e jo som en forbainnelse eller... Så sa eg; ... navnet, e du gal, det e jo tvert i mot! Det e jo nokka som e så bra! Men så tenkte eg at, herregud altså, sånn kan man altså misforstå... Ja, vederkvege og annamme og... Og i konfirmasjonsundervisninga der dem les I, på engelsk, og eg sir at nei, det betyr du, og Eder betyr dere. Ja, men koffør står det ikkje det da, får man høre. Man signalisere med en gang gjennom språket at det her e avleggs. For meg blir det jo, man har inntrykk av at det blir akkurat som et hellig språk, for dem. Og at dem e meget skeptisk mot alt som e nytt, e for så vidt greit, det gjør jo ingenting, men at... ja, eg tenke sånn som med salmeboka, at det skal gå tredve år og man enda ikkje klare å sidestille den...

(Informant 3A)

Selv om jeg i dette kapitlet skriver om språk og språkbruk som faktorer som kan være med på å lage grenser/skiller mellom læstadianere og bygdefolk, er det ikke dermed sagt at det å bruke et "gammelmodig" språk er en bevisst utestengingsstrategi fra læstadianernes side. Jeg stilte informant 1B spørsmål om dette med spesielt ordvalg, spesielt når man snakker om tro, og fikk til svar:

Ja, det e nok fortsatt til stede, for at mange av de her kjerneordan i sånn kristelig språkbruk, som man liksom ikke finn erstatning for... Ka erstatte du vederkvege med for eksempel? David sir, Han vederkveger min sjel! Veit du ka eg har tenkt, som dekkende for min tanke om vederkvegelse? I mine unge daga så gikk eg og kompisen min, vi gikk på jakt her oppe i fjellan. Og svett og tungt va det å gå og... og så kom vi til en sånn her snekant kor det va vann oppføre. Og så la vi oss på isen, der på sneen og drakk det vannet... det va en vederkvegelse, ja!

(Informant 1B)

Informant 1B tenker altså at den "gammelmodige" språkbruken eksisterer og brukes fordi det er vanskelig å finne gode erstatninger for en del ord og uttrykk i det "moderne" språket. Johannes Sløk sier at språk kan omgi seg med spesielle stemninger, og at hvert språk har en egen "ånd". Et uttrykk på et språk kan ha over seg en undefinerbar aura som går ubehjelpelig tapt dersom uttrykket skal oversettes til et annet språk (Sløk, 1982: 88- 89). Det er nettopp dette informant 1B sier. Dette er et kjent problem for mange i det et dialektspesifikt uttrykk skal forsøkes oversettes til bokmål; det blir vanskelig å finne et adekvat bokmålsuttrykk for å beskrive et særegent dialekt uttrykk.

Vi har altså i dette kapitlet sett at i enkelte tilfeller kan språk og måten det snakkes på være et stengsel mellom bygdefolk og læstadianere. Likevel er ikke dette et skille av uoverkommelig art, og forskjellene i språket er ganske små og kommer som regel ikke til syne i vanelig omgang mellom folk. Det er helst i spesielle sammenhenger at forskjellene blir tydeliggjort, i forbindelse med stevner, forsamlinger og i sammenhenger der det snakkes om religion og tro. Språkbruken kan sies å inngå som en del av den generelle læstadianske motstanden mot nye ting og den sekulariserte, moderne verden. Samtidig mener jeg at det er riktig å kunne si at når det gjelder språk i denne sammenhengen er det flere nivåer det her er snakk om. På det ene nivået er læstadianerne i mot fornying av religiøse tekster, omskriving av liturgi osv. Dette begrunnes med en idé om at det sanne og rette går tapt ved forandring. Det handler om

det ”opprinnelige” som det sanne og gode, der en omskrivning/fornyelse er vranglære. Dette nivået handler altså om lære/vranglære, det er en debatt om regler, liturgi og læstadiansk motstand mot kirkens ”verdsliggjøring” (Norderval i; Norderval & Nettet, 2000: 53-54). På det andre nivået handler det mer om at det i hverdagsspråket kan være vanskelig å finne gode erstatninger for ord og uttrykk man er vant med, mer enn at det er en bevisst, ”politisk” bruk av språk som motstands- eller utstengningsmarkør. På det ene nivået kan vi si at det er snakk om gruppens identitet, mens det på det andre nivået er individets identitet som uttrykkes gjennom språket. Som Schleiermacher sa, det språket en person bruker, sier oss noe mer om personen bak.

Avsluttende kan vi kanskje konkludere med at de fleste tilpasser språket sitt i forhold til situasjonen, så også mellom bygdefolk og læstadianere. Språket er også bestemt av enheter og størrelsen på enhetene; på et stevne vil læstadianerne være majoriteten i forhold til bygdefolk, og der må bygdefolket tilpasse seg. I en hverdagssituasjon, for eksempel på jobb, vil ofte læstadianerne være i minoritet, og da er det de som må tilpasse språket. Men om to (eller flere) læstadianere møtes i en jobbsituasjon, kan de godt hilse med ”Guds fred” seg i mellom, for å markere tilhørighet, forståelse og vennskap. Språket er relasjonsavhengig både for læstadianere og bygdefolk.

3.3.3 Pietismen og puritanismen som grenser

Som jeg tidligere har nevnt hevdes det fra mange hold at læstadianismen startet som en religiøs motbevegelse mot de samfunnsforhold Læstadius observerte og anså som en degenerering av samfunnet, moralsk og sosialt (Drivenes, Hauan & Wold, 1994: 220). Læstadius ønsker, gjennom forkynnelsen, å gjøre noe med forholdene, han vil vekke folk. Fra 16-1800 tallet vokser de pietistiske strømmingene i Europa. Tendensen er at mange ønsker å gå bort fra den ortodokse kristendommen som vektlegger læren høyest, og over til en kristendomsform som heller vektlegger vekkelse og omvendelse, og går fra det kollektive til det subjektive. Et personlig forhold til Gud blir en nødvendighet (Berglund, 2000: 40-41). I denne pietistiske vekkelses-tankegangen ligger det også et puritansk aspekt. De såkalte WASP-verdiene kan sies å ha gyldighet innenfor læstadianismen. Forkortelsen ”WASP” står for White-anglo-saxon-protestants, der man vektlegger flid, fromhet, nøysomhet, gudsfrykt og økonomisk vekst.

Lyngen-læstadianismen står på mange måter i en særstilling og kan være vanskelig å sette i bås. Den er ikke en sekt, slik religions sosiologien skiller mellom sekt, denominasjon og kirke, og den skiller seg også ut ved sin sterke forbindelse med Den norske kirke (Repstad, 2002: 64). Et annet viktig punkt i forståelsen av læstadianismen er *hvor* og blant *hvem* den slo rot. Læstadianismen startet nok til dels som en religiøs motbevegelse mot rådende samfunnsforhold med tanke på lav moral, drikkfeldighet og lignende. Den læstadianske forkynnelsen med sine "WASP" verdier henvender seg spesielt til de som sto lavest på den sosiale rangstigen, og som var fattigst, nemlig samer og kvener. Det som tidligere har vært en negativ belastning, og som har blitt sett ned på, blir gjennom læstadianismen "Guds vilje". Fattigdom og slit blir verdier i seg selv, å hige etter materielle goder blir et onde som tar oppmerksomheten bort fra Gud. Slik kan man se den læstadianske bevegelse både som en religiøs vekkelse, en samfunnsprotest og en slags etnisk betinget protest/"aksjon" der samer og kvener nå kan fordømme det norske samfunnet, som higer etter materielle goder og blir blinde fra Gud, forkynnelsen og frelsen.

Denne fattigdomstanken i det læstadianske miljøet utviklet seg og ga seg kanskje utslag i mange bemerkelsesverdige ting, men dette er like fullt en mentalitet som tilkjenner seg den dag i dag. Eksempel på dette er den eldre damen som av og til pleide å steke vaffelkaker dersom det kom besøk. De besøkende ble glad for serveringen, men kunne nok forundre seg over at det ikke gikk an å forsyne seg av vaflene før de hadde blitt kalde. Dersom den besøkende konfronterte damen med denne litt "bakvendte" serveringen, forklarte hun det ut fra en læstadiansk tanke om at det er ikke bra å *nyte* for mye. Vafler var nesten for mye luksus i seg selv, å spise de varme ble på en måte smør på flekk. I slike tilfeller ses det hvordan det å ikke kunne seg for mye, samt en tanke om å slite mest mulig, er blitt et ideal i seg selv. Det er kanskje ikke lenger så mye en protest mot materialismen, men heller en mening om at nøysomhet og slit er den eneste, sanne veien til Gud. Å ha for mange materielle goder eller å generelt ha det "for bra", er ikke forenelig med å være en god kristen. Forsakelse er stikkordet her, og dette finner vi jo igjen i mange andre religionsformer, både innenfor kristendommen og i andre religioner.

Denne pietismen og puritanismen virket nok samlende i en befolkning der de fleste var ganske fattige (eller i alle fall ikke velstående). Men etter hvert har velstandsutviklingen bredt rundt seg, og i dag lever vi i et av verdens rikeste land. Også privatøkonomien har bedret seg betraktelig for de fleste i etterkrigstiden, og dette gjelder selvfølgelig også for læstadianere

flest. Denne ”avstanden” mellom økonomisk velstand, modernisering og globalisering blant befolkningen generelt og ”fattigdomsideal”, strenge regler osv. hos læstadianerne spesielt, kan bidra til å skape et skille mellom ”oss” og ”de andre” i dagens samfunn.⁴⁶

I geografiske periferi til moderne samfunn, er ikke konservativ protestantisme så mye en bevisst valgt respons til den moderne verdens pluralisme, men mer heller en videreføring av den kultur som var dominant i store deler av samfunnet, men som nå har blitt borte i sentrum. De som kommer tilbake er de som ønsker å videreføre tradisjon, de som ikke kommer tilbake er de som blir påvirket av storsamfunnet og blir inkorporert der. Mennesker i periferien kan, som en del av en generell avvisning av sentrum, bli mer tradisjonell i sin religiøsitet. Haugianismen slo mest rot i deler av samfunnet og ved sektorer i samfunnet der folk følte seg neglisjert og oversett av sentrum. Faren med slike religioner er at de stedbinder religionen og gjør den sårbar⁴⁷.

3.4 ”Lestusan”, - bygdefolkets forhold til læstadianere og konflikten mellom gruppene

I de foregående kapitlene i oppgavens annen hoveddel har jeg i forsøkt å gi et bilde av hvordan læstadianere opplever skillet mellom ”oss” og ”de andre”. Jeg har også sett på noen faktorer i det læstadianske miljøet som kan være med på å skape og opprettholde skillene mellom bygdefolk og læstadianere. Med utgangspunkt i ”vi og ”de andre” tankegangen skal jeg nå, ved å bruke intervjumaterialet, ta for meg hvordan bygdefolket i Skibotn forholder seg til læstadianere og hva som tenkes og føles rundt det læstadianske. Det er viktig å poengtere at det her ikke er snakk om en objektiv analyse av hva læstadianismen er *per se*, men subjektive oppfatninger bygdefolket har, hvordan de oppfatter læstadianismen og deres syn på læstadianere. Opplever bygdefolket noen skiller mellom dem selv og læstadianerne som grupper? Hva består i tilfelle skillene av, og oppleves de som uproblematisk? Hvordan opplever de at bygda er ”tilholdssted” for så mange læstadianere i forbindelse med stevnene? Gjennom intervjumaterialet skal jeg forsøke å svare på disse spørsmålene.

---

⁴⁶ Det er ikke dermed sagt at det ikke finnes folk blant de ikke-læstadianske som er ukritisk til modernisering og forbrukersamfunnets bruk - og -kast tankegang. Og det er heller ikke slik at alle læstadianere lever fattigslig. Læstadianismen mener vel heller at jag etter materielle goder leder tankene vekk fra Gud, dermed blir de materielle tingene i seg selv ofte en synd.

⁴⁷ Jf. Bruce, 1990: 162-163.

Før jeg tar fatt på dette, vil jeg klargjøre litt i forhold til de to gruppene jeg kommer til å referere til, ”de negative” og ”de positive”⁴⁸. Jeg skal først se nærmere på den gruppen av bygdefolk jeg kaller ”de negative”. I betegnelsen ”negativ” ligger at informantene i utgangspunktet har en relativt negativ innstilling til læstadianismen som helhet. Skillet mellom ”de negative” og ”de positive” er imidlertid ikke så skarpt som man kanskje skulle tro. Mens ”de negative” i hovedsak har en negativ innstilling til læstadianismen, er ”de positive” mer nyansert, men heller ikke de kan sies å være utvetydig positiv til alt innenfor læstadianismen. Alt i alt kan man si at det er de store linjene jeg har fokusert på i inndelingen av gruppene, ikke de små sakene. Med dette mener jeg at jeg har funnet informanter blant ”de positive” som i enkeltsaker er negative til læstadianismen, samtidig som det finnes bygdefolk som jeg har valgt å kalle ”negative”, til tross for at de også kan finne sider ved læstadianismen som er positive.

3.4.1 Hva er en læstadianer?

Hva er en læstadianer, sett med bygdefolks øyne? Her har svarene variert ganske mye, både i forhold til grad av positiv eller negativ beskrivelse, men også i forhold til konteksten læstadianere blir omtalt i. Det ble ganske snart klart under intervjuene at selv om de fleste er kjent med læstadianismen, kan man ikke hevde at kunnskapen stikker så veldig dypt, særlig ikke hos de unge. Læstadianismen er derfor omgitt av litt mystikk, og det man vet, eller mener at man vet om læstadianismen, er ofte basert på det andre har fortalt dem, konklusjoner de selv har dratt ut fra andres fortellinger og en god del stereotyper. Hos de mer voksne og eldre informantene er kunnskapsnivået høyere og mer nyansert. Dette er muligens fordi mange av de eldre (født før 1950-60) sitter inne med mer førstehåndskunnskap om læstadianismen, da det var flere som var læstadianere før, og læstadianismen hadde større innflytelse på hverdagslivet, enten du var læstadianer eller ikke.

I det følgende skal jeg se på noen av intervjusitatene fra intervju og samtaler jeg har hatt med bygdefolket. Jeg vil først gi eksempler på svar jeg har fått under intervjuene, for så å forsøke å gå sitatene nærmere etter i sømmene og gi en analyse av dem.

På spørsmålet ”Hvordan vil du beskrive en læstadianer?”, svarte informant 3B slik:

---

⁴⁸ Gruppe-/informantinndeling; Gruppe 1= læstadianere (1A, 1B, 1C osv.) , gruppe 2 = bygdefolk, negative til læstadianismen, gruppe 3 = bygdefolk, positive til læstadianismen, gruppe 4 = tidligere læstadianere som har brutt med læstadianismen.

(Sitat 1)

Det blir nok frøktelig vanskelig, for en læstadianer e no akkorat like forskjellig som alle andre. Og de som vi har her, du... det kan du jo ikke se på utsida. Så nei, eg oppfatte ikke en læstadianer som forskjellig fra alle andre. Altså, dem har sterk tru, men det har man jo i andre retninge og, det har man i Jehovas vitner og det har adventista og... Så dem e heilt vanlig folk, vil eg si.

(Informant 3B)

Informant 3E har en lignende beskrivelse av hva en læstadianer er:

(Sitat 2)

En læstadianer e en som har sterk og dyp religiøs tro. Dem e kristen, dem leve etter sin tro, på godt og ondt, så å si, og prøve vel ellers å leve livan sine akkorat som vi andre gjør... vil eg tro.

(Informant 3E)

Ut fra sitat 1 og 2 kan vi se at på direkte spørsmål om hva informanten legger i begrepet "læstadianer", er det først og fremst det at læstadianerne har sterk tro, som trekkes fram. Selv om informant 3B og 3E begge har et syn som sier at læstadianerne er "heilt vanlige folk", viste det seg etter hvert i samtalen at det likevel var ting som skilte, som ikke var helt vanlig likevel. Det at læstadianerne har så sterk tro, må jo følgelig gi seg utslag i hvordan de lever, handler og ter seg. Dette skal jeg gå nærmere inn på i neste del-kapittel.

Det ser ut til at synet på læstadianere som gruppe er forskjellig fra hva som menes om den enkelte læstadianer. Om bygdefolk møter en bekjent som er læstadianer på butikken, så er ikke det at man snakker med en læstadianer, akkurat av betydning. Noe annet er det dersom læstadianismen som helhet, diskuteres blant bygdefolket. På et vis kan det se ut som om bygdefolket her skiller mellom person og gruppe. Det er sjelden at det snakkes om en spesiell læstadiansk person i negative vendinger. Det er typisk at det snakkes om *læstadianismen* i negative vendinger, men i neste øyeblikk forsvares enkeltpersoner, eller det vises forståelse for mangt likevel. Sitat 3 er et eksempel på dette:

(Sitat 3)

Eg... ehm... eg kjenne mange læstadianera, eller kjenne og kjenne, eg har no gått i klassen med mange, og noen e jo slektninge og... Ka ska man si, dem e jo heilt grei dem, men eg kan jo ikke si at eg har så mye felles med dem akkorat. Og den der læstadianismen lik eg no ikke heilt, men dem må jo få tro ka dem vil, så lenge dem ikke prakke det på meg.

(Informant 3D)

Informant 3D sier at det ikke er noen problem å omgås læstadianere, men at betingelsene for noe nært vennskap kanskje ikke er tilstede mellom en selv og en læstadianer. Så lenge læstadianerne eller det læstadianske ikke skulle få noen direkte betydning for informanten, virker det ikke som om informanten verken bryr seg eller tenker så mye på forholdet mellom seg selv og det læstadianske. Informantene 3B, 3E og 3D har alle, i utgangspunktet, et positivt syn på læstadianere. Det finnes også dem som overhodet ikke viser sympati for læstadianere eller læstadianismen. Informant 2C sier:

(Sitat 4)

... Å herregud! Ja, som du sikkert veit fra før, så kan eg vel ikke akkurat si at eg e stor fan av læstadianismen. Eg kjempe *mot* læstadianismen, ja, eg gjør det, dem gjør meg så forbainna! Dem tror dem e bedre enn andre bare fordi dem... men det e dem jo ikke! For meg e en læstadianer en hykler, med det at dem tror dem e bedre enn anna folk... ikke-læstadianske folk.

(Informant 2C)

Informant 2C kan på mange måter sies å representere de yngre som tilhører den negative gruppen. Informanten kjenner en del læstadianere, men har ikke nære relasjoner til noen. Informanten vet lite eller ingenting om trosspørsmål, splittelse innenfor læstadianismen osv., og meningene om læstadianismen bygger i hovedsak på egne opplevelser eller ting informanten har blitt fortalt om læstadianismen. Det er for øvrig nesten bare blant de unge (født etter 1970) at jeg fant bygdefolk som var utvetydig negativ til læstadianismen. Informant 2C er blant dem jeg har intervjuet, den som klarest har vært mot læstadianismen, og som tydeligst har uttrykt forskjellen mellom "oss" og "dem". Informanter som 2C, som er utvetydig negativ til læstadianismen, er faktisk i klart mindretall. Nå har jeg jo kun intervjuet et begrenset antall bygdefolk, slik at jeg ikke med sikkerhet kan si noe om hvilket syn som egentlig hersker blant bygdefolket. Men de jeg har intervjuet, har jo også selv diskutert med sine sambygdinge og kan derfor sies å være representative for det syn som dominerer. Informant 2A ønsker ikke å ha noe med læstadianismen å gjøre, men synes likevel det er synd at han ikke føler seg velkommen i bedehuset:

(Sitat 5)

At læstadianeran... at andre folk ikke e velkommen i bedehuset. Ja, man blir jo sett rart på... om eg sko dukke opp på ei samling der nede, alle veit jo at eg egentlig ikke høre hjemme der eller ka man skal si, og nei, eg føle meg ikke velkommen der, dem... det e jo vel ingen som like å bli sett ned på av andre folk... ikke eg i hvert fall, og det e det læstadianeran gjør, det e liksom bare dem som har peiling på nokka i verden!

(Informant 2A)

Informanten mener at læstadianerne har et litt nedlatende syn på ham og andre som står utenfor det læstadianske, altså ”verdens folk”. At det kan oppleves slik for enkelte av bygdefolket, kan jeg ikke utelukke, men samtidig kan jeg heller ikke si at dette er en intensjon fra læstadianernes side. Informant 2A har vært aktiv i lokalpolitikk i mange år og har vært involvert i en del kontroversielle saker i forhold til sitt politiske verv og i forhold til sin stilling i arbeidslivet. Informanten er ikke redd for å stå fram og offentlig si hva han mener i mange saker. Dette mener han at han og familien har fått merke på mange måter, spesielt fra læstadianere:

(Sitat 6)

Eg kan no... eg har vært ute i hardt vær før og e ganske tjukkuda av meg for å si det sånn, ja, du veit no med det i avisa og det... at eg har vært der og sagt... Og litt må man jo tåle når man e sånn som... eg e..hehe. Men det e klart at man blir forbainna når det eg gjør eller sko ha sagt skal gå utover ongan mine, det kan ikke tåles. Når dem får høre både det eine og det andre om foreldran på skolen, så skjønne man jo kæm som står bak jævelskapen, og det e ikke mye snakk om nestekjærlighet no, nei! Da blir eg rasaner og det må... tåles... dem må få nokka tellbake.

(Informant 2A)

Utsagnet fra informanten illustrerer et syn de fleste av de negative har på læstadianere som dobbeltmoraliske. Dette skal jeg gå videre inn på senere. Utsagnet viser også et syn om at det ikke først og fremst er det ytre som sier noe om læstadianere. Informant 3C sier følgende om dem:

(Sitat 7)

Eg tenke dem som heilt normale, vanlige menneska som... enkelte kan jo være fanatisk i mine øya da. Men ellers så e dem heilt normale folk, eg tar dem som

heilt normale. Så ikke sånn for å se på, det vil eg ikke si. Men det ser man jo, før i alle fall, no e det jo lenge sida at eg har vært så mye i bedehuset eller i det miljøet, for å si det sånn. Så akkurat no veit eg ikke så mye korsen dem e, men sånn som eg huske læstadianera, sånn som når det va stevne her nede, så va det jo at de fleste går i skjørt og dem kler seg litt... til og med unge jente kan gå i skjørt. Og det e jo fint og se på og på den måten kan dem skille seg litt ut, og... men ellers e dem jo akkurat som vanlige ungdomma, det e jo ikke nokka sånt.

(Informant 3C)

Informanten sier at det kan finnes forskjeller i det ytre ved bruk av klær som markerer tilhørighet, men påpeker at det er lenge siden hun har vært på stevne og ikke vet eksakt hvordan forholdene er i dag. Det er altså i relasjoner og handlinger at forskjellene mellom ”dem” og ”oss” kommer fram, og det er forskjellene mellom ”dem” og ”oss”, slik bygdefolket oppfatter det, vi skal se på i neste del-kapittel.

3.4.2 Forskjeller mellom ”oss” og ”dem”.

Hva mener da bygdefolket er det største skillet mellom dem selv og en læstadianer? Ved første øyekast kan det se ut som om stikkordet er ”forbud”, i forhold til forskjellene mellom de to gruppene, ifølge bygdefolket. Når bygdefolket fikk direkte spørsmål om hva de la i det å være en læstadianer, så vi i forrige kapittel at det ofte var det religiøse aspektet som ble trukket fram som det viktigste. I dette ligger det en forskjell jeg her skal gå videre med. Når bygdefolket skal beskrive den største *forskjellen* mellom seg selv og en læstadianer, er det at læstadianerne ikke ”får lov” til mange ting, som trekkes fram som et skille. Dette synet om at forbud er det fremste kjennetegnet på en læstadianer, gjelder både for de negative og de positive/nøytrale. Informant 2C uttrykker seg slik:

(Sitat 8)

Ja... nei, dem kan for eksempel ha... mange meine jo at det e synd å ha TV, men nesten alle har jo det for det, men dem late som dem ikke har det. No e det vel kanskje mer akseptert med TV, noen syns det e greit og ikke synd, men... dem blir jo ikke en gang enig om det e synd eller ikke!

(Informant 2C)

En av informantene kommer fra en aktiv læstadiansk familie og har selv vært aktiv fra barnsben av, men har gradvis brutt ut av miljøet og er i dag ikke aktiv innen læstadianismen. Informanten sier at selv om hun ikke er aktiv i dag, har læstadianismen preget livet hennes i stor grad og gjør det fortsatt. I forhold til forskjeller mellom læstadianere og bygdefolk er det også her forbudene som blir trukket fram som hovedforskjell:

(Sitat 9)

Dem går i forsamling og fær på stevna, dem fær ikke på fest og drikk ikke og...
Altså eg... eg går på festa, eg har hatt samboer, eg har... i det heile tatt gjort ting
som ikke e akseptabelt, hvis man skal være ”ordentlig”... hehe.

(Informant 4A)

Videre sier informanten:

(Sitat 10)

Det e heilt absurd å se på det no i ettertid, men da va eg så... tidligere enn det
igjen; bare det å se på video, det va jo heilt forferdelig! Eg huske en gang da vi
va hjemme hos ... vi va en sånn gjeng, vi va jo masse ungdomma som va i lag
heile tida, i hælgen og sånn. Også så dem på video en kveld... og... haha...
enkelte va... herregud, tenk at eg sitt her og ser på video og bare uæhh! Det va
heilt forferdelig, vi måtte gå hjem derifra, kunne ikke være der når dem satt og
såg på video! Heilt sykt når eg tenke på det no, men da va det... nei, det blei
virkelig heilt feil, å se på video.

(Informant 4A)

Sitatene fra informant 4A illustrerer hvordan det som blir sett på som en vanlig norm blant læstadianerne, framstår som helt absurd i bygdefolkets øyne. Det er riktignok rundt femten år siden informant 4A gikk på ungdomsskolen og var aktiv i det læstadianske miljøet, og mye har nok forandret seg siden da. Informanten sier at i dag har foreldrene hennes både TV og video/DVD-spiller, og at det gradvis har blitt mer akseptert i miljøet. Men det har altså hersket mye skepsis til slike moderne og teknologiske innretninger.

Øyvind Eggen skriver i sin hovedfagsoppgave i sosialantropologi om kontinuitet og endring i en læstadiansk menighet. Han mener blant annet at læstadianismens krav til hvordan medlemmene skal føre livene sine, har en differensierende funksjon i lokalsamfunnet. For bygdefolket er det livsførsel som er den største forskjellen mellom dem selv og læstadianere, og for læstadianerne bidrar normene til å markere egalitet og avstand fra den livsførsel

bygdefolket fører (Eggen, 1998: 81⁴⁹). Eggen snakker om at skillet mellom læstadianere og bygdefolk kan kalles for forskjell i *livsverdener*, slik Habermas bruker begrepet⁵⁰.

Med dette mener Eggen at den samlede mengde kulturell viten, sosiale normer, handlingsmønster og sosialisering er så vidt ulik mellom gruppene, at de ikke har forutsetninger for å forstå meningsinnholdet i den andre partens livsførsel og livsvalg (Habermas i: Eggen 1998: 81). Normene læstadianere lever etter, varierer. Noen familier er mer konservative enn andre, og noen normer er mer absolutte enn andre. Informant 4A kommer fra en ganske konservativ læstadiansk familie. Hun opplever at normene i det mest konservative miljøet har endret seg over tid, spesielt kanskje i løpet av de siste ti-femten årene. Informanten har vært aktiv læstadianer fram til rundt sytten års alder, men er ikke aktiv i dag. Informanten har derfor mulighet til å se på læstadianismen fra begge sider, og beskriver at ting hun syntes var utenkelig før, synes absurd å tenke på som forbud i dag. Når mennesker, enkeltindivider eller grupper skal identifisere seg selv, er det vanlig at de lager kontrastgrupper som det sammenlignes ut fra. Kontrastgruppen eller kontrastkategorien står for det motsatte av det ”vi” står for. Hvilke forskjeller som er viktig mellom ”vi” og ”de andre”, varierer fra situasjon til situasjon, og det er også vanlig at det velges ut noen spesifikke forskjeller, og at man forenkler hva forskjellene består i.

I sitat 10 er det en situasjon der det er video som oppleves som problematisk for informanten. Videotitting blir på et vis symbolet som her kommuniserer forskjellene mellom ”dem” og ”oss”. Symbolet kommuniserer ikke bare et skille mellom de som ser på video og de som ikke ser, men i det valget som taes i forhold til å se eller ikke se, kommuniseres en hel *livsverden*. Gjennom å velge å se eller ikke se på video, kommuniserer personene i denne konteksten sin egen tilhørighet, og dermed sier det du velger i forhold til å se på video, også noe om andre valg du tar.

Informant 3C er født i 1953 og hadde læstadianske foreldre. Da informanten kom i voksen alder, giftet seg og fikk barn, har hun brutt med læstadianismen og har i dag ikke noen forbindelser til den, annet enn at hun kjenner og har familie som er læstadianere. Informanten sier om forskjellene:

---

⁴⁹ Her har jeg brukt Eggens hovedfagsoppgave som jeg fant på nettet og skrev ut. Oppgaven er på til sammen 124 A4 sider. Adr. www.anthrobase.com/txt/eggen_oe_ol.htm

⁵⁰ Habermas bruker begrepet ”livsverden” om ”kultur” som samlet mengde kulturell viten, ”samfunn” som handlingskoordinering og sosiale normer og ”personlighet” som er resultat av sosialisering (Habermas i: Eggen, 1998: 81).

(Sitat 11)

Så på den måten skille dem seg jo ut, det gjør jo læstadianeran, dem vanke jo ikke i det miljøet som vi vanke i, for å si det sånt. Men eg e jo voksen opp i et hjem kor det prega nokså sterkt, men samtidig ikke sterkt... det e jo mange familia som hadde det mye verre enn det vi hadde det! Vi hadde jo både gardina og radio og TV og alt det her som... men vi fikk jo ikke heller lov til... ja, fikk ikke lov... men eg huske då vi begynte å sminke oss for eksempel, så måtte vi... når vi sminka oss så gikk vi og gnikka det bort før vi gikk hjem. Det huske eg veldig godt. Også å fare på fest og sånt, det va ikke bra i det heile tatt...

(Informant 3C)

Informanten kommer ikke fra det strengeste hjemmet, og vi kan se at noen ting var til dels tillatt, men samtidig sett på som noe man helst ikke burde gjøre. Akkurat dette forholdet mellom hva som er tillatt og hva som ikke er det, ser ut til å forvirre bygdefolket litt. I dette utsagnet fra informant 3C kommer det til syne at selv om reglene og forbudene er der, er det likevel ikke alltid de følges, spesielt i ungdomstiden kan det være vanskelig ikke å "la seg friste". Dette er et bilde av læstadianismen som mange blant bygdefolket deler.

Bildet informanten har av læstadianere, er at de ikke får lov til mange ting, men at mange av dem gjør det likevel, og dette blir ikke sett positivt på av bygdeungdommen. Man skulle kanskje tro at bygdeungdom syns det var greit at læstadianske ungdommer brøt med noen læstadianske regler og normer, at dette kanskje ble sett på som "kult". Men dette er altså ikke akseptert blant bygdeungdommen og bygdefolket generelt. Sitat 8 fra informant 2A innledningsvis, uttrykker også en form for dobbeltmoral bygdefolket mener læstadianerne praktiserer. Informant 3C tenker følgende om dette:

(Sitat 12)

Man har følt så mye innebygd når det gjeld troa og alt det her, at man vil forsvare det, og eg like ikke å høre negativt om det, selv om eg ikke sjøl e så voldsomt positiv, det e rart det der. Man blir litt... det e mulig at det e nokka som skal... som ikke skal prates og nedrakkes. Det folk har veldig lett for å gjøre, det e å si at dem... la oss si at en mann som e religiøs og en mann som ikke e det... Den mannen som ikke e religiøs, han kan gjøre saker og ting som, då snakkes det om, ja, han har gjort det og det, og ferdig med det. Men e det en religiøs mann, så e det... tenk, at han kunne gjøre nokka sånt! Folk sette dem egentlig litt høgere, i mine øya, enn andre. Dem blir dømt mye hardere, så... det e litt snodig det der.

(Informant 3C)

”Menneskers bevissthet om sitt eget selv forutsetter at de etablerer en eller annen form for distanse til andre. De blir noe i forhold til andre, og de blir til dels det de uttrykker å være i forhold til andre. Deres selvbilde og deres selv er et svar på noe” (Berge, 1989: 14 i: Eidheim 1993: 43). Dette forsøket på å definere seg selv i distanse fra andre, kan være noe av forklaringen på at det er så liten aksept blant bygdefolket for at læstadianere bryter egne regler. En ting er at det anses som hykleri på den ene siden å si at det er synd å gå på fest, for så på den andre siden å gjøre det likevel. En annen ting er at det kan virke som om det eksisterer en mening blant bygdefolket, at man ikke kan være både-og, både være innefor og utenfor, fordi det skaper forvirring og usikkerhet i forhold til kategoriene folk tenker i. Det blir vanskelig å vite hvordan man skal forholde seg til folk, når de på den ene siden sier de er aktive læstadianere, og på den andre siden ikke opptrer som det, fullt ut. Så selv om bygdefolket kan synes at læstadianernes forbud kan være absurde og vanskelige å forstå, ser det ut som om det hersker en formening om at forbudene likevel må være der, fordi de markerer skillet mellom gruppene.

Det er altså ikke først og fremst det at læstadianerne er religiøse, som blir trukket fram som en forskjell mellom bygdefolk og læstadianere. Det kan virke som om bygdefolket mener det er et skille mellom læstadianernes religiøse tro og det bygdefolket ser ut til å mene er menneske skapte forbud som læstadianerne lever etter. Informanten kan se på seg selv som religiøs/kristen, men det er alle forbudene i læstadianismen som blir trukket fram som forskjellen mellom ”min” og ”deres” religion. Det er derfor ikke et spørsmål om tro, men mer et skille i forhold til handling og praksis. Dette aspektet ved læstadianismen er viktig, også for læstadianerne selv. Det nytter ikke bare å tro, det er det å være aktiv som teller, man må vise at man er læstadianer, og dette gjøres blant annet gjennom å følge visse regler som for eksempel å ikke dra på fest eller kle seg ”utfordrende”⁵¹.

I intervjuene jeg har gjort, viste det seg typisk at ”de negative” påpeker forskjeller i større grad enn det informantene i den positive gruppen gjør. Distansen mellom ”oss” og ”dem” kan også ses i forhold til hvilken språkbruk informantene blant bygdefolket mer eller mindre bevisst bruker i omtalen av ”de andre”, altså hvordan man velger å ordlegge seg. At ordene ”vi” og ”dem” brukes, er et vanlig og naturlig ordvalg for å skille kategorier fra hverandre.

---

⁵¹ Dette gjelder spesielt for unge jenter. Bruk av utfordrende klær som viser for mye hud, eller bruk av sminke og for mange smykker, bør unngås.

Det er mer i hvilke vendinger bygdefolket snakker om læstadianerne generelt, som er interessant i forhold til språkbruk som en måte å distansere seg fra "de andre" på. For eksempel er det gjennomgående at i forhold til det "vi" gjør og tenker, brukes ord som "vanlig", "artig" og "normalt". Når bygdefolket skal beskrive en læstadianer og det læstadianere gjør, er det ofte i negative vendinger med ordbruk som "synd", "skam", "forbudt" eller "unormalt". Jeg la også merke til at tonefallet i informant(en)s stemme(r) endret seg alt etter som hvem de snakket om. Dersom det var læstadianere som ble beskrevet, endret tonefallet i stemmen seg merkbart. Enten ble informantene hissigere i tonefallet, eller så ble tonefallet tregere, mer dystert på et vis, i forhold til et muntrere toneleie når man beskriver seg selv.

En som ikke har vært i Skibotn før og ikke vet noe om læstadianismen, og som kommer tilreisende til stedet, går inn i butikken, kommer i prat med folk, vil ikke kunne merke noen forskjell på menneskene han prater med der, annet enn åpenbare forskjeller man registrerer blant menneskene rundt seg, - kjønn, alder og lignende. Fredrik Barth skriver i boka *Ethnic groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* (1982) at de lokale aktørene i denne situasjonen har helt andre forutsetninger for å "se" folk rundt seg i lokalmiljøet. Bygdefolket og læstadianerne ser helt andre forskjeller enn det den tilreisende gjør. Disse forskjellene er det lokalaktørene selv som velger ut og holder som viktige (Barth, 1982: 15). Utenforstående har ikke de samme forutsetningene til å forstå og oppleve de underforståtte koder som lokalbefolkningen opererer med. Dette gjelder selvfølgelig i forhold til dem som er utenfra, for eksempel en tilfeldig forbireisende turist, og i forhold til de to aktuelle gruppene jeg tar for meg. I forhold til en ukjent turist vil nok hele bygdebefolkningen framstå som en helhet, et "vi". Det er bare i forhold til hverandre at befolkningen deles i to, i "vi" og "de andre".

Framtoning, klesstil og andre ytre faktorer er det som lettest kan brukes til å skille mellom enkelte grupper. Jeg vil ikke kunne si at de ytre tingene ved individene i særlig stor grad kan brukes til å skille mellom læstadianere og bygdefolk. Det finnes kanskje noen jenter blant læstadianerne som går i lange skjørt, ut fra et tilhørighets- og markerings behov. Men dette kan likevel ikke sies å være en norm blant unge, læstadianske jenter, mer enn det er blant jenter som ikke er læstadianere. Heller ikke kan man si at det finnes økonomiske forskjeller eller forskjeller knyttet til arbeid eller status, som i særlig grad er av betydning for opplevelsen av forskjellighet. Forskjellene mellom "oss" og "de andre" slik de framstår for

bygdefolket, konstitueres og opprettholdes hovedsakelig gjennom språket, og de blir ofte bare aktualisert i bestemte situasjoner, de er situasjonsbetinget. Det er forskjell på vanlig samhandling i hverdagssituasjoner og det som skjer ved stevnehelger. Søndager og stevnehelger blir dager der forskjellene blir aktualisert og synlig, og i sosiale sammenhenger kan tilhørighet bli tydeliggjort. Læstadiansk ungdom deltar som regel ikke på ungdomsklubben, de er ikke med på klassefester og uteblir fra den verste russefeiringen. Læstadianske fedre deltar ikke på fest på bygdelokalet, og læstadianske mødre vil ikke være tilstede på juleballet.

3.4.3 Spenninger/Konflikter

Skibotn er i stor grad et nærsamfunn, basert på tette slekts, familie, nabo- og kollega-relasjoner. Forskjellene kan dermed bli mer problematiske her enn i for eksempel i en by. Det vil alltid eksistere forskjeller mellom folk og grupper, men her kan forskjellene bli mer synlige og dermed mer problematiske. Utenpå er ikke forskjellene mellom bygdefolk og læstadianere påtagelige. Det er hovedsakelig gjennom *livsførsel* at forskjellene merkes. Det virker ikke som om bygdefolket i utgangspunktet plages av læstadianernes livsførsel, i hverdagen merkes det jo knapt. Dersom det hadde vært flere læstadianere enn det faktisk er i bygda i dag, er det mulig at situasjonen hadde vært annerledes for bygdefolket i og med at da hadde læstadianerne hatt større makt til å bestemme agenda for bygda. Det er i forhold til bedehuset at disse forskjellene hovedsakelig blir aktualisert.

Har så disse forbuds-forskjellene bygdefolket trekker fram, ført til noen slags konflikter mellom bygdefolk og læstadianere? Blant de mest negative blant bygdefolket er det vanlig at læstadianernes livsførsel og forbud ses på som unormale, gammeldags osv. De mer positive syns nok også at det kan bli litt drøyt med så mange forbud, men ser likevel noe verdifullt i læstadiansk levevis også:

(Sitat 13)

Det e ofte det negative som blir trekt fram, men dem tenke jo ikke da på alt det positive. Som de fleste læstadianske familian, eg tenke på da ungan som veks opp, dem e i lag med ungan kanskje mye mer enn vanlige, har mer fellesskap med ungan sine, om ikke anna å gå på forsamlinge og sånn. Mens enkelte andre går på fest eller bare ligg og søv... ikke sant? Sånn sett syns eg at den har kanskje mye mer verdifullt liv og veks opp med sånne foreldra, e mye mer verdifullt på en måte, dem får mye mer kanskje...

(Informant 3C)

Direkte konflikter på grunn av forskjeller i levesett oppstår heller sjelden mellom bygdefolk og læstadianere, men det kan oppstå situasjoner som bygdefolket ikke føler seg komfortable i. Informant 3A forteller om en slik situasjon:

(Sitat 14)

Altså, i og med at eg har mange onga i forskjellig alder så... Eg opplevde det jo med klassekamerata som kom fra læstadianske hjem, at dem ikke fikk lov til å gå når det va elevkveld for eksempel, for da spilte dem jo litt sånn musikk, og dem kunne jo finne på å... Og da hendte det jo at dem smugla noen hit og sko prøve å... og eg likte det ikke altså, at det sko bli sånn fristed.

(Informant 3A)

Informant 3A uttrykker en holdning som jeg la merke til blant de fleste av "de positive", nemlig at selv om gruppene kan være uenige, og enkeltpersoner kan være mot mye av det læstadianerne gjør og sier, hersker det likevel en respekt for det læstadianske. De fleste konflikter mellom grupperingene må sies å være av verbal art, der meningsforskjeller diskuteres. Ved kraftutbyggingen i kommunen⁵² var der en hendelse der noen i festlig lag kledde seg naken og løp rundt bedehuset mens det var forsamling og fullt av folk. Slike hendelser hører til sjeldenhetene, og bygdas talspersoner var raskt ute med å framheve at denne handlingen ikke var blitt utført av noen av bygdas folk. Bygda som enhet gikk raskt ut og fordømte handlingen.

Når det likevel blir snakket i negative vendinger om læstadianismen, er det som oftest knyttet opp til enkeltsaker. Jeg vil si at bedehuset og bruken av det, står som en viktig grunn til at forskjeller har blitt aktualisert. Spenningene mellom bygdefolk og læstadianere i forhold til bruken av bedehuset har vært vanskelige og tunge for mange i begge grupperingene. Det at denne striden har vært såpass hard, har gjort at mange blant bygdefolket, som i utgangspunktet ikke brydde seg noe særlig om læstadianismen, plutselig ble engasjert. Resultatet kan sies å bli at om man er uenig med læstadianerne i forhold til bruken av bedehuset, så blir man også automatisk mer negativ til læstadianismen som helhet. Det at bedehusvedtektene av mange blant bygdefolket ses på som gammeldags og ekskluderende, er med på å fremme et

---

⁵² Kraftutbyggingen startet i 1976 og ble fullført i 1980-81.

syn blant bygdefolket om at læstadianismen generelt er slik. Og det er dermed det som blir fokusert på i beskrivelser av læstadianismen.

Hva mener så den enkelte blant bygdefolket om striden i forhold til bruken av bedehuset? Hva har det betydd for den enkelte informant og for bygda? En informant uttrykker det slik:

(Sitat 15)

Mamma og pappa e vel... dem har vokse opp i det der med læstadianismen og har ikke... men det at vi e uenig i mange ting har likavel ikke gjort oss så mye. Dem skjønne jo også på en måte at eg meine nokka anna.. .at eg ikke e så veldig... eg bryr meg no egentlig ikke så mye om ka de læstadianeran gjør og ikke gjør, mens mamma og dem e mye mer... dem diskutere det og sånn har jo eg også fått høre litt om ting. Så vidt eg skjønne e det ingen som har blitt nokka ... enig eller... eg veit ikke, men ... kan ikke læstadianeran bare styre?

(Informant 3D)

I likhet med valg av politisk parti, kan det virke som at mening om bedehuset så å si går i ”arv”, i den grad de unge informantene har tatt stilling til debatten i det hele tatt. Blant foreldregenerasjonen derimot er bevisstheten større, noe som kan skyldes mange forhold. Alder i seg selv fordrer ofte større grad av bevissthet rundt samfunnsdebatt, men også det faktum at tilknytningen til det læstadianske kan sies å være større jo høyere alder, da læstadianismen kan sies å være mer ”utbredt” blant de eldre i befolkningen. En informant sier noe om hvordan han har opplevd at folk har forholdt seg til striden:

(Sitat 16)

Altså den jevne holdninga har jo vært at dem ser ikke det så veldig nøye om dem ikke får holde barnedåp og bryllup og kanskje konfirmasjon, det e ikke det viktigste. Men dem tar det veldig tungt, i en tung stund, hvis dem ikke får begrave bestemor og bestefar fra kapellet, når bestemor og bestefar har sokna til kapellet og vært brukera av det, det har vært demmes kirke heile livet. Og det trur eg, det har eg no i hvert fall sett som det viktigste å få rydda opp i, at man kan sørge for at begravelsan kan skje derfra.

(Informant 3B)

Informant 3B uttrykker et syn som er utbredt blant bygdefolket. Selv om en ikke er den mest ivrige kirkegjenger til vanelig, oppstår et behov ved spesielle tilfeller, som dåp og begravelse, for å kunne bruke bedehuset. Så lenge bedehusvedtektene overholdes, kan huset brukes av bygdefolket, men bygdefolket og menighetsrådet i Storfjord ønsker å bruke ny liturgi, og

dermed oppstår en konflikt. Informant 3A er blant dem som jeg i utgangspunktet har valgt å betegne som positiv til læstadianismen. Men striden om bedehusbruken forteller meg at det vanskelig lar seg gjøre å være utvetydig positiv til læstadianismen, når det på den andre siden er saker som kan gjøre det vanskelig å si at noen er bare negativ til læstadianismen.

Blant de unge informantene er graden av engasjement varierende, men de aller fleste verken vet noe særlig om eller er så veldig engasjert i selve debatten rundt bedehusbruken. Bedehuskonflikten var på sitt mest intense på slutten av 90-tallet og fram til 2001. Mange av de jeg kaller ”de unge” blant informantene, hadde på dette tidspunktet flyttet fra Skibotn og opplevde ikke striden på nært hold. Likevel har de fleste fått med seg at det har vært en debatt, og mange har gjennom foreldre og besteforeldre fått høre litt om hva det dreier seg om:

(Sitat 17)

Eg har jo fløtta og har ikke bodd på Skibotn sida videregående... og... men det kan eg si, at det e ikke bare i Skibotn at man krangle. I den her bygda krangle folk og ... slarve og det fins nok å krangle om for dem som ønske det, for å si det sånn. Det e bare det at heime (Skibotn)... så.. ja, det blir... nei, eg veit ikke, men det har nok vært veldig sårt for mange. Det *veit* eg!

(Informant 2B)

Informanten mener at det ikke er mer krangling og uenigheter i Skibotn enn det er i andre bygder. Ut fra utsagnet mener jeg likevel å kunne lese at informanten mener at bedehuskonflikten i Skibotn skiller seg ut fra andre, vanlige bygdekongflikter, og at dette har hatt større betydning for folk enn hva en vanlig nabokrangel ville hatt. Min interesse ligger ikke i å avgjøre hvorvidt Skibotn er en mer konfliktfylt bygd enn andre, men å forsøke å se hvordan *en* spesiell konflikt har preget *denne* bygda og folket her. Kan man si at når det er snakk om religiøse spørsmål, rører det i noe i folk, og at det engasjerer også de ikke-religiøse. Fordi religion sier noe om hvordan vi skal leve, det sier noe om verdier, moral, hva som er hellig osv. Derfor engasjerer religion. De fleste kriger som pågår i dag, er religiøst betinget. Enten det er kriger mellom to religioner eller mellom religiøse og ikke-religiøse, så handler det i bunn og grunn om motstridende verdier.

Splittelsen i forhold til bruk av bedehuset førte til en splittelse der læstadianere og bygdefolk holdt gudstjeneste hver for seg, på ulike steder. Informant 3A forklarer:

(Sitat 18)

Og det e jo forferdelig trasig, for du får jo et A og et B lag, det blir jo liksom sånn. De rette troende går liksom ned i kirka og lese gammelt, også de som ikke e så... Og vi sitt her oppe, men vi må jo bare... vi har jo inga valg egentlig. Men sårt e det at man for eksempel på julaften skal være nødt å sitte på gymsalen når det e ei kirke, som e vigsla til kirkelig bruk og som e... inventaret og alt. Det e jo samla inn av folk i bygda. Det blir en splittelse, og det blir en splittelse av bygdefolket også, for man ser at de som har vokse mye opp i det læstadianske, uten at dem akkurat kalle seg for læstadianera, de støtta den sida og syns det andre e bare tull. Det har vært tøft, men det e klart at man ser jo splittelsen i den læstadianske menighet, den slo jo ut sånn, for du hadde jo plutselig, det va jo ett predikantråd før, no e det plutselig to som du skal forholde deg til og det blir veldig innfløkt. Og dem e jo motstandera mot kværandre, mens eg trur no at når det gjeld Den norske kirke og oss som sitt i... så blir vi en felles fiende.

(Informant 3A)

Informant 3A snakker her om et "A-lag" og et "B-lag" i befolkningen i Skibotn. At bygdefolket føler at de er mindre verd, og at deres tro er mindre verd, er kanskje ikke så merkelig, da de føler seg tvunget til å holde gudstjenester i gymsalen i samfunnshuset. Enhver kan jo forestille seg at det ikke helt blir det samme, verken følelsesmessig eller fysisk å holde gudstjenester i gymsalen som i bedehuset. Læstadianerne på sin side mener at ingen har tvunget bygdefolket ut fra bedehuset, og at bygdefolket selv står bak avgjørelsen om å holde gudstjenester i gymsalen. Informanten snakker også om bygdefolket som en felles fiende i forhold til læstadianerne. Informanten sikter her til splittelsen i Lyngen-læstadianismen, som endte med en endelig splittelse i to fraksjoner i 1992. Dette er nok et eksempel på at hvem "de andre" er, er relasjonsavhengig, både for bygdefolk og læstadianere. Selv om læstadianerne er uenig i mange forhold, er de likevel samlet i sitt syn på "verdens folk", som må sies å være de mest markante "de andre" for læstadianerne i hverdagen. Informant 3A skildrer kort hva som skjedde ved flytting av gudstjenestene til gymsalen:

(Sitat 19)

Men i alle fall, det blei så mye bråk og da fant vi ut at, nei, det her går ikke. Så vi slutta, vi sa bare opp, at vi bruke ikke huset, også må vi heller få en samtale og se om vi kan gjøre nokka samarbeid. Så fikk vi jo liksom aldri svar, og tida gikk, og det blei begravela, vi va slutta å bruke huset, så det e jo det at det e bare et leieforhold. Så vi måtte jo si til de pårørende at det va i Storfjord kirke, og det e klart at det blei veldig frustrasjon. Og det e jo også åpna selvfølgelig for at man kan ha begravela hjemme, og det va mange som benytta seg av det, på den kaldaste vinteren, det va i februar, så hadde vi altså utebegravela.

(Informant 3A)

Igjen ser vi at det først og fremst er ved begravelser at bygdefolket føler seg mest tilsidesatt og urettferdig behandlet. Ved allerede følsomme situasjoner som begravelser, eller ved høytider som jul, blir skillet mellom ”vi” og ”dem” tydeligere, og føles mer sårt. Informant 3C er ikke læstadianer og har ikke vært bruker av bedehuset på mange år, bortsett fra i sammenheng med konfirmasjoner, barnedåp og lignende. I følgende utsagn kommer informanten inn på et aspekt ved konflikten som jeg har snakket om tidligere i oppgaven, og som er av betydning i forhold til konflikten, nemlig *maktforhold* i bygda:

(Sitat 20)

For at dem gikk jo så hardt imot læstadianera og demmes vedtekta når det gjeld bedehuset. Så eg har, eg forstår jo begge parta, men samtidig akkurat i den verste tida så sa eg ute blant folk, og det meinte eg, og det meine eg no, at vi har en kirke i Storfjord kommune. Vi har en kirke på Hatteng, vi kunne bruke den då, vi treng ikke å begynne å bråke og rase idiot med læstadianeran. Så det e kanskje forskjellen på meg som kommer en anna plass ifra, enn i mot Skibotsværinga. For eg har jo prata mye om det her med andre, som virkelig altså, dem va altså så hatsk mot læstadianeran at det va heilt nifst... At læstadianeran av og til e sta og dum, det kan man jo gjerne innrømme, men akkurat i den saken, så syns eg det va litt tull å begynne å bråke med det der. Og det va jo akkurat det, dem fikk prest og det va jo TV2 eller Nordnytt, masse folk i kirka, som aldri brukte å være i kirka til vanelig. Kirka va jo full, for at det va snakk om at no sko vi altså gå ut med det her! Og då stilte folk opp, ellers går dem jo ikke i kirka. Eg blir så irritert på sånn, det e hyklerisk og en måte å vise makt på overfor læstadianeran. Det va egentlig bare det, i mine øya.

(Informant 3C)

Informanten mener at det som kanskje i utgangspunktet var en mindre konflikt mellom menighetsråd og læstadianere, eskalerte til å bli den konflikten vi ser i dag mellom bygdefolk og læstadianere. Det som i utgangspunktet var en mindre, mer ”intern” konflikt, ble allemannseie, på grunn av et markeringsbehov og et spørsmål om makt. Vi har sett at læstadianerne har hatt en god del makt utover sitt eget fellesskap i området i mange tiår. Både økonomisk og sosialt har læstadianerne i stor grad vært med på å bestemme agenda. Situasjonen er ikke i så stor grad slik i dag, læstadianerne har ikke den samme makt som de en gang hadde. Desto viktigere blir det kanskje for dem å hevde seg på de arenaer der de ennå har makt, slik som spørsmål og bruksrett over bedehuset. Bygdefolket på sin side så kanskje på den begynnende konflikten som en slags måte å hevde seg overfor læstadianere som har ”fått gjøre som dem vil i alle år”. Med tanke på at den nye liturgien kom i 1978⁵³, kan det

---

⁵³ Enkelte menigheter tok i bruk den nye liturgien tidligere, men det var i 1978 den ble aktuell i Lyngen området.

virke bemerkelsesverdig at konflikten ikke kom allerede da. Hvorfor kom ikke konflikten før på slutten av 90-tallet? Jeg har ingen formening om hvorfor konflikten ikke kom tidligere, men mener at det sene tidspunktet for konflikten også kan være en indikator på at en intern konflikt ble så å si ”grepet” tak i og brukt for å fremme andre poeng, både fra læstadianernes og bygdefolkets side.

Når konflikter med jevne mellomrom blusser opp mellom læstadianere og bygdefolk, sier det for det første noe om båndene mellom bedehuset, bygdefolket og læstadianerne. For andre sier det også noe om forholdet, eller *misforholdet* mellom bygdefolkets og læstadianernes *livsverden*, og hva som er viktig for dem. Det kan se ut som om bygdefolket har vanskelig for å forstå *hvorfor* læstadianerne forbyr den nye liturgien; for bygdefolket er det vanskelig å se hvilken rolle det spiller fra eller til. Bygdefolket ønsker å bruke ny liturgi, da de mener språket i den gamle er tungt, mindre ”engasjerende” og ikke passer i den tiden vi lever i.

Læstadianere argumenterer med, og forsvarer bruken av den gamle liturgien, ut fra et syn om at det er noe som går tapt gjennom å ”modernisere” og skrive om språket. Jeg skal ikke ta noe språkdiskusjon her, og det kan for så vidt ligge noe i at mening og innhold kan gå tapt ved omskrivninger. Men dersom dette er den hele grunnen til at læstadianerne forsvarer den gamle liturgien, burde jo strengt tatt Bibelen blitt lest på hebraisk og gresk! Jeg tror det ligger noe mer under fra læstadianernes side. Det at noe gikk tapt ved bruk av ny liturgi, er ikke noe læstadianerne har funnet opp, det var nok genuint ment, men etter hvert har situasjonen utviklet seg slik at det språklige har blitt en måte å holde avstand til ”de andre”. Jeg mener ikke at læstadianerne bruker dette fordi de ønsker å komme i konflikt med bygdefolket. Ingen av partene har ønsket konflikt. Samtidig er dette kanskje likevel en måte å konstituere et skille mellom ”oss” og ”dem”.

Situasjonen i Skibotn er spesiell. I tillegg til de mer vanlige bygdekonflikter, eksisterer her en konflikt knyttet til bedehuset. Grunnen til at konflikten har blitt såpass dyptgripende som den har, er fordi det her er snakk om noe som vekker dype følelser i folk. Jeg tror at det ikke bare er snakk om retten til å bruke bedehuset, men at bedehuset er et symbol på ting som Skibotsværingene har dype følelser i forhold til. Det er her snakk om identitet, stedstilknytning og familiebånd. Dette kan også være en av grunnene til at konflikten har fått personlige konsekvenser for folk. Dersom disse følelsene kommer i konflikt med hverandre, slik jeg har fått inntrykk av at de for mange har gjort, er ikke det alltid enkelt å takle.

Avslutningsvis kan vi se at forholdet mellom bygdefolk og læstadianere har vært og er, et komplisert felt. Striden omkring bedehuset har vært tung for mange, men samtidig har den tvunget folk til å engasjere seg mer og til å ta standpunkt. Slikt sett har konflikten ført til mer debatt og bevissthet om det læstadianske. Bygdefolket har kanskje også blitt mer bevisst sitt forhold og sin tilknytning til bedehuset, et forhold som de kanskje ikke trodde eksisterte i så sterk grad.

Kapittel 4 Avslutning

Jeg ønsket å skrive en oppgave om forholdet mellom læstadianere og bygda Skibotn, med utgangspunkt i bedehuset, og ville fokusere på hvordan dette forholdet utarter seg i dag. Oppgavens overskrift ”Bedehuset i Skibotn; harmonisk sameksistens eller ekskluderende maktfellesskap?” viser til at det er to forhold jeg ønsket å fokusere på; bygdefolkets syn på læstadianerne og læstadianernes forhold til bygdefolket.

Oppgavens første hoveddel omhandler bedehusets historie i korte trekk. Dette fordi jeg mener det er viktig å se på historien i forhold til hvorfor bedehuset har en så sterk posisjon blant læstadianerne, men også hvorfor bygget har betydning for bygdefolket. Jeg har sett på Skibotn som en viktig møteplass for folk fra hele Nordkalotten fra gammelt av, på bedehusets begynnelse og utvikling, noen samfunnsforhold før læstadianismen og på noen grunner til hvorfor læstadianismen fikk så stor oppslutning i dette området. Kort sagt er oppgavens første del en kort innføring i bygda Skibotn og dens historie, knyttet opp til læstadianismen.

I oppgavens annen hoveddel, er det ”vi” og ”de andre” som står i fokus. Først har jeg sett på enkelte faktorer i læstadianismen som kan være med på å skape avstand mellom bygdefolk og læstadianere. Læstadianismen er grunnet i en sterk puritansk og pietistisk tradisjon. Dette er i seg selv en kilde til avstand mellom dem og bygdefolket. I dagens moderne og globaliserte verden kan det virke som om det blir vanskeligere og vanskeligere å legitimere den livsførsel læstadianismen vil fremme. I sammenheng med læstadianismens motvilje til forandring og fornyelse, hersker et konservativt syn på språk. Jeg har sett på språk som en skillebygger mellom bygdefolk og læstadianere. Spesielt er det liturgi, salmer og religiøst skriftstoff man ikke vil forandre, da det menes at mening og ”autensitet” forsvinner ved forandring og fornyelse. Når det gjelder muntlig språk brukes det gammelmodige språket i taler under forsamlinger og stevner, og enkelte eldre bruker også noe av det samme gammelmodige

språket også i vanlige samtalesituasjoner. Språket er likevel ikke et skille på den måten at bygdefolk og læstadianere ikke forstår hverandre i dagliglivet, læstadianernes gammelmodige talemåte er relasjonsbetinget og brukes som regel ikke i en vanlig samtale med sambygdingene.

I oppgavens kapittel 3 forsøker jeg å gi et bilde av hvordan bygdefolket ser på læstadianerne og hvordan bedehuskonflikten har preget dem og bygda, slik de ser det. Gjennom intervju og feltarbeid fikk jeg et inntrykk av bygda Skibotn sett fra bygdefolkets side, og fikk innsikt i hvordan stemninga i bygda var under konfliktens mest intense og hvordan informantene oppfattet stemninga i dag. Ved å bruke sitat og analysing av disse ønsket jeg å få fram hvordan bygdefolket så på ”vi” og ”de andre” forholdet.

Konflikten mellom bygdefolk og læstadianere om bruken av bedehuset i Skibotn var på sitt mest intense på begynnelsen av 1990-tallet. Rapporter jeg har fått fra mine informanter forteller at det i dag ikke er en strid på lik linje som tidligere mellom bygdefolk og læstadianere. Ved begravelser er det i dag åpnet for bruk av ”ny” liturgi. Det kan virke som om striden har roet seg parallelt med at medias interesse har dalt, slik at situasjonen i dag er at læstadianerne muligens stilltiende aksepterer kirkelige aktiviteter i bedehuset selv om det strider mot vedtektene for bruk. Dette har selvfølgelig sine begrensninger, alt blir ikke akseptert, noen vedtekter er absolutte, slik som forbud mot kvinnelige prester. Det er i hovedsak bruk av ny liturgi som har blitt mer akseptert, selv om læstadianerne selv ikke bruker ny liturgi ved sine stevner eller forsamlinger.

Gymsalen i samfunnshuset brukes ikke lenger til gudstjenester, men bruken av Storfjord kirke på Hatteng ser ut til å ha tatt seg opp de senere år. En av informantene oppgir konfirmasjonsordningen som en av grunnene til dette. Nå får konfirmantene konfirmasjonsundervisning i skoletiden og alle kommunens ungdommer blir konfirmert i Storfjord kirke. Slik bygges et forhold til kirka og åpner for at man ønsker å bruke kirka også ved senere anledninger.

En konflikt mellom det tradisjonelle og det moderne kan virke uunngåelig i dagens samfunn, slik tilfelle er mellom læstadianismen og ”verdens folk”. Samtidig ser vi at selv om læstadianerne ikke har samme oppslutning i dag som for femti år siden, er den like fullt en betydningsfull aktør i det religiøse landskapet i området. Det er kommet et nytt tilbud som er spesielt rettet mot de unge i vekkingen, der sosialt samvær står i fokus. Slike tiltak styrker samholdet og framtiden for læstadianismen. Kanskje ligger det an til en viss tilpassningsvilje blant læstadianerne i dag? Er det mulig at vi får en holdningsendring som ikke er fullt så

konservativ i læstadianismen i årene framover? De eldre predikantene, som til tider må kunne sies å ha hatt stor makt, vil etter hvert bli borte. Kanskje åpnes det da for en annen linje i læstadianismen?

Til tider kunne striden mellom læstadianere og bygdefolk gå hardt for seg og det lå an til en betydelig krise i bygda en stund. Skibotn er et lite samfunn og Lyngen-læstadianerne en gruppe basert på nære slektsbånd, venner og naboer. Slik ble konflikten mellom gruppene veldig sår for mange. Samtidig var det kanskje nettopp denne nære tilknytningen som ”reddet” Skibotn tilslutt. Jeg mener at jeg gjennom mine samtaler kunne merke en gjensidig respekt og godhet mellom gruppene. Til og med de som i utgangspunktet var utvetydig negativ til læstadianismen, slik de selv så det, viste seg å ikke være konsekvent i sin motstand og ”hadde jo ikke nokka imot læstadianera, sånn til kværdags...” Muligens er det slik at også de mest negative innerst inne aner at det er mer som samler enn det som skiller dem, når alt kommer til alt?

Bibliografi

Primærkilder

Storfjord kommunearkiv: Brev fra bygningshåndverker Magnus Solheim, datert 5. des. 1972,

Byggetillatelse nr.62/72, Skibotn bedehus, datert 25. mai 1972,

Befaringsbrev med arkivnummer 132.1.

Statsarkivet i Tromsø/Biskopen i Tromsø stift/Nord- Hålogaland bispedømme:

Boks 573/ 30 & boks 364 og boks 457, Lyngen prestegjeld.

Dybdeintervjuer, høst 2003. Upublisert materiale i henhold til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, personvernombudet for forskning (jf. Personopplysningsloven & helseregisterloven med forskrifter).

Olsen, Elias & Marie Skorpa (red.): *Taler av Erik Johnsen med flere*, Den læstadianske menighet, Fylkestrykkeriet Tromsø, 1963.

Sekundærlitteratur

Andreassen, Bengt - Ove: *Mellom Luther og Læstadius. Sjølvstendigjøringa av Lyngen-læstadianismen 1900-1948*, Hovudoppgåve i religionsvitenskap, Universitetet i Tromsø, Tromsø, 2001.

Barth, Fredrik (red.): *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference*. Pensumtjenesten, Oslo, 1994.

Berge, Trond: *Svart i hvitt; "Forkrampede" grenser mellom svarte og hvite i Sør-Afrika.* , magistergradsoppgave i antropologi Universitetet i Oslo, 1991.

Berggrav, Eivind: *Spenningens land. Visitas- glimt fra Nord-Norge*, Aschehoug, Oslo, 1937.

Berglund, Torjer O.: “*Men kirken er de helliges forsamling...*” *Lyngen – læstadianismens forhold til Den norske kirke 1941-1980*, Hovedoppgave i religionsvitenskap, Universitetet i Tromsø, Tromsø, 2000.

Bjørklund, Ivar: *Fjordfolket i Kvænangen. Fra samisk samfunn til norsk utkant 1550 – 1980*, Universitetsforlaget AS, Oslo, 1985.

Bruce, Steve: *A house divided*, Routledge, London, 1990.

Cohen, Anthony P.: *The symbolic construction of community*, Routledge, London, 1985.

Dahl, Ottar: *Problemer i historiens teori*, Universitetsforlaget AS, Oslo 1986.

Dahl, Ottar: *Innføring i historieforskningens metodelære*, Universitetsforlaget, Oslo, 1964.

Drivenes, Einar Arne, Anne Marit Hauan & Helge A. Wold (red.): *Nordnorsk kulturhistorie*, bind 1, Gyldendal, Oslo, 1994.

Drivenes, Einar Arne & Einar Niemi: ”Også av denne verden? Etnisitet, geografi og læstadianisme mellom tradisjon og modernitet” i: Norderval, Øyvind & Sigmund Nessel (red.): *Vekkelse og vitenskap. Lars Levi Læstadius 200 år*, Ravnetrykk, Tromsø, 2000 (s. 156-187).

Eggen, Øyvind: *Troens bekjennere: Kontinuitet og endring i en læstadiansk menighet*, Hovedoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Tromsø, 1998.

Eidheim, Frøydis: *Sett nordfra. Kulturelle aspekter ved forholdet mellom sentrum og periferi*, Universitetsforlaget, Oslo, 1993.

Gilhus, Ingvild & Lisbeth Mikaelsson: *Nytt blikk på religion. Studiet av religion i dag*, PAX, Oslo, 2001.

Grepstad, Ottar & Kirsti M. Dahl Thorheim (red.): *Fotefar mot nord*, Presse Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag, Oslo (Bodø), 2004.

Hauge, Tore: *Her bor mitt folk*, Lyngen Bygdeboknemd, Lyngseidet, Nord – Troms museum Skjervøy, 1986.

Havdal, Olaf: *Læstadianerne. Fra Nordkalottens kirkehistorie*, Rune forlag, Trondheim, 1977.

Haynes, Jeffrey: "Religion and politics" i: Woodhead, Linda, Paul Fletcher, Hiroko Kawanami & David Smith (red.): *Religions in the modern world*, Routledge, London & New York, 2002 (s. 316-331).

Heggen, Kåre, Gunnar Jørgensen & Gry Paulgaard: *De Andre: Ungdom, risikosoner og marginalisering*, Fagbokforlaget, Bergen, 2003.

Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang: *Metodevalg og metodebruk*, Tano, Oslo, 1991.

Kristiansen, Roald: "Åndelig og materiell uttrykksform i læstadiansk forsamlingskultur" i: Mathisen, Stein R. (red.): *Kulturens materialisering: identitet og uttrykk*, (nr.13 i serien Kulturstudier), Høgskoleforlaget AS, Norges forskningsråd & Program for kulturstudier, Kristiansand, Bergen, 2000 (s. 67-90).

Kristiansen, Roald: "Ved Nordenlands nordlige ende. Om læstadiansk tolkning av tid og rom" i: Thuen, Trond (red.): *Fortidsforståelser*, (nr.18 i serien Kulturstudier), Høgskoleforlaget AS, Norges forskningsråd & Program for kulturstudier. Kristiansand, Bergen, 2001 (s.161-190).

Kvale, Steinar: *Det kvalitative forskningsintervju*, Ad Notam, Gyldendal, Oslo, 2001.

Kværne, Per, Kari Vogt, Per Bjørn Halvorsen m. flere (red): *Religionsleksikon: Religion og religiøse bevegelser i vår tid*, Cappelen Akademisk, Oslo, 2002.

- Larsen, Emil (red.): *Lyngen bygdebok. Lyngen prestegjelds historie*, Kåfjord, Storfjord, Lyngen og Tromsø kommuner, Tromsø 1976.
- Marsden, George M.: *Religion and American culture*, Harcour Brace Jovanovich, Fort Worth, Texas, 1990.
- Martinussen, Willy: *Sosiologisk analyse. En innføring*, Universitetsforlaget, Oslo, 1991.
- McCutcheon, Russel T. (red.): *The Insider/ Outsider problem in the study of religion. A reader*. Cassell, London, 1999.
- Molland, Einar: *Norsk kirkehistorie i det 19. århundre*, 2 bind, Gyldendal Norsk forlag, Oslo, 1979.
- Norderval, Øyvind & Sigmund Nesset (red.): *Vekkelse og vitenskap. Lars Levi Læstadius 200 år*, Ravnetrykk 23, Tromsø, 2000.
- Norderval, Øyvind: "Kirken – en oppfostringsanstalt for buken. Lars Levi Læstadius' kirke- og prestekritikk" i: Norderval, Øyvind & Sigmund Nesset (red.): *Vekkelse og vitenskap. Lars Levi Læstadius 200 år*, Ravnetrykk, Tromsø, 2000 (s. 52-73).
- Oftestad, Bernt, Jan Schumacher & Tarald Rasmussen: *Norsk kirkehistorie*, Universitetsforlaget, Oslo, 1993.
- Paden, William E.: *Religious worlds: the comparative study of religion*, Beacon press, Boston, 1994.
- Paulaharju, Samuli: *Finnmarkens folk*, Rabén & Sjögren, Uddevalla, 1973.
- Repstad, Pål: *Dype, stille, sterke, milde: Religiøs makt i dagens Norge*, Gyldendal Akademisk, Oslo, 2002.
- Ricoeur, Paul: *Eksistens og hermeneutikk*, Aschehoug/Thorleif Dahls Kulturbibliotek, Oslo, 1999.

Shaw, Rosalind: "Feminist Anthropology and the Gendering of Religious Studies" i:
McCutcheon, Russel T. (red.): *The Insider/ Outsider Problem in the Study of religion. A
Reader*. Cassell, London & New York, 1999. (s. 104-113).

Sivertsen, Dagmar: *Læstadianismen i Norge*, Land & Kirke, Oslo, 1955.

Sløk, Johannes: *Det religiøse sprog*, Centrum, Viby, 1981.

Stiver, Dan R.: *The philosophy of religious language: Sign, symbol and story*. Blackwell,
Cambridge, 1996.

Westeson, Hjalmar: *Ödemarksprofetens lärjungar*, Svenska Kykan, Diakonistyrelsens
bokförlag, Stockholm, 1988.

Zorgdrager; Nellejet: "Læstadius og Kautokeino – opprøret" i: Norderval, Øyvind &
Sigmund Nettet: *Vekkelse og vitenskap. Lars Levi Læstadius 200 år*, Ravnetrykk, Tromsø,
2000 (s.187-207)

Aadnanes, Per: *Læstadianismene i Nord-Norge*, Tano forlag, Oslo, 1986

Aagedal, Olaf: *Bedehusfolket: Ein studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980-1990 tallet*,
Tapir forlag, Trondheim, 2003.

Aagedal, Olaf: *Rapport fra bedehusland*, Samlaget, Oslo, 1988.

Aagedal, Olaf (red.): *Bedehuset: Rørsla, bygda, folket*, (bok i serien *Vår nære fortid*)
Samlaget, Oslo, 1986.

Aarflot, Andreas: *Norsk kirkehistorie*, bind 2, Lutherstiftelsens forlag, Oslo, 1967.

Vedlegg: Intervjuguide

Tenkte spørsmål til de innenfor bedehusfellesskapet:

- Hvordan vil du si at læstadianismen har preget livet ditt?
- Hvordan vil du beskrive din identitet? – som nordnorsk, som forelder, som storfjording/lyngsværing? Som læstadiansk? Hvilke identitet anser du som ”viktigst”?
- Vil du si at identiteten ”forandrer” seg fra situasjon til situasjon? I hvilke sammenheng er den læstadianske identiteten viktigst?
- Fins det noen ”markører” (ytre) som forteller at du er læstadiansk?
- Hvilken tilknytning har du til bedehuset i Skibotn? Når begynte du å være med på stevne?
- Hvordan opplever du stemningen i bygda rundt stevnene?
- Er det viktig for deg hvordan du/dere blir mottatt blant bygdefolket i sammenheng med stevnet?
- Har det vært noen konflikter mellom dere og bygdefolket?
- Hvilken posisjon tror du at bedehuset har for de som ikke er læstadiansk, som bor på Skibotn?
- Vil du si at læstadianerne har noen form for makt utenfor eget fellesskap?

Tenkte spørsmål til de som står utenfor bedehusfellesskapet:

- Hvordan vil du beskrive en læstadianer?
- Har du noen tilknytning til bedehuset, i tilfelle: beskriv den.
- Hvordan vil du beskrive bygda Skibotn? Hva karakteriserer den? Vil du si at det er en læstadiansk bygd?
- Hvilke følelser har du rundt at det kommer så mange læstadianere hit rundt stevnene? Hvordan preger det bygda?
- Har det vært noen konflikter mellom bygdefolket og læstadianerne?
- Vil du si at læstadianerne har noen form for makt utenfor sitt eget fellesskap?

Intervjuguide.

Tenkte spørsmål til de innenfor bedehusfellesskapet:

- Hvordan vil du si at læstadianismen har preget livet ditt?
- Hvordan vil du beskrive din identitet? – som nordnorsk, som forelder, som storfjording/ lyngsværing? Som læstadiansk? Hvilke identitet anser du som ”viktigst”?
- Vil du si at identiteten ”forandrer” seg fra situasjon til situasjon? I hvilke sammenheng er den læstadianske identiteten viktigst?
- Fins det noen ”markører” (ytre) som forteller at du er læstadiansk?
- Hvilken tilknytning har du til bedehuset i Skibotn? Når begynte du å være med på stevne?
- Hvordan opplever du stemningen i bygda rundt stevnene?
- Er det viktig for deg hvordan du / dere blir mottatt blant bygdefolket i sammenheng med stevnet?
- Har det vært noen konflikter mellom dere og bygdefolket?
- Hvilken posisjon tror du at bedehuset har for de som ikke er læstadiansk, som bor på Skibotn?
- Vil du si at læstadianerne har noen form for makt utenfor eget fellesskap?

Tenkte spørsmål til de som står utenfor bedehusfellesskapet:

- Hvordan vil du beskrive en læstadianer?
- Har du noen tilknytning til bedehuset, i tilfelle: beskriv den.
- Hvordan vil du beskrive bygda Skibotn? Hva karakteriserer den? Vil du si at det er en læstadiansk bygd?
- Hvilke følelser har du rundt at det kommer så mange læstadianere hit rundt stevnene? Hvordan preger det bygda?
- Har det vært noen konflikter mellom bygdefolket og læstadianerne?
- Vil du si at læstadianerne har noen form for makt utenfor sitt eget fellesskap?

